

Luceafărul

Săptămânal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • miercuri 21 februarie 1990

4

Limba română — o chestiune politică

În vremea din urmă au început să prolifereze, iarăși, declarațiile de dragoste ale diferitelor persoane care se arată în public, față de poporul român, față de România. Într-o limbă stîlciată, chinuită, făcea asemenea declarații și defunctul dictator. Ne simțeam cu toții umiliți de cite ori, după o lungă și grotescă grimasă, îi ieșea pe gură un fost cuvînt al limbii române, într-o variantă pe măsura grimasei și a „gîndului” celui care-l pronunța. Și el spunea că face totul pentru acest popor, că luptă de o viață întreagă pentru o Românie liberă, independentă și în toate laturile dezvoltată.

În vremea din urmă, spuneam, pe la televiziune, pe la radio, pe la manifestații, prin pasaj, declarațiile de fidelitate, de total dezinteres personal în favoarea sacrificiului pentru popor, sînt iarăși frecvente. Nici sala Parlamentului n-a dus lipsă de ele. Se spunea, ca-n Caragiale, român și România cu cît mai mulți de r, măcar în intenție, dar nimeni nu se întrebase, în prealabil, ce limbă vorbește poporul, țara, cei/cea față de care își făcea declarația de amor dezinteresat. Ei bine, o să le spunem noi tuturor acelor domni care, în frunte cu un ofițer al armatei, chinuiau cuvintele și frazele limbii: poporul român vorbește limba română. Pe aceasta ar trebui, mai întii și mai întii, să o învețe cei care, mai pe urmă, intenționează să se arunce în viltoarea vieții publice de aici, din România. Pentru că, vă asigur, dragi domni din Parlamentul autoales, nu puteți fi crezuți deocamdată decît pe cuvînt că vreți binele României, iar cuvîntul v-a fost, vai, atîtora dintre dumneavoastră, rușinos stîlciat, scîlciat, frazele fără cap și coadă, anacolutice, însă mare și fierbinte dorința de a ne convinge că, vorba aceluiași Caragiale de mai sus „boborul, țărișoara, progresul...”. Am auzit iarăși despre **revindicări**, **prevăderi**, doar **municipii** n-am băgat de seamă să se fi spus, deși, date fiind antecedentele evidente ale multora dintre proaspeții oameni politici democrați, nu-i exclus să se fi pronunțat și această vocabulă curat ceausistă. Mă întrebam, privind cu tristețe dezbateră, de ce un domn, mult hulit pentru a-și fi luat lumea-n cap după ce terminase cu pușcăriile comuniste, se exprimă corect și limpede în limba română, după ani de exil, în timp ce chiar unii dintre cei care-l huleau și-l vor fi hulit, trăitori numai și numai pe aceste „picioare de plai și guri de rai” nimeresc foarte greu aceleași cuvinte, altminteri nu grozav de complicate pentru cineva care ar fi urmat conștiincios șapte clase primare, citind mai apoi două sau trei cărți de Eminescu, Sadoveanu, Creangă, Caragiale, pe an. N-ar strica, mă gîndeam, să le oferim aces-

tor proaspeți politicieni democrați (unora, am spus, nu tuturor!), niște lecții intensive de limba maternă a dumnealor care, altfel, riscă să rămînă aceeași ca la „Marea Adunare Națională” sau „C.C. al P.C.R.”. Dar poate că, acum, lecțiile ar fi, totuși, cam tardive. Poate că ar fi mai bine să ne asigurăm viitorul, deci toți aceia care vor să se zbanguiască în viața publică a României să dea în prealabil un examen la limba română: scris-citit-vorbit. Ca să nu mai chinuiească generații întregi de telespectatori și de cititori ai ziarelor cu o nouă limbă lemoasă. Căci, nu știu dacă știți, atunci cînd vrei să te stabilești într-o țară străină și să practici acolo vreo meserie, ai de dat un sever examen de limbă a țării respective. De ce să nu dăm și noi, cei care decidem să ne stabilim, în mod responsabil, abia la majorat, în România, un sever examen la limba română? Sau, cum s-a cerut deja, cred, de ce să nu se continue învățarea acestei limbi, vă asigur, frumoase, și la școlile superioare cu alte profiluri (politehnică, medicină, bele-arte etc.), cît și prin întreprinderi și instituții, în locul searbăduului și îndobitocitorului învățămînt așa-zis politic. Căci stăpînirea limbii române la un nivel de virtuozitate devine astăzi, iată, **chiar** o chestiune cu adevărat politică.

Nicolae Prelipceanu

Prin neființă

Purtind în loc de coarne crengi cu flori
Turma de cerbi trecea prin amintire
Și ochiul meu, care acum o vede,
Nu se formase încă s-o admire ;

Deci fără martori, ca un gînd, treceau
Atît de lin că nu clineau vreun ram
Și nu sfîrșeau de-a trece-n timp ce eu,
Căzînd din vîrstă-n vîrstă, îi priveam ;

Păsări dormeau pe fruntea lor în crengi
Și-n lunecare gingureau ușor,
Fără să se trezească, dar simțindu-mi
Prezența tulburată-n viitor,

Cum îi așteaptă pretinzînd dovezi,
Cum îi contemplă fără să îi creadă
Că poartă-n frunte crengi cu flori și trec
Prin neființă fără de tăgadă...

Ana Blandiana

În acest număr
tablouri de VAN GOGH

Săptăminal literar-artistic al
Uniunii Scriitorilor, îngrijit de
un comitet redacțional inter-
mar

Redactor șef :
Laurențiu Ulici

chenar

Cerc vicios

m ai gîndește-te, bre, și la literatură, imi zic de unul singur („nu de multe ori, da' cam des”). „Păi te lasă reacționarii, domnule?” răspunde Leonida și deschide gazeta: „Reacțiunea a prins iar la limbă. Ca un strigot în întineric, ea stă la pîndă ascuțindu-și ghearele și așteptînd momentul oportun pentru poftelile ei antinaționale. Națiune, fii deșteaptă! Și noi dormim, domnule!”

De dormit de-a binelea, n-am apucat, încă, dar o picoteală, așa, o amețelă-n oase a început să ne dea tîrcoale, ca lui Prislea la merele de aur. (Iar surlele de înfipt în bărbie, spre trezire, tare-s puține! Lasă că nici merele nu-s de aur, iar zmeii s-au înmulțit rău între timp...). Altminteri, agitație e destulă, peste tot. România stă și ea, ca multe din suratele ei de geantă nelatină, precum șoricelul (coba, de bună seamă) cu coada prinsă sub gheara marelui motan, dînd iute-iute din picioare, iluzionîndu-se că fuge. Și că scapă. Fortotă multă și mărunță, gheruțele zgrîrle podeaua, blana-i zbrîrlită, ochii holbați, în vreme ce motanul căscă alene, alocînd mărunții rozătoare o singură unghie din zece (nici nu-i nevoie de mai mult), așezată cu imperială (ne)siguranță pe codița tremurătoare. Astfel încît, cum să înaintezi dacă stai pe loc?!

Acuma, să dăm motanul la o parte, (el a slujit numai de *introducere*), și să urmărim deșarta agitație a cobaiului. Totul e ghemuit într-o sucesiune de cercuri vicioase. Rostogolirea lor dă numai iluzia mișcării. În fapt, contradicțiile sînt intrulocate perfect, iar faptul că sînt reciproc-anihilante nu le schimbă cu nimic statutul distructiv.

Cum poate competența să devină factor de conducere, cînd politicul îi subminează și viciază statura? Sînt locuri unde trei sferturi din personal lucrează din, în și pentru incompetență. Cum va reuși celălalt sfert să refacă și să reinstaureze justa ierarhie? Cum să-și aleagă incapabilii un conducător capabil? Nouăzeci la sută din presă și edituri sînt aceiași oameni de ieri, trecuți „firesc” la noua situație, pledînd pentru „credutul moral”. S-a schimbat (dacă s-a schimbat) numele ziarului și, hocus-pocus, totul e invers. În edituri, lectorii cenzuranți de ieri au dreptul — democratic, nu? — să-și aleagă noi directori. Care vor fi tot cei de ieri, sau alții, dar din același sistem. În alte părți, sînt oameni compromiși de ceaușism, dar foarte buni profesional — îi alungi sau nu? Sau oameni cu „certificat de baricadă”, revoluționari cinstiți, însă lipsiți fie de calități de lider, fie de competență profesională. Un luptător bun poate să devină peste noapte un inginer bun? Pe urmă, dacă numirile de conducători se fac de sus în jos, ele sînt, normal, altele, acceptate de jos în sus, dar ce te faci cînd jos numărul ceaușistilor e majoritar și dreptul liber-sindical poate refuza numirea, optînd pentru o altă figură a incapacității răuvoitoare. În fine, dacă ești numit și acceptat de majoritate ca director, ai voie să dai afară o parte din personalul „pătât” sau incapabil? Nu ai voie. Și atunci, cu zece bețe-n roți, cum s-o iei din loc? Forța de reacție a maselor de energie ceaușistă este enormă. Practic, la noi lupta se dă între zece milioane de-o parte și zece de alta. Faceți un rapid calcul imaginativ, adunînd nomenclatura P.C.R. (cu toate neamurile sale cocoțate-n ierarhie), plus armata informatorilor, plus uriașul mecanism represiv (cu toate neamurile), plus hoardele pictorilor negre, plus activul ideologic, eliminat, dar plătit încă (și ei cu toate neamurile), plus amnistiații, plus incapabilii „de la natură”, plus multiplele posibilități de șantaj (politic, afectiv, cadristic) aflate-n mincile puternicilor de ieri, care se bazează pe complicitatea generală și pe culpabilitatea, de diferite grade, a întregii națiuni... și mă tem că am depășit cele zece milioane „negative”. Astfel încît, închizînd și noi cercul, întrebăm: pelicanul sau babața?

Dan. C. Mihăilescu

prezentul continuă

Fair-play politic

Pe fețele celor mai mulți dintre concetățenii mei citesc perplexitatea, neputința de a soluționa o ambiguitate persistentă (expresia ce o echivalează destul de exact este: „Nu știu ce să mai cred.”)

O variantă a acestui sentiment a fost trăită în timpul dictaturii, cînd cetățeanul se întreba la nesfîrșit „cum de este posibil”, dar de pe marginea vieții politice, din postura de spectator. Drept urmare, perplexitatea lui era mai mult o stupefacție platonice de moralist. Aceasta fiindcă era obligat să pună între paranteze dezastrul moral și să se adapteze unor reguli amorale, dar inteligibile de supraviețuire socială.

Iată însă că Revoluția a adus în planul mentalităților o egalizare ideală între domeniul politicului și cel al moralului. Pentru prima oară după decenii minciuna politică (manifestată și prin tăcere a adevărului) a încetat să fie o regulă de supraviețuire. Sentimentul de plenitudine trăit atunci de toți cei care nu profitaseră într-un fel sau altul de pe urma dictaturii a semnat și o depășire a perplexității. Toți au înțeles foarte clar ce s-a întîmplat: au murit oameni pentru ca să se facă dreptate.

Destul de repede însă sentimentul de perplexitate a reînceput să crească, ajungînd într-un timp destul de scurt la cote ultima oară atinse în anii de după cel de al doilea război mondial. Și de atunci au fost, desigur, destule alte prilejuri de uimire politică. Dar întotdeauna cetățeanul a reușit să priceapă repede ce se întîmplă. Abuzul, crima, minciuna, prostia, ticăloșia, delatiunea, incompetența, concepte atinșînd în mod simultan sfera moralului și a politicului, sînt, așa zicînd, univoce, individul reușește să se situeze în chip multumitor (pentru sine însuși) față de ele. Acum însă au apărut cîteva concepte centrale a căror înțelegere și interpretare este mult mai dificilă, nu numai din cauza unei imanente complexități, ci și fiindcă vechile deprinderi de gîndire nu sînt operante în ceea ce le privește. Acest aspect este vizibil mai ales în legătură cu demo-

cracia, probabil sursa conceptuală cea mai dătătoare de perplexitate la prima vedere. Într-o situație asemănătoare se află pluralismul politic și privatizarea.

Sentimentul de perplexitate este foarte inconfortabil. Fiecare ins încearcă, în felul său, să-l depășească. Cei mai mulți, nereușind să despartă domeniul moralului de cel al politicului, recurg, adesea neconștientizat la soluții psihologice. Unii au început să practice distanțarea ironică sau chiar sarcastică față de evenimentele politice ale actualității. Am auzit tot mai des în vremea din urmă exclamațiile minimalizatoare ale unora cu privire la democrație. Nereușind s-o înțeleagă și să și-o asume, unii își bat joc de ea, reușind astfel să și depășească neplăcuta senzație de perplexitate. (Desigur, probabil că unii dintre acești cinici ocazionali sînt inși realmente amenințați de democrație, iar alții vor să sugereze, în mod sucit, că au înțeles tentativele unora de a face din democrație o vorbă goală. Cei mai mulți, cred, sînt însă oameni care cred cu sinceritate că democrația înseamnă haos, politicianism, anarhie.)

Frecvență este și reacția de resemnare („Totul va fi ca înainte.”) Este și acesta un mod de a refuza prezentul, de a-ți recăpăta o stare de spirit convenabilă, renunțînd să mai optezi.

O atitudine de scepticism „avizat” este de asemenea destul de des întîlnită. Am observat-o la oameni doritori să-și păstreze, în primul rînd în fața lor înșile, aparența unei conectări reale la evoluțiile politice.

Vizibilă este și cantonarea într-o atitudine de agresivitate persistentă. Mulți oameni au devenit combativi, chiar dacă unii dintre ei în moduri puerile sau ignorante. Cît timp se manifestă între limitele legalității și nu este rodul unei manipulări, această atitudine ținînd de preistoria conștiinței politice se cuvine a fi salutată.

În fine, o leșire din perplexitate constă și în asumarea unor mituri politice. Cele mai frapante dintre acestea sînt cel al omului providențial, a că-

minimax

Noaptea generalilor (II)

Regîndită așadar cu ajutorul vademecum-ului nooiatric ce-l datorăm lui Noica, istoria mișcării socialiste și/sau comuniste (cea teoretică, însumînd prelucrări de toate soiurile ale moștenirii lăsate de „clasicii”, îngemănat cu cea practică, a revoluțiilor și evoluțiilor petrecute sub stîndardul „socialismului științific” în numele proletariatului de pretutindeni), istorie care a intersecțat la un moment dat și istoria României, se vădește a fi un caz tipic de *totedită*. „State întregi se pot ridica la generalitatea unei idei pe care să nu fie în măsură a o realiza nici înăuntru, nici în afară”. Ce altă explicație mai succintă și mai potrivită să dai acum „peripețiilor prin care a trecut și încă mai trece ceea ce pînă nu de mult era numit a fi „sistemul mondial socialist”, începutul „viitorului de aur” al omenirii? Îți vine chiar să crezi că dacă Noica nu și-a susținut argumentația teoretică și cu acest caz, mai sugestiv decît toate celelalte prezentate, a fost numai dintr-o bună intenție pedagogică, ca într-un exercițiu didactic în care după ce-ți sînt date cîteva exemple pentru a învăța „regula jocului” ești invitat să o aplici furnizînd tu Exemplul. Crezînd în necesitatea acestui exercițiu, acum mai mult ca oricînd, vom îndrăzni în continuare a susține diagnosticul *totedită*.

Cît privește generalul și prelucrarea lui într-un ideal spre a cuceri individualul, așa cum se cunoaște și se răscunoaște, „clasicii” au elaborat Modelul unei societăți viitoare concepută la *scara planetară*, un model avînd ca principale virtuți: a) simplitatea apropiată de bunul simț, favorizată fiind astfel receptivitatea; corelată cu b) însumarea tuturor idealurilor (visurilor) și demonstrarea accesibilității lor pentru tot omul; și în fine c) o amplă argumentare a inevitabilității evoluției lumii spre realizarea Modelului bazată pe „domesticirea” logicii hegeliene pentru a conferi întregului proiect autoritate

rui preeminență politică este cumva fatală, inevitabilă, cel al ordinii și disciplinei ca elemente esențiale în funcționarea societății, a căror determinare politică este mai puțin importantă, precum și cel al recunoștinței datorate de popor conducătorului (conducătorilor) pentru hrana acordată, pentru alte înlesniri etc.

Aproape toate aceste forme de leșire din perplexitate sînt pseudo-opțiuni politice. Originea lor poate fi ușor regăsită în atitudini mentale generate de dictatură.

Remediile sumar inventariate mai sus nu sînt de fapt capabile să vindece de perplexitate politică, ci doar să atenueze respectiva suferință. Aceasta fiindcă adulții urmează să voteze, să participe la alegeri libere și, undeva în conștiințele lor, ei simt că soluția aleasă nu este autentică.

Privind astfel lucrurile, perplexitatea politică capătă o importanță practică. Un cetățean încercînd să și-o depășească pe a lui este relativ ușor de manipulat, fiindcă într-o anumită soluție politică el vede și o vindecare personală de indoieli. Iată de ce forțelor politice ce acționează actualmente la noi li se cere, mai mult decît oricînd, *fair play*, li se cere să joace cinstit. Să ocolească formele rafinate de manipulare. (Un singur exemplu din această ultimă categorie. Stabilirea oficială a unor reguli extrem de permissive de constituire a partidelor politice a dus la apariția unor numeroase formațiuni, unele dintre ele avînd un vădit caracter de improvizare nesemnificativă. Alăturarea tuturor partidelor nou înființate într-o singură categorie a fost la prima vedere un act de democrație riguroasă. Dar de fapt, toleranța legiuitorului a dus la o accentuată demonetizare a ideii de partid politic. Sedința televizată din seara zilei de 9 februarie a accentuat această stare de fapt. Reprezentantii partidelor istorice au fost puși alături de diverși întreprinzători politici insignifianți, cu certe efecte de caricaturizare. Și în această împrejurare a fost sugerată, desigur întîmplător, una dintre ideile inoculate de dictatură, aceea că partidele înseamnă politicianism. Tot întîmplător, F.S.N.-ul s-a constituit nu într-un partid, ci într-o mișcare politică. Promisiunea unor dotări bănești adresată partidelor poate fi inclusă, parțial, în aceeași serie.)

Voicu Bugariu

inflitrîndu-se pînă și-n sînul „sfintei familii”.

Încet, încet Modelul a rămas doar o vorbă goală, „visul de aur” s-a transformat într-un cosmar... ce-a urmat se știe. Opțiunea pentru pluralism (filosofic, ideologic, politic), inerentă democrației, înseamnă ieșirea din corsetul unui general care, spunea Noica „transformat în simplă generalitate... subminează și dezagregă ființa istorică proprie”.

Dar oare nu cumva mai există încă motive de neliniște și indoială? Privind pentru încă o dată (calm pe cît se poate) retrospectiv mișcarea socialistă și/sau comunistă, constai că acest întortocheat și zbuciumat proces (cu multe procese, ultimul fiind intrucitva o premieră deși nu e prima oară cînd s-a ajuns la genocid) a mai trecut prin momente de criză și, de fiecare dată, după sacrificarea și/sau excomunicarea unor vinovați (-iști și -isme de toate felurile) a reînscut cu forțe proaspete prin reconsiderări teoretice și practice menite să îndrepte deformările Modelului și să dezvolte creator Teoria aducînd-o la zi pentru a corespunde noilor realități tehnice, economice, politice ș.a.m.d. Deci...

„Nu! Nu se poate! Gata, nu se mai poate!” se revoltă dinăuntru-ți memoria timpului recent trecut. „Haida de, după toate atrocitățile... nu, nu se mai poate! Cursul istoriei trebuie să-și revină în fire!” Așa că liniștit lași de-o parte cărțile și ieși să te relaxezi plimbîndu-te pe stradă. Spectacolul este fascinant iar aproape de neliniști, uite, scrie peste tot cu ditamai literele JOS COMUNISMUL. Dar tot mergînd așa haihui printre oameni mulți, parcă te încearcă, totuși, mirarea că nu vezi pe chipul fiecăruia fericea la care în mod normal te-ai așteptat. De ce nu sînt încă oamenii beți de fericire cînd au scăpat de ce-au scăpat? Păcătînd prin trufie îți zici că poate fiindcă nici nu bănuie de ce-au scăpat, ei neștiind ce cumplită „boală” e *totedită* (ce SIDA!) de care am fost contaminați. Îți vine să strigi „Hei oameni buni!”, dar atunci, deodată, flash-ul unei constatări banale te prionește locului: **în definitiv tot noi cei de mai ieri alaltăieri sîntem...** poate nu chiar aceiași, dar printre noi nu mai sînt oare încă mulți „suferinzi” de *totedită*?

Șerban Lanescu

O (aproape) poveste

de două zile, mii de oameni trec în șiruri compacte pe străzile lăturalnice (Roma, Braziliei, Londra, Dorobanți) spre Televiziune. Neînarmați, hotărâți să apere postul național. De pe străduțele perpendiculare, înguste și sufocate de automobile noroite, teroriștii trag îndrăcit, încercând să le stăvilească înaintarea. În răstimpuri, armele grele ale armatei, unele instalate pe vehicule blindate, replică apăsat. Deja recunosc de la primele focuri cine trage și aproximativ de unde.

De când a început Revoluția, n-am închis ochii. Amețit, ușor ca pasărea cerului din pricina euforiei, înfiorat de febra unei viroze cu care m-am întors de la țară, intoxicat de prea multe țigări proaste, alerg prin ușa din spate și pe scara de serviciu, mă instalez la ferestra podului și cercetez împrejurimile, de unde se aud strigătele și distihurile tinerilor entuziaști, rafalele armelor scurte, cite o bubuitură de tun îndepărtat, pleznetele palelor unui elicopter. Timpul s-a uitat, îmi reposesc că, la înapoierea în camera mea, nu izbutesc să notez mai nimic inteligibil pentru un eventual jurnal al acestor ore. Evenimentele rostogolitoare se turtesc pe-o margine de hirtie, notația telegrafică îmi apare, chiar din momentul consemnării, stupidă („Rafale asurzitoare, guguștiucii fug de pe streșină, se rotesc un minut și se așează din nou, în căutare de firmituri”), mă surprind spunându-mi că îngrijirea scrisului, acum, ar fi o frivolitate, stilul să se vadă în ce faci, nu în ce scrii. Pe banda magnetofonului se alege nimicuri, exclamații fără context. Încerc să captez demențialul vacarm al străzii, așez microfonul pe canatul ferestrei, mă încerc în cablu, uit să apăs pe „imprimare”, renunț. N-am talent de reporter de linia întâi.

Fac exerciții de copil care se străduiește să învețe pe-de-rost o poezie, repetându-mi principalele momente calde prin care am trecut, decis să le reconstitui mai târziu. Faptele le disting sub pleoapele arse ca niște baloane alungite, colorate diferit, unele sub altele precum reclamele etajate pe-o foaie de revistă. În fond, detalii. Realitatea gravă, enormă, ca o piramidă crescută în încăperea, în interiorul ființei mele, e alcătuită din fișii subțiri și disperate, titlurile de pe albul lor nu se leagă între ele, sint nevoie să le raportez, pe fiecare, la ideea — destul de abstractă — că, împreună, vor lua înfățișarea unei pagini de istorie adevărată. Chiar și marile tragedii, înfăptuirile durabile, faptele memorabile se alcătuiesc din mărunte detalii aglomerate, trăim fragmentar dar nu lipsiți de putinta de-a aduna într-un tot, când vom avea răgazul, mulțimea detaliilor, secvențele, actele noastre acum întimplătoare.

În sufragerie, televizorul revarsă neîncetat imagini zguduitoare, știri senzaționale. Mă trezesc cu obraji udați de lacrimi. Sint uluit cum fiecare își găsește locul său — parcă predestinat — în mecanismul funcționând perfect al Revoluției. Tip sceptic și de mult resemnat, nu mi-aș fi închipuit că oamenii, alterați de o lungă opresiune, vor regăsi atât de repede firescul. În fapte, în exprimare. În ceea ce mă privește, lucrurile sint mai încurcate: mă descopăr fricos și îndoit, cu sufletul ars până-n adânc, neîncercător că as putea duce la capăt măcar o acțiune cât de cât pozitivă: nu știu, nu mă pricep să fac ceva concret. În ciuda convingerii mele mai vechi că nu-s un neisprăvit. Căutarea locului meu într-o acțiune ce cheamă pe fiecare să se regăsească și să se facă util, neputința de-a fi măcar un spectator calificat mă exasperează și citiva prieteni care mă sună la telefon se grăbesc să-și arate mirarea că nu-mi văd de treabă, că nu stau la televizor. „La vârsta ta...”, mi se învederează amical.

Aș ieși să mă alătur mulțimii, dar ochii îmi ard, nasul mi-e înfundat până-n sinusuri, la fiecare trei bătaii inima se poticnește într-o penibilă extrasistolă, nici picioarele nu mă țin. Ca să fac totuși ceva, frec în baie un lighean de batiste maculate de gripă, îmi măsoar energia și limitele. Într-o năvălă publicată acum douăzeci de ani („Geografie și arpacaș”), povesteam cum un tânăr patriot minează un pod de cale ferată peste care urma să treacă o garnitură de cisterne cu benzină pentru Wehrmacht și cum o imbecilă diaree îl împiedică să privească, din rîm unde îl înfundase umilitatea nevoie fiziolo-

gică, efectul cutezătorului său act. Iată-mă acum în situația eroului meu... Nu-i prima oară când descopăr că literatura prefigurează viața.

Dar episodul ultimului meu roman („Asediul locului comun”, scos la Editura militară în 1988), în care un fanatist colonel în rezervă, belicos până-n măduva oaselor, dezvoltă teoria după care războaiele viitoare vor fi purtate numai de copii, singurii dintre muritori nepăsători de primejdia morții, fascinați de jocul și neprevăzutul bătațiilor, mereu mai precoci și mai potriviți să minuiască mecanismele, tehnica modernă? O intuiție în esență exactă, acum dovedită de viață, ecranul televizorului parcă ar vrea să-mi repovestească episodul.

De-a lungul a patru decenii, am amânat scrierea unei cărți cu titlul „Tactica generală” (intenția am consemnat-o în multe din scrierile mele); ce presentiment m-a condus la înscrierea ei la editură, la predarea și publicarea ei cu un an înaintea evenimentelor de acum? În timp ce storc batistele, tulburat de amintiri învălmășite peste emoțiile pe care le trăiesc, gîndesc că lucrul pe care îl cunosc mai bine, după profesiunea de scriitor, este arta militară, ca fiu de ofițer crescut în umbra unei biblioteci cu tot felul de manuale, albume, regulamente și cărți de strategie de luptă, dar și ca veteran al unor „războaie” prelungite în copilărie până la vârsta adolescențelor iubiri. Dacă n-aș fi fost scriitor, militar aș fi fost.

Îmi instalez postul de comandă (comenzi nu-i pot da decât Dorinei, să stingă luminile, să nu stea în dreptul ferestrei) sub rafturile bibliotecii, în preajma telefonului. Fără a avea cea mai ușoară umbră a ridicolului unei imposturi. Cum împrăștierea se întetesc, cum crește impresia că nu va trece mult și strada, casa, scara și apartamentul vor fi asaltate de grupele de comando, aducându-mi sfîrșitul, încep cu blocarea celor două intrări de jos (o țeavă grosă, câteva scinduri înșepenite în treapta inferioară a scării), trec neîntârziat la schița unui plan de întimplinare a agresorului, imaginez deșertarea prin fereastră a oalei cu apă clocotită (în locul smoalei din istorioarele medievale). Război de cartier, cu mături și tomberoane, o casă și o familie lupind împotriva casei vecine, în „Bibliografia generală” am publicat o povestire grotescă (inspirată de Budai-Deleanu) cu o asemenea temă și asemenea dotare, război lipsit de spațiu generos al unui cîmp deschis. Cu o armă de foc ușoară, apărarea ar fi asigurată, mai ales că poziția, la etajul întâi, îmi e avantajoasă; dar n-am la îndemînă decît un teu de șters parchetul, o sticlă de sodă caustică, un cuțit de bucătărie.

Rușine îndată ce revăd scene grozave la televizor. Pentru imaginația înclinată spre parodie, scriitorul nu se astîmpără nici cînd viața îl somează să se mențină între limitele tăioase ale realității.

Întinzînd pe sfoară, lîngă sobă, duzina de batiste, descopăr că posed o armă pe care n-o au mulți: auzul acut, pe care îmi place să-l numesc muzical, exersat în pustietate, la țară. Pot distinge o șoaptă la depărtare de o sută de pași. După două-trei ore de ascultare și pîndă, descopăr sistemul după care trag teroriștii — asalt, rafale depărtîndu-se unele de altele, pauză de-un sfert de ceas, reluare din locul inițial. Operațiunea începe întotdeauna cu un pocnet abia audibil, în stînga, unde știu că e o casă conspirativă mereu cu obloanele trase, înțeleg că teroriștii care are acces la muniții își semnaleză prezența acolo și că își cheamă pentru

**mircea-horia
simionescu**

aprovizionare tovarășii, doi sau trei, risipiți prin curți, prin străzile lăturalnice. Regrupați, reaprovizionați, pornesc din nou, la interval de zece minute, furibundul lor atac. Constatăre prețioasă, ce-mi permite să localizez depozitul, depozitele celelalte din alte case (sint vreo șase) din vecinătate. Comunic descoperirea unui ofițer (numărul lui de telefon l-a oferit Televiziunea), după o oră aud armele grele ale armatei lichidînd cuibul de pe Londra. Dar întreg cartierul e înșesat de teroriști, următoarele descoperiri nu le mai pot comunica: telefonul meu nu mai are ton (centrala riscă să cadă, prea solicitată de Televiziune), numărul ofițerului nu mai răspunde. Desfac blocajele ușii, ies în stradă, mă strecor pe lîngă zid și strig unui grup de soldați adăpostiți sub tablăria unei amfibii că sint prietenul generalului (ne înțelegem repede despre cine e vorba) și că am de comunicat ceva important. Sint invitat să intru în vehicul, un ofițer aflat la manșe e interesat de cele ce-i spun, îmi dă să înțeleg că informațiile sint utile, are bunăvoința de-a mă apăra, cu mina înmănușată, de o a doua lovitură la cap — se afla acolo o cutie colțoasă ce-mi umflase, la intrare, tîmpla. L-am cîștigat cu precizia descrierii intervelor exacte ale semnalelor de regrupare, chiar îmi explică ce fel de pușcoace aproape surde folosesc teroriștii (R. și nu mai știu cum, n-am putut reține din pricina emoției).

Literatura a cedat înaintea acțiunii concrete, am sentimentul că mă aflu în mijlocul evenimentelor și că devin util. Capăt un ton, dau telefon unui cunoscut care poate comunica mai departe, indică alte locuri periculoase (oficina „Dunărea”, chipurile întreprindere de comerț exterior, casele de pe străduțele învecinate), văd cum punctele de rezistență (de atac) sint deparazitate de către ostașii noștri, rînd pe rînd. Ca în scrierile mele imaginare, nu bănuiam ca ele să-mi fie un atît de bun ghid.

Un răgaz în fața televizorului. Se vorbește despre dezastrul țării și iau tabloul înfățișat de reporteri drept o altă confirmare a unor previziuni trecute în scrierile mele, unele de acum douăzeci de ani, cum ar fi „Călătorie în Baterya...”. Într-o altă povestire purtînd titlul „Imobilul de la numărul 40”, un bătrîn proprietar, maniac incurabil, își lăsa casa pradă ruinei și își consola fiul cu lungi discursuri despre înflorirea într-un viitor luminos a imobilului. Exact cum proceda dictatorul cu țara, promisiune mincinoasă că o dată, cîndva... Dezvăluirile Televiziunii privitoare la întimplările din palate, ținute în adînc secret, în timp ce poporul era total dezinformat cu date mistificate, erau prevăzute în citatul din Guicciardini, care încheie „Bibliografia generală” (inteligenta redacției de a nu prefața cartea cu acest text ce ar fi căzut cu siguranță la cenzură!)... Din cauza prudenței, criticii mei au evitat să sublinieze înțelesul fabulelor, fanteziilor, cred că există în scrierile mele o sută de avertismente asupra a ceea ce urma să facă dictatura. Imi amintesc înfîlnirile cu studenții politehniști, la clubul Cotroceni, care nu s-au sfiit să decodeze exact textul și să-l interpreteze în auzul tuturor paznicilor. Belligeranța mea cu cenzura a fost mai primejdioasă decît lupta mea, din pod și de la fereastră, de-acum.

Se trage, în continuare, fără răgaz. Mai calculat, descoperind alte mijloace de-a-mi pune la lucru inventivitatea, ajut armata să desfacă în bucăți dispozitivul atacatorilor. Un vecin se strecoară printre gloanțe (văd cum sar țiglele pe acoperișul poetului Ioan Alexandru), vine să-mi spună că armata nu mai are muniții, știe precis că a fost refuzat ajutorul militar al țării prietene, „vom fi în situația celor din Beirut”, zice, și-mi evocă posibilitatea unui război civil de zece ani. Nervii se înmoaie și vederea mi se încețușează, inima nu se mai drege cu cinci extraverale, simt nevoia să dorm, să dorm fără să mă mai trezesc. Întocmai ca în octombrie 1970, cînd, după conflictul cu înaltul meu șef de-atunci (il înfruntasem spunîndu-l că nu subscriu la politica lui culturală de tip asiatic), îmi văzusem speranțele spulberate și, încălcîndu-mi scuterul, m-am dus la Șosea și m-am aruncat înaintea primei mașini în viteză, înșesat de somnul cel de pe urmă (întimplare devenită leit-motiv în scrierile mele). Viața mea trebuie să repte mereu aceleași teme, probabil că e un destin...

Dorina mă știa agitat, înțelegea mereu mai bine cu ce mă ocup, acum intră în cameră, află de ce sint inactiv dintr-odată, hohotește într-un ris ce mă palmuiește, mă compară cu Conu' Leonida. Cum nu mi-am dat seama, spune, că individul și-a pierdut mnițile, fantazează... „Ai început o treabă, du-o la bun sfîrșit, omul lui Dumnezeu!”

Îmi reiau locul din fotoliu, de la ferestrele întunecate, mă conving că armata stăpînește situația, pe stradă s-au instalat trei mașini blindate. Casele suspecte din spate, din strada vecină au santinele, ceea ce însemnează că sursele de reaprovizionare și de regrupare ale teroriștilor s-au stins. Izolați, pușcasi inamici mai trag de prin poduri, de prin curțile cu culoare întortocheate, televizorul relatează despre rezistența punctelor nevralgice din alte cartiere, zadarnic amenințate de teroriști.

Batistele, la dogoarea sobei, s-au uscat. Le adun și le împăturesc, îmi caut de lucru și, negăsind cu ce să mă ocup, cad într-o altă deznădejde. Jocul de-a combatantul mă ținuse în alarmă, acum mă simt din nou nefolositor. Dar sună Ita, de la o secție de miliție, cerîndu-mi să o ajut: aleargă o echipă de ajutor, printre gloanțe, ridică rîniții, împarte provizii și haine calde celor în nevoie, primește în gară mulțimea de tineri din provincie veniți să întărească rîndurile combatanților. N-are timp să sune spitalele, îmi cere s-o fac eu. Încing discul telefonului tot căutînd spitalele Viting, Grivița, Militar, mi se pare atît de firesc să spun în receptor: „Avem rîniți la Gara de Nord, la Kogălniceanu, pe Dorobanți”, într-un stil tehnic perfect stăpînit. Îmi prelungec o noapte și-o jumătate de zi cu treburi asemănătoare, nu le mai țin socoteala, fiindcă adesea telefonul nu-mi îngăduie decît să notez alte numere de încercat, persoane de căutat. Rețin doar că, în toată nebunia, apare din fundul lumii vocea prietenului meu Tudor, inactual ca întotdeauna, care îmi ocupă circuitul cu lungi declarații despre singurătatea lui, cu reproșul că nu-mi găsesc timp pentru a ne vedea, dezvoltînd o suavă teroie despre importanța prieteniei. Îi replic cu o grosolanie de care nu mă știam capabil, îi strig în aparat că avem rîniți în Gara de Nord și-l trîntesc în nas receptorul.

După trecerea unei săptămîni de la aceste mari emoții, izbutesc să ies din casă (nu mai am febră, extrasistolele s-au rărit) întînd pe la porti conversații cu vecinii, cu servanții blindatelor, îi întreb unde sint victimele masivelor lupte din cartier, după părerea mea citeva zeci, poate sute, fiindcă s-a tras continuu și susținut. Aflu că morți au fost doar citiva, rîniți nici zece: demențialele schimburi de focuri au fost produse de niște simulatoare menite să țină sub teroare cartierul, mitraliere instalate prin poduri părăsite din vreme... De necrezut. Vra să zică, toată snaima, toate precauțiile și chiar deznădeidea invitînd la gîndul sinistru, ca și trăirile intense ale strategului care mă descoperisem — aproape o simulă farsă. Ca-n ultimele mele cărți, unde am încercat să reabilitez această specie literară... Înveninat încă o dată împotriva teroriștilor, care, ca să ucidă și să distrugă obiectivele din atîtea locuri ale capitalei, n-au aliniat pe frontul meu decît niște pușcoace mincinoase... Tactică de precupeți ordinari.

Farsa dezvoltă o scenerie savantă pentru a furniza o învățătură și a consolida o experiență. La capătul zilelor și nopților de bătaie, neîndoios că mă simt îmbogățit: trăirile mele au fost adevărate, nu mai spun de confirmarea multora din intuițiile artistice avute de-a lungul anilor, adevărate, chiar dacă se îmbrăcau în haina de camuflaj a alegoriei, a povestirii „evazive” sau a recenziei unor cărți inexistente.

Principiul vaselor comunicante

Cele patru povestiri cuprinse în recentul volum de proză al lui Ioan Groșan (**Trenul de noapte**, Editura Cartea Românească, 1989) gravitează în jurul a trei motive distincte: **misterul, moartea și erosul**. Primul dintre ele apare ca o surprinzătoare prelungire în proza noastră contemporană a viziunii filosofice blagiene: lumea închide în chiar esența ei un mister ce nu poate fi niciodată explicat, ci doar trăit cu frenezia, o taină ce nu trebuie cu nici un chip banalizată, ci potențată la nesfârșit. În **O.Z.N.-ul**, „viziunea” nu-i apare deloc întâmplător nu-mai tehnicianului veterinar: în nopțile senine de primăvară, el e singurul care nu conspicează materiale științifice despre farfuriile zburătoare; se așează gânditor chiar pe iarba arsă de una dintre ele, privind în răstimpuri spre cerul instelat. Revelația faptului că lumea e fundamental misterioasă trebuie să producă o fascinație, și nu înverșunarea absurdă de a pătrunde nepătrunsul. Oricite detalii îi furnizează șeful de gară, acarul Simion nu crede în existența trenului-fantomă câtă vreme nu poate să-l pipăie și să urle „Este!”. Va fi sortit să nu-i simtă teribilul miros de trandafiri pină ce nu se va năpusti, hipnotizat, în ușa metalică a unui vagon întunecat. Ultima scenă a **Trenului de noapte** concentrează de altfel toate substituturile metaforice ale misterului blagian: luna mare, rotundă, luminând lunca riului; „întunecata zăre” — locomotiva venind neagră dispre pod; „largi flori” — tremurul feței; „corola de minuni a lumii” — parfumul trandafirilor; „lumina mea” — felinarul acarului (și „lumina altora”: lanterna cu trei culori a lui Fotiade) etc. Mai mult, există în această scenă finală sugestia că marea taină universală e chiar moartea: „se gândi c-ar mai putea sări în șanțul cu iarbă ce trebuia să urmeze, dar atunci ușa se deschise, trăgându-l înăuntru, și-n clipa aceea simți, izbindu-l greu, mirosul de trandafiri”. Intruziunea fantasticului e de fapt premoniția sfârșitului: farfuria zburătoare se preschimbă, ca și bizarul tren de noapte, într-un **mormint**. După ce a surprins-o decolind în pădure, Ilie Pop se întreabă îngândurat: „Acuma, dac-am văzut-o, ce să fac? Să mă omor?” Nu se omoară, dar se pomește visând cum va fi suit bunica lui „în O.Z.N.-ul ei dreptunghiular, din scînduri, la ceruri”.

Și în **Adolescent**, bătrînul pare să închidă în mormint adevărul ultim; el îi dezvăluie nepotului un secret ademenitor: aurul e lucru viu și, dacă-l ții mult în foc, se topește, curge, iese din piatră, care e lucru mort. Misterul nu se lasă totuși relevat prin experimentul eșuat de la riu, ci trebuie trăit pur și simplu: încercînd zadarnic să miște cu flacăra luminării degetul bunicului, copilul înțelege că viața nu poate fi recuperată din moarte, așa cum aurul nu poate fi scos din piatră seacă. Tăcerea obstinată a bătrînului e

însăși cheia misterului, pe care băiatul îl descoperă cu spaimă, dar și cu voluptate: „Prin fereastră venea o lumină cenușie, rece. Se strînse lîngă Aneuca, atingîndu-i cu palmele spatele cald. Prin trupul ei suflul se mișca ușor, respirînd”. Viața nu trebuie cucerită, smulșă prin șiretlicuri, căci ea este acolo, forfotitoare, exuberantă și se cere împlinită prin eros (așa cum intuiuse cu o clipă mai devreme Feri, fascinat de dezvelirea trupului tînăr al feței).

Lucrurile sînt însă mai complicate; dacă moartea nu poate fi păcălită, ea poate păcăli oricînd: ceea ce dobîndește aparența înșelătoare a vieții, ascunde de multe ori însemnele sfîrșitului. În **Spovedania**, preotul Emilian contemplă în biserică sicriul predecesorului său, bătrînul Dima, dar își ridică mereu privirea, aproape involuntar, asupra unei tinere femei care îl fixează la rîndul ei cu insistență: „ea închipuia viața și totdeauna cînd moartea e atît de aproape de tine, la nici un metru distant, la cît stătea moartea părintelui Dima, ești probabil instinctiv înclinat să cauți semne ale viului, apărîndu-te, trăgîndu-te, înghesuindu-te spre turma celor rămași”. Emilian știe că, aflîndu-te mereu în proximitatea morții, **între patru ochi** cu ea, poți descoperi ceva cumplit, „păgîn”, un răspuns cu spaimă așteptat, „acel scurtcircuit întunecat între privitor și privit, acea șoaptă fulgerătoare a nimănui scurgîndu-se din-

spre sicriu.” Ceea ce nu bănuiește însă este că acei ochi careucid sînt chiar ai femeii de lîngă el, nu ai bătrînului părinte. Întreaga înfățișare a Anei ascunde o amenințare: siluetă înaltă, subțire, glezne lungi, fragile, mîini neînvățate cu greul, clipire lentă, nehotărîtă a genelor, expresie de om trezit dintr-un somn adînc, tăceri interminabile, răspunsuri monosilabice. Numai cînd zîmbește cu ochii abia mișiți, moșeala din ei dispare, făcînd loc unei lucriri scurte, verzi. **La împărțășanie, virful tremurător al limbii primește cinstitul trup însingerat și, mic animal de pradă, îl trage repede în viziuna gurii; pe buza de jos, răsfrîntă, rămîne un strop roșu.** Emilian vede semnele, dar nu le poate interpreta. Știe că Ea îi așteaptă pe toți răbdătoare, rezemată în coada coasei, să le vină, mai devreme sau mai tîrziu, dar inevitabil, sorocul. Nu știe, în schimb, că Ea este Ana: Evă întinzînd fructul oprit, sirenă ademenind în adîncuri, „marea păcătoasă” a satului rămîne înainte de toate Meduză, privire care fixează și ucide. Cînd o va lua în brațe, va trebui s-o sărute pe pleoape ca în sfîrșit să-i închidă ochii sfredelitori, dar atunci va fi deja prea tîrziu.

„Otrava” va lucra în trupul său moșeșit și în scurtă vreme îl va distruge. Lui Ilie Pop din **O.Z.N.-ul** nu-i plac femeile; e uimit că majoritatea bărbatilor nu-și dau seama cît de ale naibii sînt, și nu o zi-două, ci în timp, ani întregi, viața întreagă, de parcă se nasc doar pentru a-l pune omului bețe în roate, a-l trage în lături de la drumul lui, a-i sări în spinare și a-l îngreuna astfel mersul (într-un cuvînt, pentru a-i „surpa” existența). Mai mult, ele nu se mulțumesc să erodeze individul, ci reușesc să distrugă specia: printr-un ciudat spirit de breaslă, bătrînul doctor Rațiu își cedează și amanta mai tînărului tehnician veterinar — nu numai secretele meseriei: „își dădu seama că doctorul știa, că, într-un fel, chiar el pusese la cale totul, că-l împinsese ușor, discret, în lo-

cul său, cedîndu-i cu înțelepciune, din motive obiective, după-amiezele fosnitoare din dormitorul umbros unde el și doamna, doi soldați uriași de plumb, repetau o înclăstare ocolită cu dispreț de privirea strategului din fotografia de deasupra patului.” Acuzat de misticism pentru mărturisirea că ar fi văzut O.Z.N.-ul, Ilie Pop jugănește satisfăcut doi mascari, **ca și cum prin singeroasa operație și-ar putea pedepsi propriu-i mascul ce l-a făcut să apuce prin pădure, să vadă bîdida acela uriaș.**

În **Spovedania** privirea Anei nu-l răstignește doar pe Emilian, ci tot lungul șir de preoți care l-au precedat sau îi vor urma. Construcția circulară a nuvelei îngăduie o interpretare îndrăznească: în primul cadru, jocul privirilor se încheagă deasupra sicriului bătrînului Dima, martor tăcut, dar nicidecum inocent; în scena finală, ritualul e același, dar actorii s-au schimbat: la căpătîiul răposatului Emilian, tînărul părinte Augustin e fascinat de o femeie palidă, zveltă la trup: „Da, da, interesantă bine... ehei, și ce ochi, ce ochi... Își șterse nădușeala de pe ceafă, de pe față, se-ntoarse din semiprofil spre protopopol ce nu mai termina (...) și se uită din nou spre femeia înaltă și subțire din margine. Rămase plăcut surprins: ea continua să-l privească. (s.n.)” Există aici sugestia că celălalt, predecesorul atît de invidiat de Emilian fusese însuși bătrînul părinte Dima. Da, ochii „marii păcătoase” îl țintiseră și pe el, scurtcircuitul întunecat se produsese cu cîtăva vreme în urmă: „Și ce mă tot iei cu dumneavoastră, cu părinte? Mă faci să mă simt de optzeci de ani, ca Dima (...) Și spune-mi, cum îmi faci mie rău?” „Nu știu... așa am crezut... după ce m-am spovedit, v-ați uitat nu știu cum (...) și știam cînd în predică îmi... vorbeai... numai mie (...) Eu nu știu ce am (...) parcă sînt blestemată... de-asta n-am mai venit...” „Ai văzut că mă uit la tine altfel decît la restul oamenilor? (...) Așa se uita și... celălalt?” „Da.” „Cum?” „Cu drag.” Pe bună dreptate simte Emilian un fior rece, o descărcare în corp, destindere prelungă: „dragul” din priviri e de fapt chemarea morții. Nu întâmplător singurul moment de comuniune efectivă între cei doi rămîne cel al îmbrățișării. Gestul fatal al învăluirii e dublat de mișcarea amenințătoare a apei — simbol al feminității agresive în proza lui Groșan. Riul lin, somnoros, cu apa crescută într-o coamă verzuie, „mușcă” jucîndu-se cu momeala. În copilărie, Emilian încercase să inoate, dar eșuase într-o inutilă bălăceală, singurul rezultat fiind o disperare crescîndă că apa nu-l suportă, îl trage la fund. Fusese avertizat că riul e al dracului, e adînc rău și curentul vine tare, dar avea s-o constate singur cu o clipă înaintea morții: „tot corpul începu să lupte energic, furios cu corpul inert, moale și dens al riului. Ceva prinse să scîncească, să plîngă în el, cum să moară așa, și înălță un braț căutînd un sprijin dincolo de apă, afară, spre cer”.

Erosul apare așadar ca o cale de acces — adesea neprevăzută sau nedorită — către revelarea misterului (**O.Z.N.-ul**) sau a morții (**Spovedania**): **urcuș pe o nobilă Golgotă la capătul căreia te așteaptă o plăcută răstignire.** Pe de altă parte, erosul poate fi el însuși marea taină, căutată frenetic și întrezărită dincolo de moarte (**Adolescent**). Cele trei teme fundamentale ale prozei lui Ioan Groșan sînt de fapt trei vase comunicante, alimentîndu-se reciproc, potențîndu-se și dezvoltînd sensuri neașteptate.

Corina Ciocărlie

povestea vorbeii

Ochire retrospectivă

Între fenomenele „de masă” ale ultimilor ani s-a aflat și amatorismul lingvistic pus în slujba dacismului, a tracismului, a etimologiilor fanteziste. Cuprinzînd o mare varietate de forme — de la simpla incompetență pînă la delirul pur —, fenomenul era dirijat de o „politică culturală” bine cunoscută, căreia i se supuneau, mai mult sau mai puțin conștienți, veleitarii. N-ar fi lipsită de interes o istorie a acestor tendințe în manifestările publice și în psihologiile individuale; cele de mai jos nu sînt nici măcar repere pentru o ase-

menea posibilă investigație — ci doar exemple, desigur nu cele mai semnificative, dintr-o din păcate absentă arhivă a ciudățeniilor.

Prin 1979, în revista „Flacăra” se propunea introducerea limbii dace în Universitate — „alături de latină și înainte de oricare altă limbă”; în aceeași publicație se remarcă, într-un alt articol, apropierea firească dintre engl. leg și rom. a legăna — provocată, pasămite, de oarece mișcări de trupe și populație în Imperiul Roman — și susținută onomasiologic prin străvechiul obicei românesc de a legăna copiii pe picioare!

În 1989, în suplimentul „Pagini te-leormănene” al revistei „Argeș”, apărea un scurt articol în care cineva își continua ipoteze anterioare (publicate

asupra poeziei geto-dacilor, interpretînd năucitor, o inscripție latină. Cuvintele acesteia, transcrise continuativ, fără pauze, erau segmentate arbitrar în noi cuvinte, decretate ca aparținînd tracei și „traduse”, ca atare, după cele mai subiective asociații fonice. Apăsarea astfel un MARCIAN (obținut din numele propriu Marcianus al inscripției), glosat prin sinonimele „curățenie”; puritate; frumusețe; podoabă” numai pe baza apropierii de rom. mărgean (altfel, împrumut din turcă). Inscripția romană se metamorfoza astfel într-un catren dacic — cu rimă! Pas cu pas, lipsa oricărui scrupol științific era mascată de un ton doct și preceptoriu.

„Metodele” folosite de „cercetătorii” amatori în desfășurarea de forță a deceniului cuprins între datele de mai sus au fost profund antiștiințifice: în primul rînd prin asocierea fără discernămint a oricărui fapt, pe baza unei simple asemănări formale, cu ignoranța totală a legilor de evoluție fonetică, a istoriei limbilor — în genere, a tot ceea ce ține de o educație lingvistică minimală. După principiul „nimic nu e întâmplător”, pentru orice similitudine, fie și parțială, se poate găsi cel puțin un argument, repede transformat în lege; pentru unii, între sanscrită și

romăna contemporană nu e decît un pas.

Delirurile pseudo-lingvistice nu s-au limitat, desigur, la tracomanie; erau și din alte categorii, de tipul susținerii ideii că romăna e limba „cea mai adevărată”, al speculațiilor magico-simbolice asupra sonorităților ei etc.

În noile publicații — deocamdată foarte greu de găsit, și prinse acum în viltoarea evenimentelor politice — n-am observat încă retrizarea tendințelor tracomane (și, în genere, fanteziste etimologizante); ceea ce nu înseamnă nimic. Deși lipsite de protecția tendinței oficiale, ele vor beneficia, probabil, de libertatea și diversitatea presei, în care e loc pentru toți și toate. Continuăm să facem ipoteze — atît asupra naturii fenomenului desfășurat pînă acum, cît și a posibilităților sale de supraviețuire. Marginalizarea sa ar trebui să fie rezultatul firesc al creșterii autorității unor instanțe științifice care existau, în izolare, și pînă acum, dar care vor tinde tot mai mult spre o prezență activă și eficientă. În fond, un domeniu de cercetare nu poate fi cu adevărat compromis de gafele făcute în numele lui.

Rodica Zafiu

Pactul cu literatura

Ca și Nicolae Manolescu, Eugen Simion a scris despre toți scriitorii români de azi. De aici i se trag toate, bune dar mai ales rele, căci nu există ființă mai susceptibilă decât scriitorul căruia îi expui părerea despre cărțile pe care le-a tipărit. Iar dintre scriitori, nu există ființă mai susceptibilă decât criticul, fie că ai scris, fie că n-ai scris despre el. Când apărea, în 1974, primul volum din *Scriitori români de azi*, un critic s-a pronunțat mai mult asupra **sumarului** (considerat „o capodoperă de trucaj”), decât asupra conținutului cărții, iar altul n-a recunoscut în ea mai mult decât „o improvizată ingenioasă”. Într-o explicație dată la ediția a doua a aceluiași volum, Eugen Simion și-a asumat cu umor toate obiecțiile („Rostul meu în critică este, se pare, să rămân un autor de fragmente analitice”) și și-a văzut în liniște de drum. Astăzi, proiectul său a ajuns la volumul al patrulea și se află foarte aproape de realizarea visului inițial: o istorie a literaturii române contemporane.

Cred că rădăcinile acestui mare proiect pornesc de fapt din *Orientări în literatura contemporană* (1965), carte care valorifica experiența de **cronicar literar** a autorului, căci la *Gazeta literară*, din 1962 și pînă în 1968, când revista își înceta apariția, Eugen Simion a făcut această experiență, alături de S. Damian, Matei Călinescu, G. Dimisianu, Ov. S. Crohmăniceanu, Aurel Martin, Lucian Raicu sau Valeriu Cristea. Era vorba, în *Orientări...*, de o primă încercare de a sugera, cu ajutorul unor **cronici**, imaginea de ansamblu a literaturii române de după război.

În *Scriitori români de azi* modelul de la care se pornește e mai complex, dar el se bazează, în esență, pe experiența lui Eugen Lovinescu. În plus, succesiunea lovinesciană a fost obligată să suporte o substanțială corecție a istoriei sau a trebuit să se lase modelată de cele mai imprezvizibile presiuni, de la acelea impuse de hazard (plecarea unor autori din țară), pînă la cele dictate de politică (scriitorii indezirabili, cărți puse la index, concepte literare imposibile de evocat). A rezultat astfel un număr de mari panouri desenate din mers, cu revizuri, adăceri la zi și adaosuri; o construcție ciclopică, începută din mai multe părți deodată, ca edițiile clasice, după principiul **jocurilor cu obstacole**. În linii mari, primul criteriu de clasificare a materiei, în *Scriitori români de azi*, este cel al ge-

nurilor literare (poezia, proza, critica). Urmează gruparea unor autori pe familii de spirite, pe categorii tematice sau de stil, în fine, pe „momente”, generații și promoții.

În *Scriitori români de azi*, IV (1989) avem câteva capitole mai vechi, rescrise, un capitol al **Memorialiștilor**, o **addenda la Momentul '45-'47** (examinat încă din primul volum), un capitol acordat **poeziei neoclaseice**, o altă **addenda la Momentul '60** și trei mari secțiuni consacrate „**îrgoviștenilor**” (Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Cosache Olăreanu, Tudor Topa), scriitorilor grupați în jurul revistei **Echinox** și **Momentului '80**, în poezie și proză (de la Mircea Cărtărescu și Mircea Nedelciu, la Rodica Palade și Elena Ștefciuc).

Am încercat să înțeleg, pornind de la anumite condiții de lucru, de ce **sumarul** volumelor lui Eugen Simion s-a constituit astfel, de ce în această carte, de exemplu, se începe cu Ion Petrovici și se termină cu cei mai recentii „**desantisti**”. Dar cred că mai există o explicație și ea ține de însăși firea criticii. În ciuda tuturor presiunilor de circumstanță, Eugen Simion simte mereu nevoia să pună piciorul pe un teren ferm, situat de obicei în trecut. După primele analize, consacrate scriitorilor de azi în 1974, a venit un volum al doilea, cu sinteze despre Blaga, Camil Petrescu, Vianu, Călinescu sau Mircea Eliade. În chip asemănător, volumul IV începe și el cu oamenii unei lumi mai vechi, de care, împreună cu criticul, refuzăm să ne despărțim, deși depărtarea acestora față de noi e dublă. Mai întâi pentru că e vorba de scriitorii aparținând generației lui Ralea și Vianu, în al doilea rînd pentru că sint vizați scriitorii memorialiști (Petrovici, Iorgu Iordan, Al Rosetti), care își iau ca timp al literaturii lor **trecutul** și ca formă de concretizare a acestui trecut, **amintirea**. Tatăl lui Ion Petrovici își numește soția „**duduie**” și copilul îl aude într-o noapte plîngînd în hohote („**inchipuiește-ți... duduie... am visat că... te înșelam...**”), iar la Paris, Iorgu Iordan își găsește timp să treacă pe la „**Moulin Rouge**”, dar acolo, pentru că este „**agresat**” de o femeie din afara „**colectivului artistic**” simte „o jenă mare”. E parcă lumea lui Ibrăileanu, din primele sale articole sau chiar din *Adela*. **Trecutul** tezaurizat, pe de o parte, și violența de **flippere** electronice a **optzeciștilor**, pe de alta, iată un contrast de efect și un spațiu literar în care Eugen Simion se mișcă suveran și cu dezinvoltură.

Nu pot intra, firește, în toate detaliile unui volum de peste 700 de pagini. Dar prima caracteristică a acestei mișcări mi se pare a fi preferința pentru **analiza** cărților, desfășurată în două moduri: „**investindu-le**” **subiectul** sau **rezumîndu-le** **fabula**. Prima procedură e aplicată de obicei scriitorilor „obișnuiți”, cea de a doua se potrivește creatorilor de noi universuri literare și prezintă un prim pas în direcția sintezei. Primele sint analize răbdătoare, făcute cu obiectivitate și cu un desăvîrșit calm exegetic, celelalte se încălzesc la flacăra paginilor citite și împurumută adesea din stilul lor. Într-aici capitolele despre Augustin Buzura, despre Radu Petrescu și Mircea Horia Simionescu, dar mai ales majoritatea paginilor din capitolul despre **optzeciști**, în care am senzația că autorul regăsește ceva din căldura cu care a scris altădată despre Nichita Stănescu și despre Marin Preda. Mai mult, vorbind despre **optzeciști** bănuiesc că Eugen Simion a ținut să-i contrazică pe toți cei care i-au reproșat „**prudența excesivă**”, dovedind că are gustul riscului. Acesta cred că este sensul polemic al capitolului despre **Momentul '80**.

Prin analizele acestea se ajunge apoi la marile teme, direcții și modele ale literaturii, la liniile de forță care ordonează fragmentele într-un tablou clar. Bine susținute printr-o demonstrație, aceste „**linii de forță**”, direcții sau modele devin în fond „**jocurile comune**” ale unei istorii literare, ideile generale pe care le repetă cu convingere mai multe generații de cititori. Orice istoric literar vizează să ajungă la ele, să le inventeze sau să le descopere. Iată câteva exemple. La sfîrșitul anilor '50, Baconsky, Aurel Rău, Victor Felea și în general poezii de la **Steaua** adoptă „**noua estetică a simplității**”, îl redescoperă pe Blaga, apoi pe Montale, Saba sau pe Machado. „**Al doilea eşalon ardelean**”, stabilit la București (Andrițoiu, Brad, Horea, Utan) se ține de tradiția Goga-Cotruș-Beniuc, adaptată la noile circumstanțe. În aceeași categorie

intră cele două **modele** de literatură din capitolul dedicat **optzeciștilor**. Primul este un model al poeziei: „o poezie în esență postmodernistă, înțelegînd prin postmodernism, înainte de orice, «un retour au référent», o poezie comunicativă, biografică, realistă; o poezie care desolemnizează discursul liric”, dar recuperează stilurile poetice vechi și cultivă intertextualitatea. Al doilea model este al prozei: „**treccrea de la proza auctorială la proza reflexivă, predilecția pentru fragment și o nouă relație cu cititorul**”, demistificarea narațiunii și a personajului, varietatea mijloacelor epice, tendința de a le sintetiza și sincroniza. În sumă, „**un nou pact cu realul**”.

La fel de eficientă este punerea analizelor sub semnul prestigios al unor mai vechi clasificări (Mircea Eliade despre **jurnal**, Umberto Eco despre **romanul istoric**) sau sub acela al cite unei formule consacrate. În timp ce primele („**liniile de forță**”, **direcțiile**, **modelele**) au fost idei inventate sau descoperite, acestea sînt „**idei primite**”, dar verificate pe un material adecvat. Poeziei **echinoxistilor** i se aplică un concept al sociologilor psihanalisti („**civilizația pudorii**”), iar pentru literatura lui Haniel Stănculescu se utilizează formula „**romanului familial**”, observat la copil de Freud.

Cîteva cuvinte despre judecățile de valoare ale criticului literar. S-a obiectat și aici că Eugen Simion este un judecător prea conciliant. Nu e de loc așa. În arsenalul aprecierilor sale intră toate nuanțele, de la respingerea unei cărți (printr-o judecată explicită sau prin ignorare), la ironie și, firește, la aprobarea deplină a unor autori. Sergiu Filerot „**scrie într-un stil care pare astăzi datat**”, eseurile lui Dinu Pillat sînt de fapt „**lucrări de plan**” la Institutul de Istorie literară și Folclor, cu o „**notă didactică și impersonală**”, iar cele trei volume de după 1964 ale lui Emil Giurgiuca „**il arată fixat într-o perisabilă poezie ocazională și într-un bucolism vetust**”. Radu Petrescu e un „**spirit alexandrin pregătit de clasicii francezi**”, **Sala de așteptare**, de Bedros Horasangian e un roman substanțial, „**printre cele mai bune apărute la noi după Cel mai iubit dintre pămînteni**”, iar Mircea Cărtărescu este un „**poet excepțional**”, cu „o pasiune aproape mistică pentru literatură”.

În rezumat, prin acoperirea unui sumar aproape complet, prin invenție sau prin aplicații personale, prin combinarea unor procedee generale ale criticii (**rezumatul**, **biografia**, **mîcul portret**) cu altele de analiză mai specială (**figurile spiritului**, **mitul personal**, **rețeaua de imagini**), în fine, prin trecerea de la formulele spontane ale impresionistilor („**scenă dubioasă!**”, „**splendid spus!**”) la termenii cu o conotație exactă, din critica mai nouă (**scriptor**, **spațiu securizant**, **omul gramatical** și **ființa de hirtie**) Eugen Simion se apropie de realizarea proiectului său de istorie literară pe o cale de invidiat: prin aducerea la zi a disciplinei pe care o practică. Iar această aducere la zi presupune, în afara unei mari vocații, autoritate, echilibru și mai ales spirit de sacrificiu.

Florin Manolescu

promoția reformată

Diferențe și similitudini

Scindată din motive politice în „**oficiali**” și „**reformați**”, respectiv în literatură de sertar, promoția 50 n-a fost, totuși, una a confruntării deschise. Ideologia comunistă nu îngăduia dialogul, nici în ce privește posibila replică a scriitorilor care refuzau orientarea impusă de proletcult și nici în direcția familiilor proletcultului spre cei dinții. Marginalizați socialmente, unii oprimați politicește, „**reformații**” erau pur și simplu ignorați ca scriitori. Asta nu înseamnă că epoca nu era plină de „**atitudini**”, „**disocieri**” sau „**puneri la punct**”, numai că acestea erau adresate fie unor congeneri acceptați și muștrului părintește (cazul Marin Preda, de pildă) fie unor scriitori interbelici de mare platformă, supuși analizei demolatoare (cazul Arghezi e doar cel mai hilar). Din simpatie de generație sau dintr-un incipient sentiment al dublei gândiri, cinnizecștii implicați în proletcult nu i-au urcat pe masa de disecție pe cinnizecștii reformați, iar aceștia din urmă, chiar de vor fi nutrit resentimente față de cei dinții, nu aveau cum să și le exprime public, încît aceea ce se vedea cu ochiul liber în peisajul literar al vremii era doar entuziasmul monocolor. Estompat din cînd în cînd de „**critici tovrășești**” dedicate eventualilor „**rătăciți**” vremelnici de turma unanimă sau de „**revalorizări**” așazicînd „**critice**” ale operelor și autorilor dintre războaie, ori mai vechi, din perspectiva dogmei ideologice staliniste. Preocuparea pentru purificarea

de estetic a literaturii în special a poeziei lirice, care trebuia să treacă repede în patrimoniul propagandei de partid, precum și pentru limpezirea ideologică a spațiului spiritual, prin însușirea nu mai puțin repede a exigențelor proprii dogmatismului, nu le-a permis proletcultiștilor zelosi, de-acum instituționalizați să se ocupe în mod serios de scriitorii reformați. Poate și pentru că nu vedeau în ei o primejdie reală, ignorarea absolută a unor autori încă tineri ce nu apucaseră să-și facă un nume, pîrîndu-li-se suficiență pentru eliminarea lor din joc. Dar poate și pentru că, neavînd ei înșiși încredere în durabilitatea „**noii estetici**” și, implicit, în durata intervalului stalinist, combatanții proletcultului, cei mai inteligenți dintre ei, se vor fi gîndit că nu strică să păstreze, pentru orice eventualitate, relații cordiale cu congenerii lor reformați. Justă intuiție! Grație ei, peste ani, cele două jumătăți ale promoției 50 vor regăsi sentimentul de generație și se vor afla împreună de aceeași parte a baricadei în lunga rezistență la înghețul de după 1975.

Pînă atunci însă, de-a lungul anilor cincizeci, între cele două facțiuni se instalase, în lăuntru climatului de cordialitate indiferentă, o stare de reciprocă gelozie. „**Oficialii**”, resimțînd tot mai acut, cel puțin după 1955, caracterul compromițător al osirdiei lor intru proletcult, invidiau absența din peisaj a „**reformaților**”, socotită, pe drept cuvînt, ca salvatoare a prestigiului, în vreme ce „**refor-**

mații”, obligați la o existență socială abundentă în privațiuni, invidiau privilegiile sociale de care se bucura scriitorimea „**oficială**”. Oarecum în ascuns, fără, întotdeauna, știrea autorităților ideologice și politice, „**reformații**” au început, după momentul Baconsky (asupra căruia m-am oprit într-un capitol anterior), să-i ajute pe „**oficiali**” să se regăsească sub specie estetică iar, la rîndu-le, aceștia au convenit, exclusiv pe cale administrativă, să-i implice pe ceilalți, fie și sporadic, fie și parțial, în privilegiile lor. Prin asta ceva din gelozia inițială s-a mai atenuat dar efectul cu adevărat important al unei atari concilierii a fost, pentru majoritatea scriitorilor reformați, obținerea unui scurt, însă vital, interval de acomodare între absența din anii cincizeci și prezența din anii șazeci. Ei n-au reintrat nepregătiți și brusci în peisaj și, lucru încă mai însemnat, au reintrat fără resentimente față de ceilalți, fără spirit de revanșă socială sau politică. Deși făceau

parte dintr-o promoție „**explozivă**” au re- intrat ca o promoție „**implozivă**”, negrupat, înșiruiți pe parcursul unui deceniu și mai bine (1959-1973), neomogeni și ne- zgomotos, într-un fel asemănător cu promoția 70 de care s-au și legat afectiv mai mult decît de jumătatea cealaltă a propriei lor promoții și decît de celelalte promoții ale literaturii contemporane, șaptezeciști fiind și ei foarte legați de „**reformați**” și nu atît pentru că împărțeau împreună același interval de afirmare (1966-76) ci chiar din pricina similitudinilor tipologice. Și reformații și șaptezeciștii sînt promoții „**implozive**”.

Dincolo de diferențele de literaritate, scriitorii promoției reformate au reintrat în atenția publică, prin publicistică sau prin cărți, cu un aer comun, anume acela de înțelepciune istorică, sub care înțeleg toleranța, scepticismul (relativismul), prudența și echilibrul lăuntric. Nimic în afară de asta nu leagă oameni atît de diferiți literar (prin poetică și prin poietică) precum Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Șora, Radu Petrescu, Alice Botez, Ion Negoițescu, Teohar Mihalăș, Al. Paleologu, Mircea Horia Simionescu, Leonid Dimov, Victor Felea, etc. etc. În ce măsură înțelepciunea aceasta este rezultatul experienței social-istorice și intelectuale a fiecăruia din ei sau al datelor temperamentale și psihologice rămîne de aflat din scrisul lor. E foarte probabil însă ca determinismul istoric, imposibil de eludat, să fi fost și în cazul lor complementar celui psihologic și temperamental. Și ambele în relație de dependență (potențatoare sau diminuantă, după caz) față de constituția (formația) spirituală a fiecăruia, de ceea ce aș numi aura intelectuală a prezenței în lume.

Laurențiu Ulici

ioana ieronim

Demolare

La care din cetățile mele suprapuse
te vei opri
surpind tot restul —
pentru un mare proiect
care scufundă temple, turnuri de
apărare

printre mașini se mai sfarmă, pină
tîrziu
fragmente de zid

limită după limită, a mai rămas
prea puțin.
Coborite, pleoapele sînt
ultima trapă.

Culoarea timpului

lumină anii aceștia nu este, n-a fost
— voi creșteți în culori livide
subterane
transmisibile și la nepoți

sub șuvolul de porunci și afirmații
trageți peste cap
un NU impermeabil.

Nostalgică

Apa gălbuie fără gust pulsează
în trupuri
Din cringul plin de megafoane, lîngă
oraș

un cuc mecanic dă speranță
de viață îndelungată.

Cui ?
Citeam

despre singele luptătorului, din umăr
curgînd

în poala iubitel sale Eilean, o poetă
— acum cîțiva ani —
singe vărsat pentru țară.
În Irlanda se petrecea.

Ragtime

Acum te leagă încă, ușor
aproape de nemișcare
Mina cea Neagră.
S-a mai strîns puțin
— te-ai strîns și tu
în corpul cel mai mic,
ai respirat respirația
cea mai săracă

te-ai îngustat, ai îngustat ochii
între degete grații.

Prizonier

Nu mai poți fugi în munți
pină trece răul —
din istorie nu te mai poți retrage

și munții sînt microfoane
și cerul te trădează
și aproapele tău, mai știi cine-o fi ?

Nu mai fugi în munți pină trece răul,
perpetuum mobile, caravana neagră
rotită peste Carpați.

Cîntec de trib

ei respiră asupra cuvintelor
uscăciune

ei trimit asupra cuvintelor
potop

ei infometează cuvintele
pină la frunte

ei infometează cuvintele
pină la os —

ei au închis cuvintele
în nuiele de bambus,

la sărbători le fac să răsune de departe

mult prefăcut ;
ei imperechează cuvintele mele, pe
fiecare
cu cite un cuvînt din neamul lor
gras și frumos

mii de chipuri ale zeului
toacă la mii de ferestre
cuvintele cu sabia
auzul cu fierăstraie.

Mut

Avioane coboară mesaje
semințe pentru un pămînt incert

pe hărți amănunțite
fiecărui i se dă
măsura aerului său dizlocat
aerul egal cu sine, Marele Zgomot
egal cu Tăcerea

Dreptatea
în drum spre celulă
își saltă legătura de pe ochi cu
sprinceana.

După-amiază liceeană

Urlă tramvale robinete motoare
scrișnesc la stop frinele remorcii
cu pereți întregi de prefabricate.

La boala blocului, urlă și oameni, se
lovesc
pentru ouă brînză detergenți.
Mi se rupe-n pîșpe. Norocul meu
cu Midnight Lady la căști.

Am luat azi... să nu mă mai gîndesc
ce note.
Ce-ar fi avut să mă asculte toți ?
Noroc de minunea asta bine
prevestitoare

Midnight Lady
— bucurie, curaj.
Hai să-mi scot adidașii din picioare
și uniformă asta-mpuțită să n-o mai văd
...pină nu vine tata — că iară mă
pisează...

Și s-o mai pun o dată pe
Midnight Lady de la cap.

Apărare

a locui/a atinge clipa cu viață cît mai
puțină,

învellit în hirtie, în ceară,
ferit pe cît posibil de
lumina lor de control
de Textul monofazic,

fugi, stai, mai ține-ți respirația puțin.

se aud oase lovite
amintiri de cînd era mai cald

sub preslunea
regulii de trei simpli
încearcă să rămii
termenul nedescifrat.

CĂRȚILE SĂPTĂMÎNII

alte și alte cărți se adună, spre
bucuria cititorilor și comentatorilor.
Cred însă că, odată cu primăvara, ape-
le editoriale se vor dezgheța și mai tare
și abia atunci vom avea de unde
alege. Pentru că, deocamdată citim tot-
tot și încă mai rămîne vreme. Mai ales
traducerile ne lipsesc, nu știm nimic din
ce mai e pe lume. Sînt sigur că publi-
cul așteaptă prezența în arenă a edi-
țiilor care pină acum au făcut o figu-
ră slabă ori au părut inexistente.

Horia Gârbea

**Mihail Grănescu
MOARA DE APĂ
Cartea Românească**

● Sub acest titlu anodin apare o cu-
legere de povestiri foarte reușite, agree-
abile, fără aventuri stilistice de dragul
complicației, povestiri scurte, coerente
și bine scrise, ca să zic așa numai bune
de citit pentru contemporanii noștri
dornici de destindere. Iată o compara-
ție savuroasă : „Înotau ca niște sperma-
tozoidi mari, vioi“.

Sigur, nu este vorba de texte geniale
și îmi place să cred că autorul a avut
luciditatea de a-și propune strict cît a
realizat. Este un fapt meritoriu.

O duzină de povestiri, mai curînd
fantastice dar nu lipsite de contact cu
o realitate bine prinsă în cadru, po-
vestiri diverse, clar individualizate, ca-
re nu (de)curg una din cealaltă cum
ne-am cam obișnuit dar care au totuși
o temă comună, foarte generală de alt-
fel, abordată din puncte de vedere di-
verse. Această unică temă este trecerea
timpului, moara (neferecată) a vremii.

Virtuozitatea de SF-ist a lui Mihail
Grănescu îl ajută foarte mult la cen-
trarea povestirii pe o „poantă“ fantas-
tică, neexplicată însă, din fericire, în-
cît rămîne în rîndul micilor, inevitabi-
lelor stranieții ale lumii reale. Pro-
zatorul nostru scrie cu multă dezinvol-
tură, știe să așeze text compus cu vioi-
ciune pe scheletul întîmplării.

Așadar Moara de apă se învîrte bine,

măcinînd timpul pe care, de-l citim pe
M. Grănescu, cu-atît mai tare îl simțim
(pe nesimțite) trecînd...

**Nicolae Rotaru
LUMINA ZILEI
Facfa**

● În colecția de proză scurtă con-
temporană apare culegerea de texte
chiar foarte scurte a lui Nicolae Rota-
ru. Este vorba de relatarea, în chipul
cel mai direct și realist, a unor întîm-
plări din mediul rural care se desfășo-
ară în imediata contemporaneitate.
Toate cele 26 (!) de povestiri sînt astfel
situat și localizate.

Lucrul acesta n-ar fi rău în sine dar
modul în care, presupunem, autorul a
încercat să realizeze un „pact cu dia-
volul“ respectiv captarea bunăvoinei
cenzurii, mi se pare, mai ales din
perspectiva actuală, cînd totul s-a ter-
minat, destul de neplăcut.

Prima povestire, **Răsărit de soare**, ne
relatează modul în care eroul, Paraschiv
Cioplea, își pune în aplicare marea plan
de realizare a unei orezării model pe
malul Argeșului, făcînd concomitent o
lucrare de apărare împotriva inundațiilor.
Este cea mai joasă ilustrare a mo-
dului neo-proletcultist în care, la apu-
sul epocii acum depășite, unii dintre
scriitorii înțelegeau să-și „protejeze“
lucrările de riscurile non-apariției.

Alte povestiri din acest volum sînt
mai curate, nu mai invocă sărbătoarea
națională și rentabilizarea lucrărilor a-

gricole, dar toate sînt scrise liniar, șco-
lărește, fără scilpire.

Din cînd în cînd, vinovata intenție de
„pactizare“ mai scoate însă coarnele :
„— Ce știți voi, măi țincilor, cum am
înălțat noi balastiera, cite probleme am
avut și cum am scos-o la capăt ? Cînd
mi-aduc aminte îmi vine și să rîd, și să
plîng !“ Moi aussi !

**Miguel Torga
POVESTIRI MONTANE —
POEME LUSITANE
Univers**

● În ordine inversă de cea anunțată
în titlu, traducerea Marianei Ploae Han-
ganu ne prezintă poezia și proza unuia
dintre cei mai importanți autori iberici
contemporani. Miguel Torga, azi în
vîrstă de 72 de ani, continuatorul tra-
dițiilor literaturii portugheze, pare să
fie cel mai reprezentativ nume al li-
ricii lusitane pe care dealtfel cititorii
români o cunosc în mică măsură. Tor-
ga însuși a fost tradus la noi doar ca
povestitor.

Poezia lui Miguel Torga merge către
anularea vîrstelor într-un clasicism cu-
prînzător : „Grec nu sînt dar cît îmi e
de dor / de Grecia artiștilor, a credin-
țelor / În priveliști și forme permanen-
te / Unde vîrsta se șterge-n forme len-
te“. Poezia aceasta ocolește stridențele,
prezintă un calm marin și solar, este o
confesiune eliberată de patimă : „Cu cît
sînt mai departe aproape eu rămîn, /

De tine leagă trist, în care m-am
născut. Aici e tot ce am avut / Sădit. /
Și inima și orele care-au trecut, / Nu
știu, în libertate sau poate pedepsit“.

(Întoarcere).
Povestirile montane pornesc tot de la
seninătate, de la afirmarea vieții ca valo-
are. Cadrul este pitoresc, personajele
urmează ritualuri specifice, întîmplările,
relatate scurt, sînt desigur tipice ace-
stei lumi și amintesc de Pirandello.

Considerat în țara sa drept unul din-
tre cei mai mari scriitori ai lumii, Mi-
guel Torga se va bucura desigur și de
atenția publicului nostru cărui-a de alt-
fel îi adresează, la începutul cărții, o
scrisoare. Să remarcăm în final fru-
moasa ediție realizată de Mariana
Ploae Hanganu.

**Mihai Zamfir
DIN SECOLUL ROMANTIC
Cartea Românească**

● Criticul și prozatorul Mihai Zam-
fir se află, dacă nu mă-nșel, la un ju-
bileu : al zecelea volum apărut. În ju-
rul unor texte apărute mai demult se
construiește imaginea secolului trecut,
a literaturii sale mai exact, așezată sub
semnul romantismului. Justificarea este
dată într-un eseu introductiv consacrat
acestui veac, al XIX-lea. Mai departe,
o secțiune se referă la stilistica roman-
tismului iar alta la opera lui Eminescu.
Marele romantic și-a marcat însă „o
prezență latentă și redutabilă“ în tot
cuprinsul cărții, așa cum afirmă auto-
rul în prefață.

Fără a scădea cu nimic din valoarea
aplicatelor analize realizate de Mihai
Zamfir, trebuie să-mi mărturisesc pre-
ferința pentru esul de la început, foar-
te incitant și care acreditează impresia
consolidată apoi de restul volumului că
romantismul este interesant în abstract,
mai interesant, decît poate fi opera ro-
mantică pentru cititorul secolului nos-
tru care, spune Mihai Zamfir, va apar-
ține în curînd trecutului.

Disecția practică de încercatul cri-
tic romantismului nu este, cum s-ar pu-
tea crede, lipsită de interes pentru ne-
inițiat, și asta datorită modului atrac-
tiv găsit de el pentru comunicare. Hotă-
rît lucru, în momentul acesta, în litera-
tura noastră cititorul mediu are mai
multe șanse de a se plictisi cu un ro-
man decît cu un volum de critică sau
istorie literară. Fie că-i vina beletristi-
lor, fie că-i meritul exegeților litera-
turii, Mihai Zamfir intră în categoria
fericiților autori de volume pasionante.
Îl va determina această afirmație să
scrie un nou roman ?

De la Titir la Clodius

Un poet cu două fețe, una rurală și cucernică iar cealaltă citadină și infatuată, este Lucian Avramescu, pornit cu *Poemele* din '75 într-un marș bibliografic forțat care amenință integritatea pădurilor naționale. De nu cu vehemența lui Adrian Păunescu, nici cu mai puțin zel. Scriind de zor cu a-mîndouă miinile, dar abia prididind și așa, după o rafală de opt volume (între care unul — *Transplantul de albastru* — de publicistică), poetul își face bilanțul într-o antologie masivă — *Bună seara, iubito* (1987) —, recartînd aici cam toate poemele din trilogia *Nu cer iertare* și din *Ei, așa!* spunea poetul... Textelor sacrificate, de altfel foarte puține, le iau locul cam tot atîtea inedite. Ediția colectoare, făcută mai curînd după principii monumentale decît selective, ignoră, totuși, cu desăvîrșire, etapa sămănătoristă a începuturilor (concretizată, în afara volumului de debut, și în *Stele pe dealuri* și *Un liber albatros*), premiind, în schimb, cu extremă generozitate — de nu chiar cu încintare de sine — „noul stil” combatant-gazetăresc și erotico-plebeian. Cîntînd cîțiva ani în strana unui „rusticism sîrbătoresc și decorativ” (M. Iorgulescu) și țînînd isonul tradiționalismului într-o retorică nostalgică, prețioasă și sacraloidală, Lucian Avramescu și-a citadinizat brusc sensibilitatea, viziunea și problematica, trecînd din '80, odată cu *Ei, așa!*, la un ateism bulevardier gureș a cărui primă calitate este fascinația de sine. După trei volume de mătîni pe urmele lui Ioan Alexandru, printr-o reciclare păunesciană mai transfiguratoare decît un miracol, el a lepădat limbajul ceremonios și evanescent, vorbind acum, tanțos și jovial, unul golănesc și imediat. Saltul de la reveria rurală la activismul municipal este saltul dintr-o lume într-alta, o prefecere peste noapte, pe cît de senină pe atît de radicală. Nu există, în poezia sa, o plajă de trecere, pur și simplu poetul s-a trezit într-o dimineață altul, pierzîndu-și în acea clipă de combustie ascunsă nu numai evlavia evocativă și tandrețea bucolică, dar și datele temperamentale inițiale. În poezia noastră de azi, obisnuită pînă la plictiseală cu prefacerile și lepădările de sine, cea a lui Lucian Avramescu rămîne, totuși, demnă de reținut. Fără să se mai uite în urmă, nici cu minie nici cu mîhnire, el a schimbat tihna lui Titir pe agitația și turbulența lui Clodius, părăsind fermecătoarele coline, vilcele și poiieni de dragul tensionatelor piețe, stadioane și bulevarde. Chemarea forumului s-a dovedit mult mai puternică decît chemarea pădurii și plăcerea de a simula o lirică socială mult mai rentabilă decît aceea de a mima o lirică de crîng.

Primele trei volume sînt de o monotonie evlavioasă tipic sămănătoristă (după cum cealaltă își are monotonia lor clamorosoasă și emfatică), adunînd cu sîrg nostalgia campestră în prețiozități de limbaj ce curg ca dintr-o bancă în inflație: „Păsări de aur s-au oprit pe culmi / cu trandafirii zilei sub aripă / hîrdaiele cu struguri s-au umplut / și zodiile primitoare înfiripă // de-acuma sărbători vor arde lin / la fiecare poartă pămîntească / va curge-n humă lacrima de vin / pe osămîntul vechi să-l primenească //” etc. Ascunsă sub evlavie și sub ceremonialitate zace mîndria țărănească și țifna neaoșă și chiar străvechea ostilitate a primitivului pentru „depravarea” citadină: „pămîntul ce-l port pe genunchi de cu zori / nu-l simplu pămînt răvășit prin grădini / e smuls dintre stînci fulgerate de nori / are oase de păsări și aripi și spini // nu-ntinde pufoasele miini să-l mîngîi / surîsul de oja trucat în oglinzi / țîascunde parfumiul prea dulce întii / țîascunde paloarea ce zilnic o vinzi” etc. Discursuri cumînți, liniștite ca un elev silitor și animate de rivnă calofilă, poemele sămănătoriste ale lui Lucian Avramescu se străduiesc să cînte bucolicește, ritualizînd melancolia agrestă și păduratică. Ele stau în umbra groasă a tradiționalismului fără să se distingă, fără să strălucească. dar cu demnitatea și acuratețea strunei minore. Multe din ele, deși indistincte în masa neosămănătoristă, sînt plăcute, de o vrajă vestustă ce pîlpîie din loc în loc. Nicăieri forța lor nu se ridică la înălțimea viziunii și nu violentează standardul liricii paseiste ce-și face din peisaj un cadru lacrimogen. Ele plutesc conștiințios pe apele convenționalismului și stereotipiei melancolice, vinînd nuanțe discrete pe o paletă suprasaturată. Rarele accente de vînjoșenie apar mai degrabă ca pure stridente pe fondul litanei, reprimite repede de disciplina dic-

ției cucernice. Văzută din perspectiva retoricii dezaxate care i-a succedat, retorică blîndă a cîntecului de dumbravă, cu exigențele ei de versificație și calofilie, pare aproape o asceză. Probabil că sub toată această ceremonie ruraloidală se zbătea în cătușe un temperament macedonskiano-păunescian care, găsînd o supapă pentru defulare, a provocat catastrofa începută cu *Ei, așa!* și continuată apoi cu o suficiență de sine de-a dreptul beatitudinală.

De la această religiozitate convențională și calofilă poemul a trecut apoi, peste noapte, la sintaxa democratică, de o anticafolie ostentativă și răzbuunătoare, iar poetul a pășit hotărît din registrul delicateții în acela al egolatriei. Dezavuîndu-și cel dintîi „versurile mălăețe” și racordîndu-și noua poetică la priza directă a cotidianului, trecînd subit de la argoul sacraloidal la cel de stradă, Lucian Avramescu și-a schimbat atît părul, cît și năravurile: poemul său nu mai privește acum cu nostalgie înapoi, ci cu vigoare înainte, devenînd — dintr-unul de atmosferă în care atitudinea se topea în fluxul evocării, unul strict temperamental și atitudinal. Timpul prezent a scos din circuitul liric timpul trecut, pofta de viață a declarat memoria, iar imperativele zilei și ale umanității au destrămat ceața elegiacă și melancolică, dezvelînd o voință de implicare ce maimuțărește clamoros lirica problematizantă. Trăind un fel de beatitudine a reciclării, sub fascinația unui miraj al poeziei whitmaniene și sub impulsul substituirii lui Păunescu, Lucian Avramescu s-a aruncat în viltoarea problematizării de urgență, la scară planetară, abordînd-o la modul discursiv și cu un patetism extrovertit care trage poemele spre ceea ce Florin Berindeanu a numit „romanață de presă”. Dar însă, sentimental pînă la lacrimi, duios sau șugubăt, furios sau tandru, iubire ori contestatar, el luptă și dă-i și dă-i și luptă cu o energie euforică ce-și trage avîntul nu atît din vertijul problematic cît din închepirea donquijotescă de sine. Agățîndu-se zdravăn (și definitiv?) de pulpana lui Adrian Păunescu, el mizează cu consecvență pe numerele, cît cîștigătoare, cît falimentare, ale acestuia, urmîndu-l în tot locul, atît în planetarismul tematic, cît și în intimitatea publicitară. Cu toată locvacitatea și stridența propriului discurs el rămîne absorbit de turbionul păunescian, făcînd și aici — ca și în etapa dinainte — figură de amator de nuanțe. Linia despărțitoare a domeniilor e uneori atît de fragilă, fie la nivelul retoricii, fie la acela al atitudinilor, încît poetul ar trebui să-și simtă existența primejduită, dacă ambiția de a-și umbri maestrul nu l-ar ține paroxistic în viață. Opoziția pe care lirica sa o face păunescianismului — concretizată în nota familiar-stren-gărească a limbajului și într-un deficit imaginativ suplinit prin avalanșe verbale — e mai curînd decorativă decît funcțională. Așa cum stau lucrurile pînă acum însă el pare a urma mai curînd tactica inimosului Tandaler, lăsîndu-se antrenat într-o competiție ce e, de fapt, o simplă integrare.

Făcîndu-și și el din biografie o instituție și încercînd să-i dea o cotă națională, Lucian Avramescu a pus-o la dispoziția poeziei, practicînd biografismul masiv și confesiunea în gura mare, fără reticențe și podoare, cu o emfază egolatră necomplexată de nimic. Atacînd direct, fără protocol, cu o prezență de genialitate, cam toate problemele curente ale umanității și avînd mereu cestiuni arzătoare la ordinea de zi, într-un fel de galop misionar, tema sa

preferată rămîne, însă, cea a propriului eu, văzut într-o perspectivă megalomană de erou al cotidianului: „ne batem cu zăpadă, nu sint vă jur ca struțul / nu dezertez din țintă sint propriu-mi planton / fac de servicii postului de condamnat tot timpul / nu-mi pun nici paragloanțe nici paravion // cît e nevoie pieptu-mi rămîne-n poligoane / nu trageți, zău, aiurea și nu ochiți în vînt / cît vă ofer pe gratis, vă pun la îndemînă / dreptunghiul vieții mele pe pămînt”. Dincolo de aceste provocări emfatică și în pofida egolatriei, Lucian Avramescu, într-o lirică de paradă ce merge din bravură și bravură, e băiat bun — deși, firește, bunătatea sa e excesivă și catastrofică și-i aduce numai ponoase: „...îmi iert dușmanii cum ai șterge cu buretele / o tablă școlară pe care un derbedeu / a făcut portretul învățătoarei cu mustăți; / nu cer înapoi banii împrumutați / chiar dacă asta mă obligă la un post îndelungat / iar simfonia maștelor e singurul concert la care am acces; / împrumut mașina mea de fabricat idei / oricărui tip care-și dă doctoratul / și apoi vine să-mi iscălească biletul de voie; / împrumut odaia mea de dormit / colegului de grădiniță pe care nu l-am văzut de 30 de ani / și a doua noapte dorm pe scară / pentru că el și-a adus rudele / iar peste o săptămînă bat la porțile spațiului locativ” etc. Ce nu i se poate ierta unui astfel de om care duce generozitatea pînă la sinucidere? Poate chiar și mimarea poeziei contestatate, micile sale împunsături ascunse într-o lirică torențială a admirației de sine. Un exaltat al problematizării, fără să ajungă prin asta și la secretul proble-

matizării, și un entuziast al rostirii pe șleau, familiară și tranșantă la modul ostentativ, fără prestanță imagistică, dar avîntîndu-se cu mare rivnă în concret, Lucian Avramescu scrie o poezie de gazetă și poemele sale au doar o adîncime gazetărească: imediată, enunțiativă, discursivă și, mai cu seamă, emfatică. Ostentativismul direct, fără registru metaforic, e tot mai vecină cu sărăcia lucie a lirismului simplu-simpluț iar vorbele mari scot un sunet de doagă uscată: „războiul / e o treabă cumplit de urtă / de fiecare dată cineva trage linie și adună: / pe această stradă au locuit atîția oameni / în acest oraș au locuit atîția oameni // dar ce se va-ntîmpla / cînd nimeni nu va mai trage linie / și nimeni nu va mai spune / pe această scară / la acest etaj / în acest univers / au trăit atîția oameni”. Cam acesta e nivelul liricii antinucleare a lui Lucian Avramescu, un retorism măcinînd în gol vorbe mari și încintîndu-se de sine.

Erotica lui Avramescu, compartiment dominant care se întinde peste toate ciclurile, e una pămîntească, fără religia sentimentului și a femeii, dar cu o senzualitate clamorosoasă și făcînd prestație pătimașă. Lirică de becher și de familist în același timp, poezia de dragoste, etalînd o febră ce nu coboară niciodată, nu deosebește nici ea accidentalul de esențial, considerîndu-le la fel de semnificative. Propria axiologie a stărilor e confuză, iar alături de accente grave poetul pune în ramă și simple naivități adolescentine ori ostentații masculinoidale: „la seama, femeie, te iubesc infernal / te doresc cum călugărul ivirile sfinte / dar atenție, principesă de stal / ia aminte // nu-mi cere supunere oarbă și nici / nu-ți fă giuvaer la deșt înainte / nici-un ham n-a-ncăput pe creștetul meu / ia aminte” etc. Poeme cînd paternale cînd de tăușă, eroticele ridică și mai sus megalomania care alimentează parada neobosită a sinelui. Niciodată plictisit de sine, poetul se admiră într-o oglindă textuală pe care o visează tot mai panoramică, pe măsura staturii sale giganteste. Logoreea e înțreținută, dincolo de mirajul egolatră și de fervoarea megalomană care merge pînă la genialoidalitate, de vagi exigențe estetice în fața cărora spiritul critic al poetului dispore ca fumul.

Al. Cistelean

LIDIA
BLIDARIU

Bunul gunoier

Da, da.
Acum cred că dinsul avea dreptate și chiar doresc să fiu gunoier să mă scol în zori să îmbrac șorțul ochios să trag în miini mănuși de chirurg domnul șofer să mă poștească-n cabină
hal bă eu să-i răspund cu-n semn golănesc și uite așa să-nceapă ziua din capătul orașului

Stîrnind puturile eu bunul gunoier vă voi scăpa așadar de mizerii da doamnă plină ieșită-n capot acoperă-ți nasul o vreme dar pe zi ai căldărușa curată și eu nimeni altul am dus departe zafuri sticlufe de parfum prezervative

Așa mi-am spus Cînd vei fi cel mai bun gunoier (fără să intri în vreun calapod) ai să simți ce simte poetul care domnule suferă pentru toate mizeriile

din căldărușe de sub capoate de după grații și ca să nu moară serie ține-l doamne asemenea ție umplînd de gunoiaie prăpăștiile.

Și anii trec

Cine era —? Cine ?

Robul Varvarei Petrovna,
Un cal cu ochi apoși, tremurînd,
Plecîndu-și grumazul sub cristalele

Candel
Să-l inchine șaua, cînd argintul plesnește

Asemeni cravașei, nervoasele sale urechi.
Miroase taftaua crinolinei a fiică de primar.

În grajd cu ferestre de scinduri
Cuțitul din os cere iubire de hăț.

Și anii trec. Trec anii.

Cine era ? Cine ?
Amantul Lilitei-Anteca,
Un pescăruș nebun, lovînd
Atît cît rana să-nflorească
Un diavol alb țînînd în aripi
Secretul diamantului și-al săril.
Miroase bumbacul pîllei a fiică de mesteacăn.

Sub puterea albastră, nelumească
Luna din suflet cere iubire de stat.
Și anii trec. Trec anii.

Trece, ziua, demonul amazoacl...
Trece, noaptea, undina fără de insulă..

Dar el a și trecut.

Cine era ? Cine ?

Și nu se mai întoarce..

Și anii trec. Trec anii.

Intrarea în oglindă

Atacat de scame
Baloturi mari de iluzii
De prea multe ori
În nișa mea mă sufoc.

Aștept
O intrare de pomină
În propria viață
Pare că m-a-nlocuit cineva
(mereu, cu miazănoaptea, cad cioburi, mari paliative)

Nu sint nicăieri în această risipă
Mi s-a părut că mă zbat în viltoare
Am mizat toată suma pe femeia cu barbă,

Butaforia de bilci și sloganul ochios.
Vreau șansa singerării reale
Punînd verbul meu capital
Vreau să pătrund în mine forțat
Despicînd așa tare.

Spiritul iederii

N-am să-nvăț, nicicînd, să urăsc
(buze strînse, metale coclîte-n pupile)
Împotriva luminii țesute pe dos
N-am să urzesc

Pe ziduri, nopțatec alese.
Abia revărsate, veșnic securi solare
În spiritul iederii, mereu,
Am să tac. Am să cresc.

PENTRU O CUNOAȘTERE LITERARĂ A UNOR PROBLEME ȘTIINȚIFICE ACTUALE

de câte ori încerc să pun în contact literatura cu știința, concepte în aparentă antagonice, mă gândesc la Dante. Și la alții, filosofi, scriitori și artiști, care, de-a lungul secolelor trecute și, din ce în ce mai puțin, în timpurile moderne și actuale, au scris și au pictat, au gândit sau au compus muzică în legătură directă cu datele esențiale ale științei contemporane propriului lor efort creator. Această atitudine coincidentală nu implică, așa cum am fi tentați să credem, o anomalie genială, ceva care ar putea strica, într-un anumit fel, ordinea comună a lucrurilor, ci, dimpotrivă, o atitudine de complementaritate care a făcut întotdeauna ca opera de artă să fie o continuare a științei și vice versa, din aceasta o continuare a celeilalte. Arta și știința nu se află nicicum în poziție polemică una față de cealaltă, și nici contradictorie, ci așa cum spuneam mai sus, în poziție complementară, în sensul pe care Niels Bohr îl dă acestui cuvânt.

Și mă gândesc la Dante, pentru că a fost primul poet cunosător de știință, primul poet complet al timpului nostru, al unui timp care începe cu el și din care, într-o anumită măsură cel puțin, n-am ieșit încă. Dante se găsește la răscrucea dintre istoria antică, culminând cu Evul Mediu, și istoria modernă, care începe cu Renașterea. E un om al lui Dumnezeu care începe să se umanizeze. Cel care cîntă pe Beatrice încheie un timp dominat de Aristotel și dezlanțuie forțe care vor face în curînd din Platon un nou punct de sprijin cultural, o bază de lansare pentru o nouă epocă. Atît Aristotel cît și Platon sînt, amîndoi în același timp, nu trebuie să uităm, metafizicieni și matematicieni. Opera lor e în același timp filosofică și științifică. Werner Heisenberg a explicat foarte clar și a aplicat cu precizie această unitate constituțională, pe care o descrie cu amănunte pline de interes în cartea sa autobiografică „Der Teil und das Ganze“¹⁾, precum și în procesul de preparare și descoperire al principiului incertitudinii sau al indeterminării. Platon i-a fost maestru și model, și, în acest fel, motorul, ca să spunem așa, al fizicii actuale și al tuturor consecințelor pe care această fizică le-a dezlănțuit în domeniile cele mai apropiate sau cele mai aparent îndepărtate de propria ei esență.

Dar, spre a reveni la Dante, trebuie de la început să privim pe acest poet ca pe un om care își propune, imediat după moartea Beatricei, să capete o cunoaștere totală a lumii ca întreg, să cunoască filosofia, teologia, astronomia, etc., pentru a putea cînta mai bine femeia pe care o iubește și care va deveni astfel ghidul existenței lui de poet nou, adică de poet dedicat cunoașterii. Un autor englez a scris o carte întreagă despre cunoștințele astronomice ale lui Dante.²⁾ Amorul, credința, poezia, ca să nu evoc aici esoterismul, cheia majoră a acestei poezii, au fost elementele constitutive ale acestei complementarități al cărei rezultat încă viu se numește „Divina comedie“. Acest spirit de „completitudine“³⁾, cum ar spune Ferdinand Gonseth, află în Dante un perfect interpret și ajunge a se exprima într-o capodoperă care, cel puțin între frontierele poeziei, n-a mai fost repetată de atunci, putîndu-se susține că cei mai valabili poeți ai vremii noastre sînt, din motive mai mult sau mai puțin asemănătoare, cei care au putut merge pe urmele lui Dante: Pound, Eliot, Claudel. Am putea, în acest sens, ajunge la concluzii pesimiste în

într-un fel linia lui Dante, vreau să spun cunoașterea multiplă a lucrurilor, Heisenberg, Jung și Junger, și să facem aluzie la unul din curentele cele mai caracteristice ale picturii moderne, cubismul, ale cărui implicații se găsesc destul de aproape de cercetarea noastră. Heisenberg a aflat în Platon principiul însuși al incertitudinii și a încercat, mai tîrziu, o interpretare a artei abstracte pe o linie paralelă cu puterea de abstracție a fizicii actuale, în timp ce Jung a cercetat cu atenție regiuni ale sufletului învecinate cu vechi discipline tradiționale sau cu fizica cuantică. Pentru a ajunge la Ernst Junger, scriitor ca și Goethe, tentat de imaginea obiectivă a lumii, scriitorul poate cel mai apropiat de o imagine viitoare a scrisului. Dar, pentru a înainta mai adînc și mai repede în domeniul pe care ni l-am delimitat în titlul acestui eseu, și pentru a ne apropia în mod mai eficace de o posibilă concluzie, cred că ar trebui, de la început, să ne referim direct la acele principii și concepte ale științei care ne-ar servi de bază demonstrației pe care am întreprins-o. Aceste principii ar putea fi, după un îndelung proces de selecționare: *legea entropiei*, descoperită în același timp de Clausius și Carnot, *principiul incertitudinii* formulat de Heisenberg, și cel al *complementarității* al lui Niels Bohr, principii care ne pot ajuta să aflăm din paralelism eficace între știință și literatură, între așa zisa materie, care a căpătat azi un sens cu totul deosebit de cel acordat materiei de savanții secolului trecut, și viață. E foarte posibil ca nimeni, pînă azi, să nu fi abordat acest paralelism, avînd în vedere ruptura milenară dintre cele două tehnici ale cunoașterii, supusă fiecare din ele unor deosebite epistemologii, aplicînd acest termen nu numai științei dar și literaturii. Într-un sens pe care cititorul îl va descoperi singur la sfîrșitul acestei expunerii.

Legea entropiei se află, după mine, într-un raport direct cu ceea ce esotericii numesc un sfîrșit de ciclu, în special în interpretarea culturală a lui Guenon și Evola. E vorba deci de o degradare a energiei conținute într-un sistem închis — universul configurîndu-se în chip de sistem închis, de cînd Einstein a emis ipoteza și a formulat legile relativității — energie condamnată să se transforme în căldură, adică în energie degradată și incapabilă, într-un anumit punct al propriei ei evoluții, de a se reînnoi, datorită unei situații de izolare care nu-i mai permite să atragă spre ea însăși energii învecinate, aflîndu-se deci în imposibilitate de a comunica; incomunicare în raport cu exteriorul, dar și cu propriul ei conținut, ale cărui particule sînt din ce în ce mai izolate într-o situație de entropie, exact ca într-o societate redusă la izolare prin cortinele de fier pe care singură, într-un fel de necesitate thanatică, și le construiește împrejur; situație de izolare care o obligă să se degradeze asupra ei însăși și să moară cu încetul, să se stingă și să se sfîrșească, ca o flacără închisă într-un spațiu fără ieșire. Această lege, a doua a termodinamicii, este importantă pentru noi. Ea cunoaște evident, o posibilitate de salvare și Pauli a fost cel care, prin *principiul excluderii*⁴⁾, a demonstrat posibilitatea materiei de a se reînnoi chiar și într-un spațiu închis, dar nu voi insista aici asupra acestei posibilități, desul de parțială de altfel, căci există particule, ca de pildă fotonii, care nu ascultă de această lege și care fac posibilă ideea entropiei în orice fel de spațiu închis. Ce este o civilizație altceva decît un spațiu închis? Nu există oare, chiar și în zilele noastre, astfel de sisteme, izolate în ele însele și care se supun, *volens nolens*, rigidului sfîrșit prin entropie, adică prin stingere a propriei ei energii? Mă refer la sistemele concentraționare, izolate, condamnate, prin propria lor evoluție, la degradarea prin entropie. Cortinele de fier n-ar fi, în acest caz, precis și contemporan, decît niște limite făcînd posibilă aplicarea vizibilă a celei de a doua legi a entropiei, pe care o ilustrează cu o claritate matematică Eugen Zamiatin în romanul său „Noi“, primul act de acuzare împotriva dezumanizării omului în cadrul unui spațiu condamnat la entropie de către propriile lui legi politice și sociale, reflectînd în acest caz, legea lui Clausius și Carnot.

Ceea ce se poate spune despre principiul incertitudinii e că el impune fizicii o situație de ruptură, universul nemăfiînd supus aceluiași legi, de la atomi la astre, ci unor legi diferite, după măsura pe care o dăm lucrurilor. Există deci un

univers numit macrocosmos, în care legile marilor numere și ale statisticii sînt încă valabile, după cum și principiile logice clasice sau aristotelice (principiul cauzalității, de pildă, sau cel al identității); și există a microcosmos care nu se conduce după aceste principii ci după un nou principiu numit al incertitudinii care exclude ipoteza cauzală și orice logică aplicabilă la macrocosmos. După acest principiu, enunțat de Heisenberg, o particulă poate fi cunoscută în funcție de viteză, ceea ce ne condamnă a ignora locul în care se va afla peste o clipă sau peste un an; sau, dacă cunoaștem locul sau situația ei în spațiu, nu-i vom putea cunoaște viteza. Există o limitare aplicabilă la microcosmos. În timp ce putem cunoaște situația și viteza unei stele și-i vom putea prezice cu exactitate poziția în spațiu și în timp, locul și viteza, nu vom putea realiza același lucru cînd e vorba de un corpuscul înscris în legile diferite ale microcosmosului, unde liniștea prezicătoare „de la cauză la efect“ nu există. Dacă situăm ființa umană, ca individ, în interiorul acestui microcosmos, e ușor să înțelegem importanța capitală a acestei sciziuni. Putem, deci, și numai pînă la un punct, controla sau prezice viitorul speciei umane, realitatea macrocosmică și statică, însă ne va fi pentru totdeauna interzis de a controla și profetiza omul ca individ, parte din microcosmos, ascultînd deci de principiul incertitudinii. Iar dacă ne propunem a considera omul drept un factor determinant într-o societate sau în istorie, dacă dăm la o parte greutatea socială și influența *determinantă* pe care societatea o poate exercita asupra indivizilor, după Marx de pildă, dacă, dimpotrivă, înțelegem omul drept posibilitate de transformare a societății, atunci ne vom găsi în situația, așa zice privilegiată, de a privi omul în general ca pe o ființă de incertitudine, iar profecțiile bazate pe statistici drept false profecții.

Ar fi de ajuns, în același timp, să recitim și să reconsiderăm sub acest aspect, o carte ca „1984“ de George Orwell, roman în care consecințele ultime ale aplicării unei vechi teorii, marxismul măsificator, macrocosmic, sunt descrise în termeni de catastrofă și nefericire, pentru a înțelege eroarea tragică legată de confuzia între macro și microcosmos. Omul înlănțuit din secolul nostru e un fel de Prometeu condamnat de propria lui imposibilitate de a înțelege, legat de un munte cu care, privit ca masă, el se confundă. Sau condamnat de cei care-l voriau în același timp masă și munte, împotriva voinței lui de a se separa de una și de altul. Ne putem da seama deci de importanța acestei descoperiri, care contrazice toate filosofiele secolului al XIX-lea, masificate în jurul vechii logice și a propriei ei aplicații și toate traduceri ale acestor filosofii la concepte socio-politice sau ideologice, în interiorul cărora întocmai ca în interiorul unui infern, ne găsim încă îngrămădiți și condamnați. Moartea omului de către om, în mijlocul sistemelor concentraționare e încă posibilă, după cum posibile sînt încă războiul, nedreptatea, mizeria, proastele guverne cărora le suntem încă aproape pretutindeni supuși, acest imens „prim cerc“ e actual pentru că principiul incertitudinii n-a atins încă toate conștiințele responsabile și mai ales pe acelea ale oamenilor politici. N-am putea vorbi aici de o mare eroare, de un greu păcat al scriitorului, de la poet pînă la romancier, pentru că n-a fost în stare să transmită acest mesaj, să-i confere grația unei valori totale, să-l facă digerabil responsabililor de destin, care s-ar fi aflat astfel, la rîndul lor, capabili să-i găsească o aplicabilitate imediată și umană? Ne bălăcim în inuman din pură și simplă ignoranță. Determinism, cauzalitate, om-masă, obligat să se supună influenței fals transformatoare a unei societăți, inexistență ca atare, căci alcătuită din indivizi încetușați, plantați în imposibilitatea de a-și exercita drepturile și vocațiile, toate acestea ne-au fost impuse de o necunoaștere a realității. Această cunoaștere, în aparență politică, pleacă de la fizică, îmbracă în incertitudine universul actual, cel al omului și cel al materiei și acordă certitudinii, falsei certitudini a ideologilor, democrației și totalitare, îngrădit în aceeași metafizică, același drept de a ne tortura.

În ceea ce privește principiul complementarității, formulat de Niels Bohr, el se bazează pe faptul, foarte simplu, că fiecare electron are două fețe, una ondulatorie, cealaltă corpusculară, pe care niciodată nu le putem observa împreună și simultan. De aici neliniștea oamenilor de știință de la începutul secolului care ajungeau, fiecare în felul lui, să descopere în raza de lumină, de exemplu, un aspect corpuscular sau ondulatoriu, după metodele fiecăruia, cînd în realitate era vorba de un aspect corpuscular și ondulatoriu. Această descoperire e tulburătoare și poate fi aplicată, între altele, la principiul incertitudinii, în sensul că, utilizînd microscopul *gamma* pentru observarea unui electron, noi vom putea constata locul lui în spațiu, dar ne vom găsi în imposibilitatea de a-i măsura viteza. Și invers: cunoscîndu-i viteza, nu-i vom putea niciodată stabili situația sau locul. Antropomorfismul acestei posibilități strict parțiale și limitate, afirmă Pascal Jordan, e cit se poate de admisibil. „Această circumstanță, afirmă cunoscutul fizician, pune în relief capacitatea cunoașterii umane într-un mod de neconceput pentru gîndirea fizică anterioară“⁵⁾. Posibilitatea de cunoaștere care, în același timp, limitează aplicațiile logice antice și formelor clasice de cunoaștere, la un domeniu mai restrîns, dar care permite, în mod paralel, dezvoltarea, către polul opus sau complementar al fizicii, de exemplu, o viziune în profunditate pînă acum inimaginabilă. În acest fel noua fizică va putea atinge frumusețea ocultă

a matematicii, într-un efort, el însuși complementar, care ne conduce, urmărind această linie, către ținuturile metafizice și ale religiei. Aceasta implică, după cum e ușor a deduce, o schimbare totală de perspectivă față de pozitivismul determinist din secolul trecut, autor direct sau indirect al atîtor false aplicații și al atîtor crime, de ce n-am spune-o la urma urmelor ?

Dacă am dori, odată rezumate principiile esențiale ale științei actuale, în afara cărora nici o cunoaștere nu mai e posibilă, să ne apropiem de o soluție, ne-am vedea obligați să încoronăm acest rezumat printr-o sinteză. Pe care o vom găsi în Ștefan Lupășcu⁹. Încercînd, după aceea, să stabilim o legătură între această schemă și literatură. Între aceasta și un nou fel de a trăi.

Iată ce gîndește Ștefan Lupășcu : există trei materii : o materie fizică, alcătuită din sisteme de molecule, plante, stele, galaxii etc., „legate și construite între ele de forțe de asociație și de forțe de disociație antagonice, de forțe de homogenizare și de forțe de heterogenizare contradictorii“, materie fizică în care se actualizează în mod progresiv cel de-al doilea principiu al termodinamicii sau al entropiei ; în al doilea rînd, există o materie vie, alcătuită din același fel de molecule ca și precedentă, însă care evoluează sub impulsul progresiv al heterogeneității, creîndu-și astfel legi proprii, încercînd să se opună entropiei, căzîndu-i mereu sub putere, din nou ridicîndu-se, izvor permanent de viață și de moarte. Este viața opusă morții, într-un joc neîntrerupt de cădere și înviere. O a treia materie, în fine, de tip microcosmic, este „acea zonă energetică obscură și totuși capitală pentru om, zona sufletului, a fenomenului psihic“.

Heterogenitatea ar însemna principiul contrariu morții sau entropiei, energia vitală opusă homogenității. Această dialectică ar implica o sinteză, însă, după Lupășcu, ea nu are nimic de a face cu Hegel și Marx, căci o sinteză de acest fel e de neconceput în cadrul experienței științifice. Atomul și molecula nu sunt sinteze, „ci sisteme antagonice legate și constituite pe baze de antagonism“. Ceea ce domină sistemul vital sau biologic în general este heterogeneitatea care controlează materia așa zisă inanimată. Iar dacă moartea învinge pînă la urmă, antagonismul ei face posibil miracolul fără sfîrșit al vieții. Încă de la început sistemul vital este atacat de homogenitate, în cadrul unei agresiuni careia îi răspund toate organismele, fiecare utilizînd în această bătălie tehnica proprie. „Moartea înseamnă... distrugerea heterogenității celulare, condiție sine qua non a vieții“. Această situație îmi amintește teoria doctorului Hubert Larcher¹⁰, care susține că organismul care a murit continuă să lupte contra morții, încearcă, chiar după moarte, să găsească un nou drum către viață, și că ar exista organisme care l-au găsit deja, sub o formă incompletă, e adevărat, însă simbolică, aceea a conservării cadavrelor prin forțele pe care ele însele le pun în funcțiune și care ar fi un fel de anticipare a unei stări de supraviețuire sau a unei victorii asupra morții care s-ar întâmpla la sfîrșitul timpurilor. Exemple hotărîtoare în acest sens, simbolice cum spuneam mai sus, sunt conservările numite miraculoase ale cadavrelor sfinților (Sfînta Teresa din Avila, singele Sfîntului Genaro din Napoli, și altele), cazuri foarte numeroase și bine studiate, care ar fi de situat pe această linie de luptă pentru supraviețuire după moarte, analizată de Larcher. Viața ar evita astfel consecințele entropiei inorganice și ar situa această concluzie pe același plan cu Apocalipsul.

Care ar putea fi concluziile imediate ale acestor considerații, pe care le putem, în modul cel mai simplu și mai logic, pune în legătură cu cele trei principii studiate mai sus ? Omul cel de toate zilele, omul normal, neîntinat de nici o boală psihică și de nici o ideologie, se află într-un permanent proces, e supus unei dinamici fără pauză, nu va putea accepta niciodată monotonia, ordinea mortală, lipsa de informație, egalitatea cimitirelor, pe care le presupune supunerea la homogenitate. Cel care nu acceptă procesul, așa cum e Josef K., personajul lui Kafka, este în mod automat exclus din procesul vieții, după originala interpretare pe care Ferdinand Gonseth mi-o propunea acum cîțiva ani, în cadrul unei întrevederi pe care mi-a acordat-o la Lucerna¹¹. Cel ce nu acceptă riscul heterogenității poate, în același fel, să cadă în nebulie, după cum afirmă Lupășcu, care, la sfîrșitul cărții „Tragedia energiei“ schițează o nouă interpretare a boalelor psihice. Ceea ce psihiatrul numeau, în mod îndoielnic, o turburare care ar presupune, ca urmare imediată, contradicția și conflictul (între nebul și societate), problema nu numai prost studiată, dar și prost descrisă și mai prost rezolvată de psihiatra clasică, și tot atât de ridicol pusă în evidență de noua antipsihiatrie engleză, nu este în fond decît o cădere în homogenitate. „Nebunul nu poate suporta această contradicție pentru că, scrie Lupășcu, a devenit prea necontradictoriu și neantagonist. S-a blocat în propriul său turn, din care nu mai poate ieși și din care face eforturi ca să se desprindă ; turnul său nu e de fildeș, ci de sticlă...“. Nu numai atîta, dar, „...toate maladiile mentale, grave sau ușoare, totale sau parțiale...“ infecțioase, traumatice, tumorale, ca și cele lipsite de orice suport celular aparent, dau socoteală de o deranjare a circuitelor a funcțiilor cibernetice contradictorii din care e făcută materia psihică, adică a aceluia sistem de energii pure care rămîn în suspensie, gata să intervină în fiecare clipă, concentrînd... întocmai sistemul nuclear, cea mai puternică densitate energetică“. De-tracatul mental, psihopatul, e bolnav de impotență potențializatoare, se situează

în afară de „proces“, al cărui risc nu-l mai poate suporta, e un factor purtător de entropie. Nebunia e o acceptare, conștientă sau inconștientă, a homogenității. Cine a citit „Arhipelagul Gulag“, poate relaționa imediat acceptarea entropiei, sub o formă sau alta, în acest caz, acceptarea unei anormalități entropice de tip politic și social, o cădere în „realismul“ cel mai ireal care a existat vreodată. Cine a știut să se opună, chiar în cadrul atroce al proceselor de la Moscova, din 1938, cine a avut energia interioară necesară repugnării entropiei, a izbutit adesea să se salveze și să învie din fundul însuși al morții organizate. Cine s-a lăsat să alunece n-a mai putut evita alunecarea pînă la fund și nici moartea unită cu dezonoare. Rezistența e deci heterogenitate și, *volens nolens*, atitudine împotriva morții universale, reprezentată ici colo, nu numai de clasa colectivă și implacabilă, act esențial și liberator adesea, ci de individualități puternice care au curajul să ia atitudine împotriva celeilalte morți, anti-umane, inventată de om ca un fel de parodie înștră a celeilalte.

Ceea ce dă naștere deci interiorității, echilibrului dinamic și constructiv este contradicția (în acest sens, am mai spus-o și altădată, atitudinea normală a artistului în general și a scriitorului în special, trebuie să fie situarea în opoziție, sub orice formă de regim s-ar afla, sub orice formă de regim actual vreau să spun) ; în timp ce necontradicția, pacea entropică operează o ruptură s-ar putea spune schizofrenică, interioară și exterioară, interiorul și exteriorul, în acest caz, aflîndu-se în raport permanent și reciproc de schimb energetic. Lucrul acesta a fost observat de Niels Bohr, însă nimeni, susține Lupășcu, nici un psihiatru și nici un psiholog n-au ținut vreodată seama de această observație. Toată lumea s-a mulțumit cu statistici, după tipicul macrocosmic, chiar și Freud, care utilizează bagajul de erori al secolului al XIX-lea în ceea ce privește raportul lui cu psihice, în funcție de macrocosmos și de legea cauzalității. Tot ceea ce se situează în mod aș spune violent în cadrul microfizicii, sau al microcosmosului, individul sănătos ca spirit și reacții, ca și bolnavul psihic, au fost obligați de doctorii rămași în urmă ai timpului nostru să trăiască în sisteme macrofizice (state concentraționare sau spitale psihiatrice demodate), sisteme comuniste, socialiste sau democratice (măsura, în acest sens, e aceeași, așa cum a observat-o odată Heidegger) sau în case de nebuni construite pe o teribilă eroare de perspectivă. Nu e de mirare ca în multe state contemporane poetul să fi fost condamnat fie la închisoare, fie la moarte, fie la casa de nebuni. Distanța, cum se vede, între călăii lui Erza Pound sau L. F. Celine și cei ai lui Mandelstam sau ai lui Amalrik, e minimă. Relația pe care o putem stabili astăzi între sistem politic și casa de nebuni se află în raport direct cu alt aspect al tragediei contemporane, în aparență foarte departe de materia pe care ne-am propus să o luăm în considerație în acest eseu, însă, în fond, făcînd parte din căderea entropică în care ne lăsăm antrenati.

Acest aspect politic ne-ar duce prea departe de scopul propus și n-am intenția să mă las antrenat aici către anumite constelații de idei pe care mi le sugerează, mie cit și cititorilor mei, aceste observații și aceste erori obligatorii. Imaginea însăși a lumii actuale se găsește implicată într-insele, cu toate consecințele de ordin politic, social și economic, legate de interpretările științifice ale sistemelor și ale prejudecăților care ne conduc, ceea ce m-ar obliga la o cogitare fără sfîrșit, mai demnă de o carte decît de un scurt eseu. Ceea ce aș mai dori să semnalez este paralelismul în care se situează încă de la începutul secolului cîțiva scriitori în stare să primească și să asimileze, conștient sau inconștient, mesajul modern al științei și care ne pun în gardă în fața abuzurilor entropiei. E de ajuns să citim pe James Joyce și drama fenomenologică a eroului său, solitarul, exilatul, atomul rătăcitor care e Leopold Bloom în mijlocul unei lumi din ce în ce mai homogenizată. Această situație a eroului lui Joyce în mijlocul unui sistem filosofic simbolizînd o *epoche* transcendențială operată de conștiința autorului, cit și poziția sa în mijlocul unei viziuni microcosmice proce-

Un eseu de

VINTILĂ HORIA

dînd direct din fizica contemporană, mi se par elocvente pentru legăturile pe care vreau să le stabilesc. Aș putea cita de asemeni „Omul fără însușiri“, romanul lui Robert Musil, om entropic prin excelență, trăînd în plină domnie a cantității, domnie homogenizantă, pentru a înțelege și mai bine această corespondență. Un fel de strigăt de disperare, atît de plastic pictat de Edvard Munch, se ridică din măruntaiele timpului, strigăt provocat de o dureroasă neînțelegere, de imposibilitatea de a comunica între voința de putere și ceea ce am putea numi „voința de a cunoaște“. Și de ce n-am cita aici pe Thomas Mann care, în romanul său „Doctor Faustus“, a fost primul care a semnalat caracterul demonic al acestei ordini a neschimbării în care acceptă să se scufunde Adrian Leverkühn odată cu muzica lui, pură dodecafonie traducînd în sunete și obscuritate imaginea însăși a homogenității. Thomas Mann s-a făcut interpretul multor descompuneri în romanele sale, atît de legate de soarta decadenței și a sfîrșitului de ciclu. De la „Moartea la Veneția“ și „Buddenbrooks“, pînă la ultimul lui roman, capodopera vieții sale de romancier, „Doktor Faustus“, Thomas Mann nu face altceva decît să pună în legătură decadența și istoria, un sfîrșit de ciclu și ceea ce îl face să se cufunde în el însuși. Cunoștințele pe care le are despre lume sunt, nu parțiale, nu numai literare, ci, în măsura în care aceasta e posibil, totale. În ultima sa carte, muzica, psihologia, știința, religia, filosofia sunt adunate într-o singură mină de cunoaștere, de o primordială importanță pentru noi. Thomas Mann se consideră continuator al lui Goethe, al cărui scop a fost același și ale cărui contacte cu știința au fost neîntrerupte.

În aceeași categorie am putea așeza „Jocul cu măgelele de sticlă“ de Hermann Hesse, în care abisul creat de izolarea între cunoaștere și fuga în jos a politicii, dă loc unei situații medievale întoarsă pe dos. Hiatusul în acest caz e tot atît de tragic ca și în cazul citat mai sus, deoarece elita intelectuală de tip religios în cartea lui Hesse, este pur și simplu închisă în propriul ei joc, în timp ce conducătorii politici ai acelei societăți își continuă destinul într-o inconștientă care înseamnă lipsă absolută de cunoaștere. Universul uman din această viziune proiectată spre viitor e tot atît de neliniștit ca și în „Heliopolis“, ro-

manul lui Ernst Jünger, ca și în „Pe falezele de marmoră“, și ne face să presimțim catastrofa din „1914“, vreau să spun catastrofa către care e împins omul dominat și torturat de masa necunoscută, a unor manageri în echipă, sau în partid, strîns legați de rigiditățile primitive ale paleocortexului, însă care, sprînjiniți de poliție și de ideologii, izbutesc să se impună celorlalți.

Care ar fi, deci, consecința unei colaborări permanente între știință și literatură ? Între știință, de asemeni, și celelalte tehnici ale cunoașterii și la urma urmelor, între marile legi formulate de oamenii de știință ai secolului nostru și oamenii politici ? Cred că nimănui nu-i trece prin minte să reinvie fantoma Cetății perfecte a lui Platon, oraș sau stat, care n-a reușit niciodată să devină realitate, dar în marginile căreia, urmînd principiile unei logici elementare, cei mai inteligenți ar conduce pe ceilalți ; o elită de gînditori sau de înțelepți, o cunoaștere precisă a legilor, dar și a factorilor care provoacă și justifică legile, fondul problemei, adică adevărul etern și realitatea peripatetică în permanentă schimbare, o elită capabilă să conducă, să interpreteze și să creeze. Această elită nu mai există. A existat oare vreodată ? Este evident că Lorenzo de Medici, papa Sixtus al V-lea sau Filip al II-lea regele Spaniei, erau în stare să-i înțeleagă pe artiștii și pe filosofil timpului lor și că nici unul din conducătorii de azi ai omenirii nu e în stare să se apropie de fizica cuantică și de a trage concluziile de rigoare, sau de filosofia și de arta contemporană. Priviți-le chipurile, analizați-le limbajul.

Între această falsă elită care ne conduce și cealaltă, ruptură este enormă și catastrofală, ca și consecințele ei. Ceea ce caracterizează clasele conducătoare actuale este un fel de nivel televiziv care le definește pe dinăuntru, un nivel de *mass media* care dă socoteală limpede de un plan vital foarte mediocru, situat pe o dimensiune universal de abuzivă, dezlănțuire de violențe, de fanatism, de conflicte primitive și inutile. Imaginea lui Hrușciov, ridicînd o ciubotă amenințătoare pe deasupra capetelor de berbeci ale membrilor O.N.U.-ului, în timpul unei sedințe memorabile, în care paleocortexul domină neocortexul și dă chip viu decadenței, mi se pare tot atît de reprezentativă ca și portretul unui ministru englez implicat într-un scandal erotic sau al altui ministru, cred că francez, care nu-și plătește impozitele, care nu-și făcea deci o datorie primordială față de un stat pe care el însuși pretindea să-l conducă, ceea ce înseamnă, într-un fel, un atentat împotriva lui însuși, o împușcătură în capul calului pe care-l mină în goană cel care, în același timp, încearcă să-l doboare. Pentru a nu mai reveni asupra Gulagului, simbol al impotenței esențiale a omului de stat în fața condiției umane.

Trebuie deci să fim pesimiști în fața acestei schizofrenii ? De ce nu ? Creștinul este pesimist, cel puțin în ceea ce privește soarta lumii vizibile. În orice caz există diferite modalități de a te integra într-o decadență. Și există speranțe legitime la capătul disperării, căci nu e lucru ușor să accepți să te supui disperării, în același fel în care e cu neputință să crezi în neant. Care, de altfel, nu există. Dacă Sartre sau Camus ar fi cunoscut această imposibilitate, dacă la capătul orgoliului lor de intelectuali umaniști, ar fi consultat manualele de fizică și cărțile atît de simple, atît de accesibile

Continuare în pag. a 15-a

CÎNTECUL RECE

dezbracă-te salcîmule, frunză cu frunză. Cînd ești gol ești mai negru ca noaptea și crengile tale sînt desfăcute ca degetele și bătute în lemn. Cînd tremuri îți vîd oasele ieșite din scoarță, îți vîd rădăcinile ieșite din pămînt și încurcate de-a valma la noi sub casă.

Casa se reazemă de grădini, grădinile se reazemă de marginea satului. Marginea satului se linge singură în catifeaua ei verde, acolo în vale, unde nu trece nimeni, unde se surpă pămîntul și cere carne cînd aude pași, o înghite și se închide la loc.

Satul se învîrte în jurul său, salcîmule, își învîrte fețele lui fără timp. Anii sînt verzi, de ei afirmă vînturile cîmpiei unde prin viroage înfloresc vătămătoarea și pâlăste și se usucă rupindu-se crud la atingerea timpelor de femei ce trec pe la marginea satului.

Corpul se îngustează la gît; cînd se rătesc vîrtejurile, obrazul se rotește o dată cu ele arătîndu-și jumătate de bărbie și urechea. Ochiul privesc, degetele apucă și parcă sînt legate-n șireturi. Între ochi vremea e împărțită, împărțită e viața.

Pașii pleacă din pantofi, merg pe cîmp după tăișul coasei prin iarba tăiată, după stogurile ce stau în jurul seceței, cum stă părul de o parte și de alta a cărării în jurul capului.

Părul ei era negru, coada grea; îndărătul coasei vîntul i-o stîrnea pe spate, cînd mama a spus: Ieși din pielea mea. Goală și plină de sînge, așa am ieșit.

Anul căzuse din vară în toamnă și salcîmul era gol și mai negru ca noaptea cînd am venit pe lume.

Abia am deschis ochii și privirea mi-a înghețat de vîzul meu gol. Odaia era var, patul lemn, farfuria piatră și lingura, furculița, cuțitul erau oțel.

Mama s-a dus în sat. Unde era ea, erau și celelalte; nu erau altfel. Erau toate ca mama. Și unde erau ele, era o piață. Miroseau a lapte de mamă și a scutece ude.

Și unde eram eu, erau celelalte; nu erau altfel. Erau toate ca mine. Și unde eram noi, era o piață. Miroseam a mame tinere, ieșisem din pielea mamei cînd vîntul stîrnea cozile negre pe spatele lor.

Vedeam cum trec mamele tinere printre oasele salcîmului. Și din mers alăptau carnea moale invelită în scutece.

Mama mi-a cumpărat prima rochie. Mi-a rămas mică. Mama vedea cum carnea mea umplea cusăturile. Îmi cuprinsese obrazul strîns în palme și vîzu cum îmi pun pe tîmple flori de vătămătoare, cum timpul se împărțea în ochii mei.

Mă uitam după mîinile ei printre oasele salcîmului. Mi-am rujat obrații și gura și am spus: Aici e o piață.

Pentru iarna oaselor de salcîm mama mi-a cumpărat ghețe cu patine care se legau cu șireturi lungi, albe. Alunecam în valea înghețată. Așa moartă cum era nu-mi putea înghiți carnea.

Pentru primăvara buzului de salcîm, mama mi-a cumpărat bicicleta roșie cu soneria stridentă. Soneria suna ascuțit cînd pămîntul se scufunda.

Pentru toamna păstăilor de salcîm, mama mi-a cumpărat muzicuța neagră cu cîntece reci. Cîntecele se făceau tăioase cînd în vale se strecura năpîrca. Îmi tăiau gura, cîntecele. Năpîrca îmi mirosi sîngele și se strecură pînă în sat și se strecură în muzicuța mea cea neagră.

Cine pășea seara în grădină îi vedea solzii pe plantele răsucite, pe varză și pe morcovi, în penajul subțire al mărării, pe pătălăgele verzi, veninoase, pe corola conopidei care-și împodobeau tumora. În pomi, în adîncul fructului, foșnea simburile.

Dinuneaua morcovii, mărării, fructele atîrnau grele de venele lui și-i mîncău miezul verde. Corola albă a conopidei își împodobeau tumora.

Tăiam varza cu foi răsucite, ronțaiam morcovii strălucitori, tocam mărării. Cutegeam fructele foșnitoare din pomi. Mîncam.

Am mîncat grădinile, carnea mea se umfla, tîmplele îmi creșteau pentru florile de vătămătoare. Stăteam pe poteca îngustă dintre răzoare. Auzeam în amiaza fierbinte clopotele bisericii bătînd în venele verzi. Cîntam la mu-

zicută pe poteca îngustă cîntecul meu cel rece.

Mama și-a dat varza, morcovii, mărării, fructele, a dat pe bani ceea ce mîncam noi.

Aici e o piață. Pe mese morcovii își întind degetele și mărării tremură. Polițistul trece încoace și încolo. În mîna lui conopida face flori de carne albă. Mamele au cozi grele, cărunte, obraji moi și la tîmple li se vesteiesc florile de vătămătoare. La marginea fîntînii, mușchiul întunecat mîncă pașii. La marginea fîntînii, năpîrca bea din jgheabul fîntînii. Eu beau din muzicuța neagră cîntecul meu cel rece.

Învățam la școală cum se scriu cîvinte, cum se spune ceea ce nu se gîndește. Aveam vorbirea neagră întipărită în piele.

Deasupra fîntînii cerul parcă este împărțit în două de un șnur. O jumătate e gri cenușie, cealaltă albastră, aproape neagră. Năpîrca se tîrăște dintr-o jumătate în cealaltă. La un capăt e capul. Nu-l vîd. Aici e o piață și acolo e o piață. Unde e viața? întreb. Cînt la muzicuța neagră cîntecul meu cel rece.

Mama purta rochia ei strîmtă și-și pleca tăcută zilele către pămînt. Își dădea grădinile pe bani și apoi își ridica privirea și spunea: Să nu-mi faci una ca asta. Împletea cozi din ceapă și usturoi și le agăța cu mîini crăpate de toamna care se prăbușea în iarnă. Salcîmul era gol și mai negru ca noaptea.

Aici e o piață. Pe mese zace zăpada de-o palmă. Varza are păr de chiciură. Morcovii strălucesc sub gheață. Mamele agită ca pe niște evantaie, îi mîinile lor pătate de vînatăi, scrisori de la rude și-și rotesc ochii mici între genele decolorate. Polițistul merge încoace și încolo. Cerul este un munte de zăpadă. Fîntîna e înghețată. Eu cînt la muzicuța neagră cîntecul meu cel rece. Năpîrca e de-acum bătrînă și-și tîrăște lenesă, pe sub gheață, copia chipului ei.

Mama și-a luat varza, mărării uscat, fructele vestede și le-a pus într-un ștergar în coșul de răchită. Mama s-a dus în sat.

Satul e tăcut, drumul e îngust și moale. Fîntîna e înghețată. Aici nu-i piață, spune polițistul. El merge printre tarabele goale încoace și încolo. Ia coșul de răchită al mamei. Mama plînge și își dă grădinile și nu ia nici un ban pe ele.

Mama a venit acasă cu fața înghețată și a apucat securea. Salcîmul a căzut. Eu vorbeam poticnindu-mă de rujul de pe buze, priveam fix prin tușul de pe gene. Vedeam cum îmi strălucesc printre oasele salcîmului unghiile date cu lac roșu. Și cînd îi mîngiiam scoarța, mă durea mîna de atîta străinătate.

Caldă era odaia de la focul în care ardea salcîmul, cald varul. Mama mîngia cu mîini aspre paltonul meu străin și întrebă: Cînd l-ai cumpărat? Suspină și spuse: Da, dintr-astea se poartă la oraș. Mîngia o blană dintr-o pădure străină.

Am văzut geamantanele pe masă, pe pat și pe scaune. În ele erau lingurile, furculițele, cuțitele. Cînd a venit primăvara de cenușă a salcîmului, mama i-a presărat cenușă în grădini. Și-a tăiat coada grea și a invelit-o într-o hîrtie foșnitoare. Și-a cumpărat vorbirea tipărită mărunt a audiențelor, ultimele stampile și iscălitura neagră din pașaport lîngă chipul ei fără timp.

Mama și-a împachetat repede rochiile strîmte și și-a pus coada grea între pliurile mărunt. Și pașii i-au plecat din pantofi.

Casa stă pustie, bătută de vînturile cîmpiei, întoarsă spre vale, acolo unde pămîntul se scufundă și catifeaua verde mîncă fereștrele, le înghite fără dinți și apoi le închide la loc.

Sub patinele mele, sub mîngea mea verde, sub bicicleta roșie dospește catifeaua verde.

În vale suflă neguri cenușii. Mamele atîrnă ca o cunună oboșită într-o lume străină. Scriu primele scrisori din viața lor, scriu cuvinte pe care nu le rosteau niciodată, salutări cordiale.

Fereștrele sînt înghițite, locuința părăginită, răzoarele scufundate.

Pe catifeaua verde se tîrăște coada tăiată, coada grea și cărunță a mamei, bătrîna năpîrca.

Șarpele smîntîților suflă în muzicuța mea neagră cîntecul meu cel rece. Sunetele tăioase și florile de vătămătoare îmi intră în ureche.

Catifeaua verde crește peste mine și-mi roade carnea.

Unde este viața? întreb. Unde sînt anii mei?

ÎN ACEASTĂ ZI

În această zi — era o zi de școală pentru că Inge veni de la școală direct acasă și-și săpuni mîinile pătate de cretă — în această zi cînd creta roșie ca sîngele, verde ca iarba, albastră ca cerneala, albă ca zăpada nu se lua de pe mîini ca de obicei, cînd spuma de săpun se umfla pe degetele ei în bășicuțe fără de număr ca o tumoră și se întindea și se ducea cu apa fără să-i atingă pielea; în această zi, cînd bucătăria era un morman de gunoaie, compus din farfuria și cuțite și căni și oale și crăiți și pahare care făceau o larmă proprie și miroseau acru; în această zi, cînd odaia era răscolită de grămada de haine de lucru ghemuite, răsucite, mototolite; în această zi, cînd foi de hîrtie și cărți zăceau alandala, risipite și desfăcute pe mobile, cînd Inge avea în cap doar propozițiuni încilcite, greoaie; în această zi, Inge făcu ceva, ce ar fi vrut de mult să facă și nu făcuse pînă atunci pentru că nu știa încă prea bine ce trebuia să facă.

Inge luă vesela din bucătărie și o așeză în antreu. Vesela e de genul feminin, spuse Inge ca pentru sine. Luă sticlele din debara și le puse în bibliotecă. Sticla e de genul feminin. Luă volumele deschise de pe mobile și le așeză în debara. Volumul e de genul neutru. Își luă poșeta și o puse în frigider. Poșeta e de genul feminin. Își puse pantofii pe masă. Pantofii e de genul masculin. Tăie florile de pe marginea ghivecelor și le aruncă în scoica veceului și trase apa. Floarea e de genul feminin. Mușcă un bulgăre de tărîna din glastra cu flori. Tărîna e de genul feminin. Își trase umbrele verzi de creion ale pleoapelor peste buze. Își trase umbrele albastre de creion ale pleoapelor peste obraji.

Inge deschise larg ușa apartamentului. Se așeză în antreu pe dușumea, lîngă veselă. Ședea pe dușumea și privea în gol. Golul e de genul neutru, spuse ca pentru sine.

Cînd prietenul lui Inge veni la ea în seara aceleiași zile — pe atunci mai venea încă — încremeni în fața ușii deschise.

E nebrună, roșii tare ca pentru sine. Nu spusese a înnebunit. Inge îi fixa stăruitor gura. Cum rostise asta. Și obrazul lui era acolo, perfect rotund în jurul gurii, ca un cerc în jurul unui punct.

Inge ședea în fața lui și-și îngropa mîinile sub veselă.

Bărbatul e de genul masculin, spuse Inge prin ușa goală.

În românește de Nora Iuga

Textele publicate fac parte din volumul „Drückender Tango” (Tango apăsător, editura Kriterion, 1984)

Întrebare și speranță

● Luni, 12 februarie a.e., revista noastră s-a trezit cu materia pentru numărul următor (4) stînd neculeasă deoarece, ni s-a spus în cele din urmă, am fost mutați la tipografia „Universul”. Fără să fim anunțați din timp, fără nici o aluzie, pur și simplu. Cerînd explicații, am aflat următoarele: Combinatul „Presa Liberă” nu mai poate să tipărească decît două (2) reviste ale Uniunii Scriitorilor, adică „România Literară” și „Contra-punct”, aceasta din urmă aceeași revistă care are altă „poziție (în nomenclator, firește...)”.

Amintim că Uniunea Scriitorilor a fost un client constant al acestui combinat poligrafic pe vremea cînd nu existau nici „Barica-

ȘTEFAN IOANID

PROLEGOMENELE

FRICII

Din tot ce-am strîns

Absența putrezind în ochii tăi.
Ca lumea ta — în ochii celor orbi.
O frumusețe liberă. Pe gura celor muți,
Realul supunîndu-l.

Din tot ce-am strîns, atît rămîne,

Iubire. Cum te arătai?

Eram orb. Descriam realitatea

Eram orb. Descriam realitatea:

- O piele putredă.
  - Eram orb. Mă culcam:
  - Pe mine o piele putredă.
  - Ca o mie de zile amare.
  - Mă culcam și vedeam. Mă ridicam în picioare. Mă ridicam în picioare.
  - Mă culcam. Eram orb. Descriam realitatea.
  - Dar ce-este cu această piele?
  - A cui este această piele?
  - Doamne, ia de la mine
- Această piele putredă!

Cadavrul zilei

care va veni

Dragostea mea cenușie, pitică,
dragostea mea disperată, tu sapl
o gaură-n cer pentru această viziune
sălbatică.

Un cuvînt orbitor, o carne amară.
Cine ne-asteaptă se-nnoarece cu spatele.
Cine putrezește de viu
își urmează sieși. Ca viața.
Ai dormit pe o floare de febre
— ai iubit-o pînă la capăt. Dragostea
ta era chiar gura suferinței.
Cunoașterea ta era chiar carnea
suferinței. Nici o înțelepciune!
Numai osemintele unei febre

prevestitoare.
Nici un Dumnezeu! Numai o carne
întunecată — țînîndu-și singurătatea.
Dezastrele.

Ce stă să se nască

Nici măcar speranța unei profesii,
care și ea stă să putrezească.
Am crezut-o a noastră — Un murmur
tot mai apropiat de popoare libere.
Ce stă să se nască nu se mai naște.
Nici viață, nici moarte.
Doar fructul întunecat al dezastrului.
— Fi-va el mușcătură definitivă și
sigură
în gîtlejul căreia vom fi fericiți?

Anatomia extazului

Nu pentru mine cea din urmă speranță,
în care de atîtea ori am murit.
Teroarea unei noi frumuseți.
Noile vise. O nouă credință
— Lîmpe. Mai lîmpe! Anatomia
rugăciunii,
extazului — totuna cu cea a terorii, au
spus.

Copil al dezolării și abjecțiunii,
ce poate să crească din sfîrșimăturile
omului?

SOCOTEALA

cătălin țirlea

Socoteala de-acasă, vorba lui domn' inspector, nici nu e socoteală: e plan! Cică el așa-i zice și lu' nevas-tă-sa, când îl trimite dimineața de-acasă după te miri ce cumpărături: Țicule, c-așa o alintă el. Țicule, socoteala de-acasă nici nu e socoteală, dacă vrei să știi, e plan! Zici așa, că cheltuiești cizeci de lei...! Lapte, piine, nu știi ce, drept e că mai mult nu face, da' uite că se mai ivește, ba una, ba alta, și depășești. Aia e, că dacă nu s-ar ivi, ce, parcă vrea cineva să depășească... Nu vrea ni-meni! Da' dacă se ivește!

Adevăru' că uite, ieși spre exemplu numa' pînă jos, să iei piine. Buun! Ieși să iei piine, când cobori, în fața blocului, ba domn' profesor cu domn' inginer discută etapa, ba domn' colonel își plimbă căteava, te-nțilnești, ce dracu' să faci, poți să-i întorci omului spatele și să-i zici domne, uite ce e, nu te-am văzut — nu m-ai văzut, n-avem ce discuta, eu mă duc să iau piine, te salut...! Poți?! Nu poți! Și dacă domn' inginer zice, tot de-un exemplu, domn' inspector, haide domne să bem o bere, colea, la „Infrățirea”, poți să refuzi? Poți, da' dup-ăia nu se uită omu' strimb la tine?, nu intră la bănuiele că aoleo, ce i-oi fi făcut lu' domn' inspector, cu ce l-oi fi jignit, de ce s-o fi supărat...?!

Asta dacă nu te ia și pe partea ailaltă, că bine domne, așa am ajuns, să nu ne mai cunoaștem pe stradă, să ne ocolim...? Vorb-ăia, oameni bătrini, ne știm de ani de zile, c-am im-bătrînit toți în cartieru'ăsta, și-acu' am ajuns să ne ferim unu' de altu', nu ți-e rușine...? Așa că, decît să refuzi, mai bine...!

Și adică, de ce să refuzi? Aa, că mai dai un pol în plus pe doi mici și două beri la „Infrățirea”, că depășești...?! Lasă, domne, dacă ăia cu două pensii nu se mai ajung, atunci ce să mai zică bietu' nea cutare, care n-are decît una, a lui, și tot două persoane...! Las' să depășească, ce, pune cineva banii la ciorap?! La ce să-i pună?! Că te pomenesti mine-poi-miine că..., doamne ferește, și ce faci cu banii? Las' să depășească!

Așa că de-asta, vorba, lu' domn' inspector, socoteala asta de-acasă, nici măcar nu-i socoteală...

Acuma, lu' domn' inspector nu-i zice-așa că e el inspector, sau că a fost, mă rog, inspector, nu, asta așa-i zic ei, între pensionari, cînd se-nțilnesc să mai bea o bere și să mai schimbe cite-o impresie. Bine, că ceva adevăr e și sub vorba asta, asta-i altceva! Domn' inspector a fost la viața lui contabil, asta a fost, contabil la IPMUEE, da' odată, acu' cîțiva ani, cînd s-au schimbat prețurile, îl puse-seră ăia șef de comisie la „Caru cu bere”, adică să se ducă și să facă inventaru' l' marfa din depozit, să pună prețurile noi, mă rog...! S-a dus, a făcut treaba, corect, că altminteri... corect, n-ai ce zice, patruj' de ani de zile n-a ascuns un leu, da' dup-ăia n-ar mai fi plecat de-acolo...! În fine, cînd a venit acasă, noaptea țirziu, zice Țicule, azi am fost inspector. General, auzi, general! La „Caru cu bere”! Ce să-i mai zici?! De-atuncea, așa a rămas, domn' inspector, c-au aflat și prietenii, le-a povestit a doua zi...!

Doamne... și socotește! Socotește, ceva de speriat! Uite-așa ți le-nvîrte, ți le sucește, că te și miri cum de le ține mințe, și-odată-ți spune cît face! Nouășpatru șaptescinci, zice! Spaima chelnerilor! Că ce, crezi că dacă mai ia un pahar, așa, vorb-ăia, ca tot omu', crezi că uită?! Ași, uită unde stă, da' de socotit nu uită! Numai chelner să nu fii, dacă-l ai de client pe domn' inspector! Bine, la sfîrșit le lasă el acolo, un ceva, că nu-i zgîrcit, da' asta-i boala lui, să-i faci socoteala la cinci bănuți! Că dacă nu, tot o face el în mințe, și-atîta-ți trebuie, să nu se pupe nota de plată cu socoteala lui, atunci să te ții! Asta e! Te pui cu damblaua omului!

Da' nu zici că-ntr-o zi vine domn' colonel... Ei stăteau acolo cu toții, cu domn' profesor, cu domn' inginer, stă-teau la masa lor la „Infrățirea”, la o bere. Și vine domn' colonel, da' așa, mai îngîndurat:

— Domne, zice, da' desfrunzește ăștia la păduri, ceva de speriat...! zice.

Cînd l-au auzit așa, au înțepenit. — Domn' colonel, zice unu', stați aicea jos, că-i zic acu' lu' nea Mar-dare să v-aducă o bere!

● Student în anul al IV-lea al Facultății de filologie. Cătălin Țirlea este cel mai tinăr prozator al ceneacului UNIVERSITAS — nu spun și cel mai bun pentru a nu-i demoraliza pe ceilalți colegi ai săi, angajați deja într-o pasionantă cursă de urmărire. Noutatea prozelor sale nu e de ordinul prospețimii, cum ne-am aștepta la o asemenea vîrstă, ci al firescului, calitate la care mulți autori ajung abia spre sfîrșitul vieții. Dovadă sigură a talentului nativ și a unei inteligențe artistice aflate cu aceasta într-un raport organic și echilibrat. Nimic nu se întîmplă întîmplător în aceste povestiri care, pe de altă parte, nici nu promit mai mult decît realizează. Decalajele, discordanțele, inadecvările, ce caracterizează pe începători, sînt absente. Paradoxul este să constăți că tinărul prozator cunoaște pînă în amănunte nebănuite forme de viață, zone ale cotidianului de care, biografic vorbind, este departe. El scrie cu egală dezinvoltură și pricepere

despre țărani și despre muncitori, despre șantieristi și despre pensionari, realitatea imediată, aceea a studenției, de exemplu, pîrînd că nu-l interesează pentru moment.

Capacitatea de obiectivare se leagă în cazul lui de o fină înțușie psihologică și de o acuitate auditivă ieșită din comun. Plăcerea de a-și asculta personajele vorbind îl acaparează pe autor: ea se transmite în bună măsură și cititorului. Povestirile lui Cătălin Țirlea sînt niște repertorii de oralitate. Aceasta e prezentă nu numai în dialogul propriu-zis, dar și în monologul interior și în stilul indirect liber, constituind sursa principală a impresiei de firesc despre care vorbeam și care este copleșitoare.

Prin Cătălin Țirlea promoția mai nouă de prozatori spune adio textualismului, nu fără însă a fi profitat de achizițiile lui.

Mircea Martin

— Daaa, zice și dom' profesor, e multă nedreptate în natură...!

Acuma, la drept vorbind, prima dată au zis că-i împușcat rău de tot, s-au gîndit c-o fi luat ceva pe-acasă, sau o fi fost în altă parte. P-ormă și-au dat seama! Nici pomeneală! Nu fusese săracu' dom' colonel decît pin' la ziar, să-și ia „Informația”. Se mai învîrte pe la tutungerie, pe la pronosport... Acolo citise și ziaru', pe fugă, în timp ce mai schimba o vorbă cu coana Antoaneta, pronosportista, vinzătoarea de-acolo, de la „Loto-Prono”. Cînd a văzut ce scrie, zice c-a rămas trîsnit.

— Auzi, zice, auzi ce spune ăștia: *Potrivit datelor unui studiu, dat publicității la Brasilia...*

— Aoleo, domn' inspector, zice dom' profesor, ce-a făcut domne Brazilia, s-a calificat...?

— Calificat, zice domn' inspector, greu da' s-a calificat...!

— Tăceți domne din gură, se enervează dom' colonel. Ce-are-a face fotbalu'...? Auziți aicea: *...realizat în cooperare cu NASA...*

— ăștia-s ăia cu rachetele...

— Stai domne, să vezi: *...pădurea amazonică nu mai este exploatată rațional, ci pur și simplu devastată...*

Aicea dom' colonel, și pe bună dreptate, ridică ochii din ziar. Acuma, ce treabă are el cu pădurea amazonică, ce l-a-nfuriat așa de tare de nici nu s-atinge de berea pe care nea Mar-dare tocmai i-a pus-o în față, asta e greu de spus! Cert este că

— ...la fiecare cinci secunde dispare o suprafață împădurită de dimensiunile unui teren de fotbal...

— E, zice dom' profesor, vezi că are de-a face...?!

— Cu cine, domne, să aibă de-a face?! Dumneata nu vezi ce se-nțim-plă pe glob?

Între timp, doamna Angela, furnica localului, vine să facă curat pe masă și să schimbe scrumiera, așa că vă rog să vă luați numa' nițel berile în mină, ca să scutele dînsa fața de masă, așa, și dup-ăia puteți să vorbiți cît oți vrea, se grăbește și doamna Angela, că localu' e plin, clienți mulți, și toți fumează, așa că în ritmul

— ...actual de exploatare, zice dom' colonel, — adică *practic de tăiere a unor arbori pe o suprafață de aproximativ 35 000 km. pătrați anual — pădurea amazonică, al cărei rol ecologic și climatic...*

— Nu ne interesează, domne, zice în completare dom' profesor.

— Da' pe dumneata ce te interesează, domne, zice dom' colonel. Acuma, pe bune, spune-ne și nouă, ce te interesează pe dumneata?! Matematica, fizica, chimia, spune domne ce te interesează, că-ți aduc un manual de la nepotă-miu, să ne lași odată în pace...!

Adevăru' că dom' profesor așa făcea tot timpu'. Întrerupea. Bine, nici nu prea se-aveau ei la suflul unu' pe altu', el cu dom' colonel, de cînd îl inundase coloneleasa pe dom' profesor, care stă sub ei, și-atunci avuse-seră o discuție mai tare. E, se-mpăca-seră, nu-i vorba, că-i împăcase domn' inspector, că le-a și zis atuncea, bine mă, oameni bătrini și n-aveți mințe deloc, păi asta-i important, că s-a spart o țevă la cutare sau la cutare? Alteceva, mă, e important, și asta nu vreți voi să-nțelegeți, ba chiar deosebit de important.

— ...nu numai pentru zona sud-americană, zice dom' colonel, dar și pentru întreaga planetă, este amenințată cu dispariția în mai puțin de 50 de ani, se relevă în document. E, ce ziceți?

— Domne, zice dom' profesor, e catastrofal!

— Auzi, știi ce nu pricep eu? De ce faci dumneata bășcălie pe o problemă la care nu te pricepi?! Dumneata ai fost de sport, foarte bine, nu zice nimenea nimica, te pricepi la sport...! Da' acu' de ce te bagi dumneata în ecologie? zice dom' colonel.

Acuma, să se fi certat nu era greu, ca se mai întîmplă să se ciondănească ei așa, netam-nesam, da' la un moment dat se ridică domn' inspector de la masă, și-n timp ce-și trage scaunul zice domne, stați liniștiți, nu vă impacientați, că mințe de rupe! Ei așa, cum să mintă, domne, ziaru'! Pardon, zice domn' inspector, nu că mințe, nu zic că mințe, o fi, da' exagerează! Stați, zice, că vă explic cînd mă-ntorc.

În fine, se-ntorce domn' inspector, ăștia toți nu-nțelegeau nimic, zice uite, hai s-o luăm așa, sistematic, cît să aibă pădurea aia amazonică, așa, în suprafață?

— Cinci milioane șase sute de mii de kilometri pătrați, zice domn' inginer. Adică atîta avea pe vremea mea...!

— Ce să zic, acu' o fi intrat la apă...!

— Lasă, dom' profesor, nu c-a intrat la apă, da' de unde știi domne așa, exact?! zice dom' colonel.

— Din atlas, face domn' inginer, dintr-un atlas, de-l am io pe-acasă, din '34, de-al lu' generalu' Teodorescu, ehe, ce mai carte se-nvâța pe vremea mea...! Nu vezi, și-acu' mai țin mințe...! Constant Teodorescu...!

— Domne, vă interesează? zice domn' inspector, sau ne-apucăm de povești, că așa pot să vă spun și eu amintiri din copilărie, da' credeam că asta vă interesează mai tare...!

— Așa, zi-i, domn' inspector, va să zică cinci milioane jumate...

— Cinci milioane șase sute de mii! Buun! Acuma ia să-mi spuneți cît are un teren de fotbal... În medie, nu cu exactitate, hai să luăm în medie! Are o sută pe cîzeci? Are! E, asta-nseamnă cinci mii de metri pătrați, este? A-șaaa! Adică cinci mii de metri pătrați la fiecare cinci secunde, da? Sau o mie de metri pe secundă! Este? Este! Buun! Acuma să vedem cîte secunde sînt într-un an?

— Într-o oră sînt trei mii șase sute! zice domn' inginer.

— Ei așa, face dom' profesor, asta tot de la general o știi...?!

— Lasă-ne domne-n pace! sare domn' inspector. Va să zică într-o oră sînt trei mii șase sute! Asta-nseamnă că-ntr-o zi sînt trei mii șase sute ori douășpatru, este? Cît face trei mii șase sute ori douășpatru?

— Stai să punem pe hîrtie, zice domn' inginer, că ne-ncurcăm.

— Nu mai pune pe nici o hîrtie, că-ți spun io! Face optzeșase de mii patru sute. Astea-s secunde pe zi. Într-un an, înmulțește matala cu trei-suteșcinci, să vezi că-ți dă, stai nițel, treișuna de milioane cinci sute treișase de mii de secunde pe an! E, de unde dracu', îți dai seama?! La un kilometru pe secundă, îți dai seama cîți kilometri trebuie să desfrunzească ăia, că n-are nici toată America atîta...! Treișuna de milioane...!

Nu vezi că mințe de stinge?! Și se mai și contrazice, că mai încolo spune că nu-s decît treisćinci de mii pe an! — Treisćinci de mii, nu treișuna de milioane...!

— Stai domne, zice domn' inginer, că nu se referă la asta! Doar nu crezi mata că defrișează și zi și noapte, ce, ăia nu mai mîncă, nu mai doarme, stă și defrișează?!

— Ba, face dom' colonel, are dreptate domn' inspector, ce, nu vezi, scrie aicea că dispare un teren de fotbal la fiecare cinci secunde! Scrie! Auzi, la fiecare cinci secunde!

— Da, domne, zice domn' inginer, da' se referă la alea lucrătoare, nu la toate secunde...! Că doar n-or lucra-n schimburi...!

— Bun, hai să zicem! face domn' inspector. Atuncea cît crezi dumneata că defrișează ăia pe zi? Defrișează opt ore? Defrișează, că atîta-i programu'! Foarte bine, scade cinzeșdouă de duminică, treișpe sereleuri, fac șaișcinci, pun șaișcinci de zile nelucrătoare, e bine?! Mai rămîne trei sute pe an, da? — Împarte-le la trei, c-ai zis opt ore! Rămîne o sută de zile lucrătoare! Adică de lucru efectiv! E, cîte secunde sînt într-o sută de zile?

— Stai domne, zice domn' inginer, că m-ai amețit!

— Nu știi, îți spun io, sînt fix opt milioane șase sute patruj' de mii de secunde! Lucrătoare! Asta-nseamnă opt milioane jumate de kilometri pe an! Pe an, auzi?! Păi de unde dracu', nu vezi că cum ai da-o tot nu iese?! Mînte, domn' inginer, pe cuvîntul meu, crede-mă, că sînt om bătrîn! Și mai vrei să vezi că exagerează? Uite! Cît zic ăștia, dom' colonel, că defrișează pe an?

— Treisćinci de mii..., zice dom' colonel.

— Bun, și-n cît zice că dispare de tot? În cîncizeci de ani, nu? Păi la zi-mi cît face treisćinci de mii ori cîncizeci, domn' inginer?

— Nu știu, domne, lasă-mă-n pace, că m-ai înnebunit...!

— Nu știi, da' eu știu! Face un milion șapte sute cîncizeci de mii de kilometri pătrați. Pun două milioane! Păi dacă are pădurea aia cinci milioane, cum zici matala și cu generalu', lese sau nu iese că se duc într-o sută cîncizeci de ani? E, vezi că iese?! Păi nu te supăra, da' una mi-e cîncizeci de ani, și alta o sută cîncizeci. E un secol, nu? Acuma, pe cînstite, ăștia se joacă cu anii cum te joci dumneata cu bețele-astea de chibrit, nu te supăra! Adică dumneata sau io sau altu' nu-ți permiți să zici vreo vorbă nici pe doi ani de-acu-ncolo, nu-l așa, că vorb-ăia, sînt doi ani, da' tot tragi de ei ca de nu știu ce, și ăștia... cu sutele! Io de ce zic că exagerează?! Aia e!

Adevăru' c-așa e! Acuma, ăștia stă-teau și se cruceau, și dom' profesor, și dom' colonel, și domn' inginer, stă-teau și se cruceau cum de poate ăsta să facă atîtea calcule din mințe?! La drept vorbind, fi cam păcălea nițel, da' nici nu putea să le spună că le știa pe dinafară, nu?, că parcă cîntear fi crezut că știi pe dinafară cîte secunde are un an?! E, poftim că el știe! Știe, fiindcă uite, și-acuma, om la șaișpatru de ani, tot stă cum stă copilu' ăla prost cu ochii pe pereți și numără oile lu' bunică-su...! Stă acolo, în fotoliul lui, zi de zi, și-nmulțește.

Va să zică optzeci și patru de mii patru sute de secunde pe zi, ori doi pe trei, ca să scoată orele de somn, face cîncizeci și șapte de mii șase sute secunde de stat treaz. Pe zi! Luna asta care vine, decembrie, e de treișuna! Cîncizeci și șapte de mii șase sute ori treișuna face un milion șapte sute optzecișcinci de mii șase sute de secunde. Luna asta! Mai pune încă douășopt de mii opt sute, noaptea de revelion, că p-ăia n-o doarme, asta face un milion opt sute paispe mii patru sute pe decembrie. În fine, acu' luată la un loc, pe tot anu', o să dea douășuna de milioane douășpatru de mii. În total, treișuna de milioane cinci sute treișase de mii de secunde pe an.

Astea cu cît să le mai înmulțească?! Cu șaișcinci e și mai greu, și parcă-i și cam puțin... Numa' un an...?! Hai cu șaptezeci, că-i mai simplu. Cît dă? Păi cu șaptezeci dă două miliarde două sute șapte milioane cinci sute douăzeci de mii. Gata! Pin-ăici! Două miliarde! Mult! Adică, destul! Două miliarde! Aia e.

Da' problema e al'a: că el, nu că n-ar avea încredere în calcule, nu, doamne ferește, asta poa' să-și pună capu' jos, da' de fiecare dată cînd vine acasă, de la „Infrățirea”, de fiecare dată, cu suflutu-nđoi:

— Țicule, zice, da' o fi bine ori șaptezeci, Țicule?! Ce zici? O fi bine?! zice.

Memorial Virgil Mazilescu

Moto : Cineva întreba Ce faceți acolo jos în întuneric

(Gellu Naum)

Cutreierînd nu demult, în această primăvară-vară ('89), printre lucrurile ei — mici smocuri de iarbă, pîlcuri de copaci înfloriți brusc, lăstari, cărări reivite de sub zăpadă, și altele, și alte lucruri comune — aveam impresia că umblu printre cuvinte vechi și vii.

Printre cuvinte vechi și vii umblam. Citind adesea din poemele lui Paul Celan, iată că de fiecare dată mă simțeam nu între cuvinte, ci între lucruri.

Aici, la Celan, cuvintele se infiripează / infățșează ca lucruri.

(O, nu-i vorba de reificare, de obiectualizare !)

(Poate un adamism al poetului de azi, de după holocausturi ?)

Pătrunzînd într-un poem de Celan, sau acesta pătrunzîndu-mă, eram mușcat, eram rînit, mingiat, cu mine se făptuia ceva : primeam vești despre cuvinte-lucruri.

Erau noi lucrurile iscate de cuvinte, de cuvinte evadate de demult din lexicoane ; nu erau cuvinte osificate.

Rostînd cu glas tare un poem de Celan poți vedea cum cad unele cuvinte pe jos, asemeni unor pietre, sau iau chip tîrîtor sau zburător, iar altele, imprevizibile, ne încolăcesc picioarele sau o iau de-a lungul unor coridoare întunecate.

De fapt, preumblarea prin creatural și prin rostul poetic modern m-a re-apropiat în aducere aminte de ceea ce doresc să spun despre poetul Virgil Mazilescu.

Poate că acum este momentul să spun cîte ceva despre el, să depăn unele lucruri, acum sînd durerea îndelungată a făcut loc unui memorial mai auster. (Celan mi-a ușurat amnezia).

(Inevitabil, biograficul — nici nu-mi mai amintesc bine cînd l-am cunoscut înția dată — prieteniei noastre, cu tot ce implica ea, cu disputele noastre culturale sau a-culturale, cu împăcările și armistițiile de a doua zi, cu boema sentimentală și crudă a noastră, biograficul se insinuează în aceste rînduri.)

Ceea ce a fost uneori flou între noi doi a fost pulberea drumurilor, deșertăciune și nonsens.

Știu că din prima clipă și pînă la cea din urmă ale prieteniei noastre m-a umit la Virgil autoidentificarea lui cu poemele lui.

Era ceva nebunesc, autodestructiv în această renunțare la sine pentru textul pe care îl rostea, pentru poemele rostite-scrise, ritmomelodiate pînă la dezințarnarea lui.

Nu s-a dezis niciodată de asta. Carne și oasele lui se evaporau ca să se realcătuască imediat, fără rest, și sinele lui pleca mai departe deodată cu rostul poemului.

Nu s-a dezis nici cînd de asta. Se sinucidea scriînd, rostînd și el pleca mai departe odată cu poemul.

Cei ce l-au cunoscut se cuvine să recunoască — așa stăteau lucrurile.

Eu nu am mai cunoscut o astfel de natură de poet, de tip pur și simplu poetic. Se golea de sine creînd, printr-o despuiere pentru poezie.

Acest lucru l-a salvat pentru totdeauna de la a fi un caz, de la a fi un marginalizat, un energumen anti-ideocratic ; că se vorbește astăzi puțin sau aproape deloc despre Virgil Mazilescu, asta vine numai și numai din crepuscultură de azi.

El era cam așa : Nu mai trăiesc eu, ci poemul trăiește în mine.

Cînd rostea, se întimpla o adevărată mimodramă. Virgil își spunea, își gesticula poemul, toată făptura lui mima poemul zis.

Îmi amintesc, într-un tîrziu, poemele lui l-au înlocuit încetul cu încetul, în pătimașul lui viu-grai.

A plecat dintre noi ca poem.

Unii creatori duc cu ei în moarte o taină, exact secretul pe care nu-l vom afla niciodată. E vorba și de Virgil Mazilescu.

Virgil Mazilescu avea un astfel de secret, o durere, o sfișiere fără motiv, de nemărturisit. Taina era numai a lui și nu i-o știe nimeni și nu i-o va ști nimeni niciodată. Era ceea ce el voia să uite.

Dar... din această durere numai a lui, originară, se iscau poemele lui, consecutive și publice :

ca să-și poată aminti mai bine el
trebuie să-nvețe să uite
să învețe pe ruptelea, zi și noapte
— fără să se oprească.
doamne (își spune el de la o vreme)
ce indeletnicire caraghioasă
mai am și eu, ce meserie grea, la
urma urmei : ce ruină doamne.

Trupul de limbaj al fiecărui poem era mereu întrerupt, frînt, plin de anacoluri, sintagme izolate, juxtapuneri aparent arbitrare.

Era vorba în fond de o iradiere a verbalității de către miezul de durere :

ziceau, trandafirul — ziceau, am
ris și (astfel)
am plîns : după natura
impresurărilor, am vrut
să trec neobservat, sacru.
nădăjduisem o clipă

Ea, durerea de nespuse, îl lăsa să spună cum spunea, cît spunea, îi lua vorba din gură, reteza ligamentele sintactice și-l aducea pe poet acasă. De cîte ori scăpa din acest acasă, Virgil Mazilescu mai scria un poem, îl prindea din zbor, în trecut. Poemele lui făcute din frînturi aveau totuși coerența din adînc a suferinței, fiindcă astfel își batjocorea partenerul întunecat — zbuțiumul fără rest — dar, fără acest zbuțium el nu ar fi scris nimic !

cit de bine știu unii să prezinte
lucrurile — chiar și pe cele
de mult mai mică importanță —
ei reușesc într-adevăr
să ni le facă inteligibile și foarte
foarte dragi
astfel că în prezența lor totul capătă
(cum indeobște se zice)
aureola seninătății — ei sînt
mindria și oglinda lumii

De unde vine și încotro se duce poemul lui Virgil ? Și permanentele goluri intercalate, pentru ce ?

Nu știu, nu vom ști niciodată și nici el nu știa. Iar dacă lui i-ar fi fost cu puțință să afle, atunci cum ? Scribul Virgil Mazilescu nu punea pe hîrtie decît inteligibilul succint, alfabetul necesar înțelegerii textului înspăimîntător din adînc, iar alfabet mai potrivit decît poezia nu avea și, atunci, rupea fraza, lăsa tăceri :

limbaj învechit, semne ascetice, ferestre, bărci dizolvîndu-se-n lumina lunii.

dar eu le-am văzut, limbajul învechit : ca o pecingine pe buzele mele, semnele ascetice : ca niște păianjeni care m-ar fi mușcat într-o altă viață, ferestrele : sparte, și bărcile dizolvîndu-se-n lumina lunii.

iarba crescuse prea înaltă pe șanțuri și nu mai putea fi numită iarbă — și iată un infern al fiecăruia, cu o luminare și cu un simplu cuvînt de rămas bun ai fi putut să scapi — și iată un infern al tău și numai al tău.

Virgil Mazilescu făcea poezie din momente zero-poetice, deși zero-poeticul nu a existat niciodată pentru el. În vreo fluturare de frază auzită în cine știe ce ambianță, pe stradă sau într-un grup de prieteni sau în troleibuz, din zero-poeticul inițial al prefigura un vers, un vers sau o secvență de vers, o scînteiere. Eu insumi îmi regăseam frînturi de propoziții anodine devenite cîte un vers la Virgil. Era extraordinar cum dintr-o nimica toată el făcea ceva.

Cuvinte ale faptului mărunț, cotidian, advers, deveneau flori la butoniera lui. (N-a avut, propriu-zis, nici o butonieră). Se golise ca să facă loc poeziei, era numai ochi și urechi, se compenetrase cu poezia pînă în măruntaie. Cele două atenții, cea operațională și cea existențială făceau corp comun la el. (Preiau cei doi termeni din capitolul ultim al lui A fi, a face, a avea a lui Mihai Șora, capitol dedicat, de altfel, memoriei poetului).

Puțini au scris cu adîncime despre poezia lui : Eugen Negrici, Dorin Spineanu, Al. Cistelean (mai de curînd Daniel Vighi).

Ierarhiile lui în materie de poezie erau ciudate și mîndre — Eminescu, Kavafis, Bacovia, Virgil Mazilescu, Ion Mureșan. Uneori mai apărea și Seferis. Cam ca în fragmentul următor :

„și liliacul e în plină expansiune pri-vighetoarea cîntă“

pentru drumul despre care știi totul mi-am reparat cu grijă încălțămîntea

n-a văzut numai kavafis n-a văzut numai eminescu

Era ingenuu. Ca mare critic viitor mă desemna pe mine ! În ingenuitatea lui nu bănuia că nu am treabă cu critica de azi, ci mai ales cu autocritica ei.

Nu avea nimic diabolic.

Că a murit cu zile, se poate.

Circumstanțele nefericite, mîntea lui halucinantă poate peste măsură nu stau sub judecata noastră acum. Acestea au fost cauterizate prin moartea lui. A trecut de partea clară a clarobscurului. Și chiar dacă ar fi altminteri trebuie să spun că spiritul (spiritus sanctus) citește cu o deosebită atenție mai ales cuvintele de deznădejde ; cele pline de speranță sînt ale lui dintru început.

Cită sobrietate și candoare și gingășie sînt în versurile lui :

viață moarte viață moarte
pentru că ne-am despărțit pînă acum
de o mie de ori
pentru că ne-am despărțit de o mie
două sute patruzeci și patru de ori
noi nu ne mai putem despărți nici-
odată niciodată
oh salvie levănțică iasomie trandafir

Ar putea să pară o premoniție absurdă ideea unei mutații în poezia românească, mutație datorată lui Virgil Mazilescu. Eu cred că poetul va deplasa multe nume de primă mărime ale liricii actuale și viitoare. Semnele s-au vădit încă din timpul vieții lui.

Discuție (închipuită doar pe jumătate) cu Virgil, pe cînd mă aflam în vremuri de restrîns :

Virgil Mazilescu a murit.

Vai, vai, Virgile ! ah ! de ce ai murit, de ce ai făcut jocul cuiva ignobil, verbului krátein ? Vai Virgile !

(Așa spuneam imediat după moartea ta).

Dar dacă un intendent, un administrator ar fi murit, desigur că nimic n-aș fi spus, nimic și la nimic m-aș fi gîndit, fără blasfemie, fără pomenirea numelui, așa cum se cuvine. (Chiar din zero-poeticul figurii administratorului a făcut o mare poezie, nedespărșită de împrejurările noastre de fiecare zi. Mă gîndesc la ultimul lui volum guillaume, poetul și administratorul.)

Mai apoi l-am zărit și pe Virgil, eu — pe malul acesta al riului, el — pe celălalt.

I-am strigat — ce faci tu acolo acum, fost sălbatic candid și suav și tare-tare singur ?

Stătea pe malul acela fumînd cu fața în sus, printre rădăcini. Puțin mai încolo stătea și Daniel, tot cu chipul în sus, cum stau de obicei morții cei dragi, în pace.

Virgil rupse tăcerea și-mi spuse : Totuși, trebuia să spui altceva în loc de vai, în loc de ah.

Atunci mi-am dat seama.

Virgil Mazilescu a murit. Ura !

Acum e mai bine — îmi spuse — nu uita că eu am cîștigat lupta cu administratorul, tauromahia.

Olé, Virgile — am strigat.

Cu sfere-imagini, cu aerostate-cuvinte, cu montgolfieri-logoi a cîștigat Virgil Mazilescu bătălia. Cu zbuțium le isca poetul, fără să mai poată uita ceea ce uitase definitiv (și uita neîncetat). Uitase Clipa Rînirii. Cine l-a rînit pe poetul Virgil Mazilescu ? Eu, tu, el, toți ceilalți, toți care au fost, sînt și vor fi pe lume sînt autorul multiplu al indurerării de moarte a lui Virgil Mazilescu.

Poetului Virgil Mazilescu

I se vor trimite cuvinte într-o căruță de cuvinte trasă de cuvinte, va fi liniște va fi seară.

Dan Arsenie

DIN PARTEA COMISIEI DE-SEMNAȚE DE CONSILIUL UNIUNII SCRITORILOR PENTRU PREGĂTIREA LUCRĂRILOR ADUNĂRII GENERALE A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

Joi, 15 februarie a avut loc prima reuniune a Comisiei, în care s-a luat în discuție ordinea de zi a apropiații Adunări Generale a Uniunii. Au fost dezbătute probleme legate de : proiectul noului statut al Uniunii, proiectul legii drepturilor de autor, modul de desfășurare a alegerilor și de stabilire a viitoarelor structuri ale Uniunii.

De asemenea, s-a stabilit un calendar al activităților pregătitoare, care va fi supus spre aprobare Consiliului Uniunii Scriitorilor, în prima sa ședință de lucru.

Mitul Vincent sau neîntrerupta căutare a sinelui

Puține destine artistice au dovedit în istoria civilizației o nativitate atât de explozivă ca a lui Van Gogh. Ivit în perioada apogeeului romantic wagnerian și în pragul resurecției impresioniste, a pătruns în pictură miraculos, urmându-și chemarea lăuntrică, aidoma spiritelor mesianice în căutarea unui limbaj cât mai expresiv și cuprinzător. Altul decât cel al cuvintelor. O formație culturală sensibilă, din care n-au lipsit lecturile fundamentale, de la Biblie la „poetes mandits”. Dar universul, pentru viitorul pictor, era clădit, înainte de toate, din forme și linii pe fundul unui ocean de lumină. S-a simțit atras inițial de desen, gravură, acuarelă. Le-a cercetat, în așa-zisa perioadă olandeză, cu o metodă aproape pedant-scolastică, tot așa cum problemele clar-obscurului avea să le deslușească ulterior prin lecțiile Hals-Rembrandt. Certitudinea mării sale vocații pentru pictură n-a avut-o probabil niciodată, însuși drumul său în pictură conturându-i-se relativ târziu, după 1880, când revelația culorilor este puternică și descoperirea muzeistică a lui Rubens (perioada Anvers) devin temeiurile afirmării distincte a personalității sale creatoare. O prejudecată pe care sintem nevoiți să o acceptăm, în sensul pe care mult mai târziu istoria artelor avea să o lămurească și să o clasifice. La vremea lui, Van Gogh a fost, inițial, un neadaptat, incompatibil oricărui școli, oricărui maestru. Pe acest plan, a operat numai ontogeneza lui culturală și, nu mai puțin, uneori, afinitățile electice cu unii artiști contemporani aparținând ai școlilor sau curentelor en vogue. Pentru că el a ales drumul solitudinii, înțeleasă ca suprema manifestare a independenței spiritului. Nu o solitudine monahală, de reculegere purificatoare

a crezurilor morale ori estetice, ci instituirea unui teritoriu propriu în care ființa sa lăuntrică să se reverse în alcătuirii unice. O revoltă a originalității, deci, pe care Van Gogh a trăit-o dramatic și pe care contemporanii săi, cu foarte puține excepții, au tratat-o drept excentricitate maladivă. Perioada cea mai etonantă, în acest sens, este Arles, în care paleta și tușele vangoghieni aduc în orizontul picturii universale sinteze de o vigoare și o originalitate neegalate nici până astăzi. Forța emisiei lui cromatice, ca și a viziunii plastice, este atât de net individualizată, încât nu a născut nici epigoni. Personalitatea creației lui Van Gogh s-a împlinit în acest conflict continuu cu aparentul echilibru și armonia realului. Se știe că a trăit ca un damnat faustic forându-și propria ființă până la descoperirea integrală a sinelui artistic. Unii comentatori au speculat excesiv și romanțios atacurile maladivului asupra datului său biologic, legind nedrept rezoluțiile sale plastice, mai ales cele de după 1887, de modificările comportamentale. Din asemenea glosări senzaționale s-a născut, șlefându-se mereu în timp, „mitul Vincent”, care a făcut din acest artist unic și definitiv al celei mai importante revoluții estetice de după Renaștere, un fel de hidalgo al picturii europene. Un om hirsut, cu părul roșu și o ureche tăiată, care anină într-un cer violet un soare singeriu. O reducere ca de portret-robot, ce periclitează asimilarea integrală și veridică a imaginii sale în conștiința umanității; a uneia dintre cele mai copleșitoare biografii artistice din întreaga istorie a picturii universale! A trăit puțin, săvirându-se înainte de a fi putut dezvălui, în toată amploarea ei, dimensiunea zestrei sale artistice. A lucrat cu frenezie, dar nu toată opera sa are tensiunea și penetranța viziunii plas-

tice, prin rezonanța asocierilor cromatice, care a caracterizat perioada ultimilor săi 2—3 ani de viață. Sau, cum foarte exact nota Gauguin despre ce însemna Vincent în momentul când l-a întâlnit la Arles, „tot galbenul acela aplicat pe violet, aplicarea tuturor celor culori complementare, toată munca lui dezordonată nu-l duceau decât la blinde armonii incomplete și monotone; LIPSEA SUNETUL DE TRIMBIȚĂ”. (s.n.). Și acel sunet avea să izbucnească curind după aceea. Compatibilitatea artistică și spirituală, atita cât a fost, dintre cei doi a forțat decisiv personalitatea creatoare a olandezului, nemătoare de cine-i stătea alături și receptivă ca orice făptură marcată de însemnele originalității. Spune tot Gauguin despre această extraordinară

revelație a picturalității lui Van Gogh: „Din ziua aceea a făcut progrese uimitoare; părea că vede tot ce se află în el însuși și așa s-a născut seria de lucrări cu floarea soarelui în plin soare.” Drumul până la această descoperire cuprinde astăzi peste 850 borne artistice de referință. Marile muzee au în pinzele lui Van Gogh un punct de atracție cel puțin la fel de puternic ca al capodoperelor antice, gotice sau renașcentiste. Nu întimplător, „mitul Vincent” se perpetuează astăzi în exorbitanța prețurilor din galeriile de licitație. Nimănui nu-i mai pare paradoxal acum recordul de achiziție ce-l deține o pînză, ce poartă semnătura unuia dintre cei mai pauperi și nefeciciți pictori ai umanității.

Corneliu Antim

t.v.

Numai inimioara?

ne copleșesc, de la o vreme, pe micul ecran, cuvintele pornite „din inimă” sau „din adîncul inimii”. Nimic de spus: sinceritatea e o virtute demnă de laudă a bunului cetățean. Dar pentru elaborarea gândirii nu ar mai putea fi utilizat și capul? Nu vreau să spun, Doamne ferește, că toate aceste gândiri sincere sînt lipsite de judecată, expresie a unei porniri de moment. Nu, unele au pondere și, înainte de a fi trimise pe drumul scurt de la inimă la inimă, au fost atent cumpănite. Și totuși, o anumită lipsă de măsură e vizibilă. Pînă mai ieri se mințea „din toată inima” (vorba vine!), acum se spun adesea mici adevăruri personale (vorbindu-se, în buna tradiție a vechii televiziunii, în numele tuturor), tot așa, verde-n față și cu patos, fără gândul că adevărul e mai totdeauna complicat, că are o multitudine de nuanțe, că trebuie să facem efortul de a vedea care sînt aceste nuanțe. Am mai scris despre abuzul de certitudini absolute (există și certitudini relative?) și nu mă așteptam ca fluxul de adevăruri incontestabile și definitive să descrească brusc. Dar un efort de a pondera gândirile peste măsură de exaltate se putea face. Nu e încă momentul? Ba tocmai că e. Măcar un „respiro” înaintea campaniei electorale care, prin firea lucrurilor, va duce din nou la o emoragie de certitudini. Doar fiecare partid are în felul lui dreptate, nu? Să vedeți ce cascadă de opinii indiscutabile, bătîndu-se cap în cap, se va revărsa asupra noastră! Să nu ne facem iluzii și să nu credem că va fi altfel. Așa va fi, nu e nimic rușinos, așa se întimplă în toate țările democratice ale lumii. Cu atît mai mult, mi se pare necesar să ne amintim că nu sîntem parte dintr-o turmă ci niște indivizi, că avem fiecare nu numai inima ci și capul nostru. Să ascultăm (eventual enervîndu-ne), dar de cugetat să cugetăm cu calm și răbdare. Dacă sîntem în stare. Iar eu, cu optimismul meu naiv (optimismul e totdeauna

naiv), cred că sîntem în stare. Să stăm drept și să judecăm drept.

Scriu aceste rînduri marți 13 februarie, după ce, duminică, am fost anunțat că va funcționa din nou și Programul 2 al televiziunii. Un program precumpănitor cultural și „de tineret”. Aceasta e promisiunea și nu putem decât să le urăm succes realizatorilor. Bineînțeles, din toată inima. Aflăm și citeva amănunte despre acest program și observăm că, firește, literatura română (și străină) contemporană sînt în continuare socotite a fi în afara culturii. Chiar așa! Ce legătură poate fi între fenomenul literar de azi și cultură? Nici una, de nici un fel, în spiritul înțeleptei orientări din ultimul deceniu care i-a alungat de pe micul ecran pe toți scriitorii de valoare, spațiul acordat culturii chiricindu-se și pierind. (Îmi dau seama cât de nedrept sînt cînd compar programele jalnice de pînă acum două luni cu cele de azi...). Cîte o scurtă fabulă, cîte o epigramă, cîte o parodie — treacă de la noi (acum, nu atunci!). Cît despre restul literaturii, de ce să plictisim telespectatorul? Doar se știe că-n România nu s-au scris și nici nu se scriu poezii, romane, articole de critică și de istorie literară, eseuri etc. Noi sîntem apolitici acum, la televiziune, total apolitici! În consecință, scriitorii — de preferință președinți, directori, ba chiar și cîte un biet redactor-șef — pot veni la televiziune (ca și altădată) pentru a-și exprima adevăratele politici. Că literaturii mai scriu și literatură, asta e treaba lor. Iar literatura de azi e, uneori, destul de dificilă; de ce să ne batem capul și să încercăm să pricepem? Doar se știe că inimioara conțea, ea și numai ea, și nu capul, vai de capul lui!

Exagerez? Evident. Dar televiziunea n-a fost nimic și a devenit nu ceva ci (dacă vreți) cineva, o persoană (vie!) care ne vizitează zilnic. Iar cu un oaspete, și cu atît mai mult cu un oaspete pe care-l primești în casă cu prietenie, poți discuta deschis. Politicos, dar fără a-l menaja. Are și el dreptul să-ți răspundă în același fel. Iar eu nu doresc decât ca Programul 2, care abia a început să se desfășoare, să mă contrazică și să-mi dovedească în mod convingător că, în loc să-mi pun în lucrare modesta mea inteligență (dacă există), m-am pripit judecînd și eu „cu inima”.

Florin Mugur

muzică

Începe o nouă rezistență!

Începe și în muzică o nouă formă de rezistență: la asaltul superficialității, mediocrității, al mentalității de consum. Dacă pînă la 22 decembrie posturile de Radio și Televiziune nu transmiteau suficientă muzică simfonică clasică (de cea contemporană să nici nu mai vorbim!) din prejudecată, ignorantă și rea-voință, deculturalizînd astfel în mod sistematic ascultătorii, acum există pericolul unui val anticultural în numele Revoluției. Publicul nu a avut nici măcar șansa familiarizării suficiente cu muzica de la Bach la Wagner, cu atît mai puțin cunoscute sînt codurile individuale de producere ale contemporaneității — ori, prin necunoaștere, oamenii resping tot ceea ce cere un efort de asimilare. Sosesc acum scrisori la redacțiile muzicale în care, invocînd democrația, multe glasuri cer să existe numai muzică rock. Să fie ceva „plăcut”, „distractiv”: în numele Revoluției să se instaureze mentalitatea de consum!

Cum politica de culturalizare cere mijloace de informare bine-intenționate, deschidere nelimitată și mai ales timp, credem că deocamdată singura soluție ar fi multitudinea canalelor TV. și a posturilor radiofonice (unul consacrat politicii, altul „distracțiilor” și altul culturii adevărate). La acel post care ar deveni o tribună a intelectualității, muzica să fie prezentată de muzicologi caracterizați care trebuie căutați (câci numai Iosif Sava a mai rămas dintr-o serie de personalități ca George Bălan, Radu Stan, Costin Cazaban, Ștefan Zorzor, toți plecați peste hotare). Speranța e în viitorii tineri muzicologi, studenți acum la Conservator, care vor avea, în urma alegerii lor, profesori buni și vor deveni la rîndul lor specialiști dar și iubitori de oameni,

care să-și asume strădania de a-și înarma compatrioții cu concepte muzicale.

În linia acestor schimbări anunțăm alegerea, prin vot secret, a conducerii Uniunii Compozitorilor: Pascal Bentoiu, președinte, Adrian Iorgulescu și Cornel Țăranu, vicepreședinți (Cornel Țăranu fiind responsabil cu filialele Cluj, Iași, Tîrgu-Mureș, Craiova), patru secretari de comisie: Ștefan Niculescu (simfonic), Irina Odăgescu (coral), Horia Moculescu (muzică ușoară), Octavian Lazăr Cosma (muzicologie), ca și a unui consiliu alcătuit din 33 de persoane. Noul director al Filarmonicii este pianistul Dan Grigore, noul rector al Conservatorului (de la care așteptăm să mărească în primul rînd numărul de locuri în învățămîntul superior muzical), compozitorul Nicolae Bentoiu.

Tot în această linie a înnoirilor își are locul concertul de muzică electronică din 27 ianuarie (ziua de naștere a lui Mozart!). Cei care s-au îndurat să părăsească televizoarele unde se transmitea procesul lui Ion Dincă, spre a ajunge la Ateneu, au ascultat lucrări de un înalt profesionalism, precum *Ostinato* de Maia Ciobanu (pe motive repetitive), *Ziua fără sfîrșit* de Corneliu Cezar (de o sapețialitate arhaic-orientală, „rațiunea Inimii”), *Trison* de Octavian Nemescu (muzică arhetipală, mîzînd pe rezonanța naturală a acordului de trei sunete — care poate fi luat și ca simbol), *Match* de Nicolae Brînduș (un substrat al folclorurilor românești), *Osmoze* de Sorin Vulcu și *Pelinarium* de Anatol Vieru (ultimele lucrări concentrate mai ales asupra timbralității electronice). Compozitori străluciți, care au refuzat și refuză să facă vreo concesie mentalității de consum.

Grete Tartler

O ARHEOLOGIE A MODERNITĂȚII

Nu știu câți ani o fi având Thierry de Duve. Nu foarte mulți, probabil, de vreme ce primele eseuri îi datează din 1974, iar *Nominalism pictural. Marcel Duchamp, pictura și modernitatea*, înția sa carte, apare doar acum șase ani, în 1984. Ceea ce e însă limpede e că vârsta sa intelectuală e vârsta modernității, acea mentalitate ce s-a instalat în spațiul occidental acum vreo două sute de ani modificând radical modul în care omul se raporta până atunci la sine și la lume. Acea mentalitate care, în locul monoliticului om tradițional, om armonios în care, subordonându-se una celeilalte, diversele facultăți acționau ca un tot, face să apară trei figuri diferite, concurențiale, ireductibile una la cealaltă, deși putând să apară și să acționeze simultan în aceeași persoană fizică: omul teoretic, omul practic și omul estetic. Acea mentalitate care rezolvă conflictul dintre cei trei oameni — ori „conflictul dintre facultăți”, pentru a prelua o sintagmă celebră — pe de o parte alinându-i pe primii doi și făcându-i să intrețină cu lumea un raport războinic în urma cărui aceasta își va pierde corola de minuni religioase și metafizice și va fi din ce în ce mai domesticată și mai „rațională”, pe de cealaltă parte marginalizându-l pe omul estetic, proclamând că arta a murit, în sensul că nu mai e capabilă să mai spună adevărul lumii și că nu poate fi obiectul unui discurs rațional, al unei discuții în termeni de adevărat și fals. Această din urmă idee este și cea care a făcut posibilă ultima carte a lui Thierry de Duve.

Afirmatia fundamentală din *In numele artei* este că termenul „artă” nu ar fi un substantiv comun, ci un nume propriu, precum Popescu, Georgescu sau Ionescu. Bizară idee. Pentru a o înțelege, să luăm un exemplu ce-i va spulbera poate ciudățenia. Când folosim o expresie ca „scaun”, bunăoară, îi asociem pe baza unor convenții o sumă de elemente — un „înțeles” — care descriu obiectul scaun, adică semnaleză în el existența unui fascicol de trăsături în absența cărora ceva nu ar putea fi „scaun”. Înarmați cu acest înțeles, ne putem plimba printre lucruri și spunem despre fiecare dacă este ori ba așa ceva. Mai mult: de fiecare dată spusă ne poate fi validată ori infirmată de către ceilalți, ceea ce înseamnă că utilizarea unui astfel de

cuvânt ne oferă șansa de a pătrunde în lumea adevărului. Nimic asemănător însă când folosim o expresie ca „Popescu”: firește, ne putem plimba prin lume cu ea în minte, dar nu vom putea spune nicicând pe baza ei că persoana din fața noastră este un Popescu. Cu alte cuvinte, o atare expresie referă la ceva, dar nu îl descrie. Nu are conținut cognitiv; nu are înțeles. Acesta ar fi și cazul, spune Thierry de Duve, termenului „artă”: cu el putem referi la o mulțime de obiecte, le putem reuni într-o colecție, dar nu semnalam în ele existența nici unei trăsături „obiective”. În consecință, sfera artei nu face parte din sfera adevărului.

Ideea nu este defel nouă. Acum mai bine de patruzeci de ani, Morritz lansa o sfidare mică (ori mare) lumii a esticienilor afirmând că arta este un „concept deschis”, în sensul că clasa de obiecte la care referă poate oricând să se îmbogățească, fără nici un inconvenient, cu un membru nou care să nu aibă nici o însușire comună cu cele deja incluse. Pe la începutul anilor '70, George Dickie propunea o „teorie instituțională” a artei foarte convingătoare, argumentând că orice obiect — celebra *Fintină* a lui Duchamp, produsă ca exemplu și de Thierry de Duve — poate să fie un obiect de artă nu în virtutea faptului că prezintă un fascicol de trăsături „estetice”, ci pentru că e declarat operă de artă în cadrul unui ritual bine pus la punct în interiorul a ceea ce el numește „lumea artei”. Și exemplele de acest fel ar putea fi înmulțite. S-ar putea chiar afirma că există un consens azi printre experți în ceea ce privește nespecificitatea somatică a obiectului estetic. Cartea de față nu aduce atunci nimic nou? Se mulțumește ea să repete, în formule de multe ori seducătoare, lucruri demonstrate de alții într-un limbaj mai sec, dar mai rațional?

Dacă am răspunde afirmativ am fi îngrozitor de nedrepti, căci dacă teoreticienii pe care i-am invocat ori pe care i-am fi putut invoca ar accepta propoziția „arta este un nume propriu” drept perfect validă, simplă traducere în limbajul logicii referinței a concluziei la care ei au ajuns pe alte căi, ei ar face-o de pe pozițiile adevărului, din punctul de vedere al omului teoretic, în vreme ce pentru Thierry de Duve propoziția nu e decât o *constatare istorică*, înregistrarea unui gând pe care modernitatea nu putea să nu îl producă. Ceea ce îl interesează nu este conținutul ei de adevăr, ci mai degrabă

geneza ei, șirul de gânduri, pertinente ori nu, adevărate ori ba, pe care ea s-a clădit. Recunoaștem aici demersul de origine nietzscheană atât de drag „deconstructivistului” Derrida ori „arheologului” Foucault (nu se subintitulează de altfel cartea pe care o discutăm *Pentru o arheologie a modernității?*): încercarea de a ieși din „țarcul” rațiunii și de a gândi, de a regândi genealogia conceptelor cu care operează rațiunea într-un mod cit se poate de fidel, dar, totodată, dintr-o anumită exterioritate care să nu te implice, să nu te angajeze în ceea ce privește adevărul ori falsitatea lor.

Genealogia aceasta, Thierry de Duve o propune recurgând la șase „figuri” ori „poziții”: amatorul de artă, criticul, istoricul tradiției, esteticianul, teoreticianul istoricității, arheologul. E un prilej pentru el de a regrupa diversele gânduri care au putut să apară în spațiul modernității în jurul ideii de artă autonomă ce se autoîntemeiază și se autojustifică, plecând de la acelea care atribuie corpusului de opere estetice o sumă de trăsături somatice comune sustrate timpului pentru a ajunge la acelea care fac din sfera artei o colecție de obiecte oarecare reunite din motive sentimentale transindividuale, istorice etc., sentimente desigur iraționale, dar care permit o ordonare logică în timp: poți fi, de pildă, amator fără să fii critic de artă sau istoric al tradiției, dar nu poți fi critic fără să fii fost mai înainte amator, nici istoric al tradiției fără să fii fost în prealabil amator și critic etc. Reconstruind aceste gânduri, Thierry de Duve retrăiește gândurile modernității (de aceea puteam spune la început că, intelectual, vârsta sa e cea a modernității) și ne face să le retrăim. Ne face însă să ne și detașăm de ele, să pășim în postistorie, în postmodernitate?

Răspunsul pe care-l oferă cartea de față este interesant și disforic (pentru adepții postmodernului): nu se poate ieși din modernitate. De ce? Pentru că modernitatea este locul în care, după cum am văzut, orice poate fi operă de artă, inclusiv ceea ce refuză să fie modern. Să-l cităm însă pe autor: „În momentul în care opere contemporane ori chiar din trecut cer în fața tribunalului istoriei un nume nou, îl obligă pe critic să li-l dea ori ba și să spună de ce. Dacă li-l dă, va pune accentul pe ruptură și trădare, căci opera postmodernă trebuie să rupă cu modernitatea. Și dacă se angajează în explicarea cauzalității rupturii, va da postmodernului o interpretare tipică modernă ori chiar modernistă. Dacă dimpotrivă refuză noul nume și reclamă pentru operă tradiția modernă, va trebui să mai spună și de ce această judecată de valoare este mai modernă decât postmodernul.” Recunoaștem aici tipul de raționament propus pe la începuturile deconstructivismului în favoarea ideii că nu se poate ieși din „logocentrism”: rațiunea nu poate fi combătută în mod eficient decât rațional, adică recurgând la propriile ei arme; făcând-o, distrugi unele din construcțiile ei (ca insuficient de raționale!), dar, în fapt, o consolidezi, fortifici ideea de raționalitate. La fel par să stea lucrurile și cu cuplul modern postmodern.

Radu Toma

MARIA BRIEDE-MACOVEI

U.R.S.S.

Nu voi culege flori...

Ca să ne știm aproape și-ncă tineri,
vom părăsi acest țărîm acerb
cu ceru-albastru aruncat pe umeri
urma-vom calea urmelor de cerb

Lumina vie răpi-vom de la corb
și-om răsfire-o peste vremea sumbră
iar eu nu voi culege flori,
ci am să sorb
corola lor cu tot cu umbră.

Ne-am izgonit noi înșine din adevăr
Pe cînd plecarăm toți de-acasă,
Creînd noi punți spre cer
Din pețec putred de mătăasă.

Cădem pe cioburi și pe așchii
Creînd condiția umană,
Apocalipsul chefuluște-n noi
Cu predica vampirului-n sutană.

Și hidul deghizat în bunătaie
Se dă drept taică-al tuturor,
Cu sînge împărțind dreptate,
Supane lumea unui muritor.

Iubirile le trecem frenetic în mînciuță,
Căci lumea pare încă tot prea mică,
Și-n graba noastră s-o-nmulțim,
Femeia-n pintec zămislește frică.

De-om trece azi din nou spre cer,
Ne vom lăsa veșmintele de-otravă,
Că nu mai este nimenea în adevăr,
Ce ne-ar ridica pe noi acum în slavă.

Numele tău

pentru Leons

Din cuiburi reci ca pui fragili și orbi
aduci cuvintele acasă să le desprînzi
din umbră
și pleacă stol de ingeri albi cu aripe
de corb
lăsînd cîntarea ta din ce în ce mai
sumbră.

Și pese frigul albei file rămas mai
aplecat
cite unul cearcă-n toamnă să coboare
cu aripa-i neroadă prin glodu-ntunecat
semnîndu-ți numele
cu semne tulburi de-ntrebare.

Și-n urma ta,
ba-n prunc, ba-n fiară timpul
preschimbat
se-mpotmoli prin vămi pe anii tăi să
jure...
Lumina ta de mire trecînd țărîmu-i
disperat
înveșnici cuvîntul
ce-a stat
deasupra ta
de-a pururea secure.

«În gerosul decembrie...»

Un alt mare poet italian contemporan a părăsit țărîmul Liguriei pentru a naviga în apele eternității. Giorgio Caproni pornește, deci, în căutarea celui mai mare ligur, Eugenio Montale, în a cărui poezie „ritrovavo anche la mia Liguria”. Poate nu întimplător, tema călătoriei este o obsesie a poeziei lui Caproni și, tot ca urmare a hazardului bine dirijat, unul din volumele lui se intitulă *Congedo del viaggiatore cerimonioso* (Plecarea călătorului ceremonios). Este aici o lirică a melancoliei depărtării și o frenetică identificare cu aproapele, care atinge deseori registrul pasionalității disperate. Această mișcă a călătoriei este în egală măsură emanația realului și a livrescului: multe din referințele poetice circumscriu peisajul genovez ca spațiu inițial sortit interdicției („dove a nessuno è consentito di ritornare”). Ermetizarea nu este așadar, absolută, cum se întîmplă cu poezia de maturitate a lui Montale dar păstrează totuși o legătură de tradiție cu înclinația acestuia spre aducerea memoriei afective în corpul textului poetic.

Livrescul îl face pe Caproni un descendent al crepuscularilor — D'Annunzio fiind la originea majorității înnoirilor poetice italiene — și al lui Dino Campana. Giorgio Caproni are ceva în comun cu fiecare din aceștia, reușind să rămînă pînă la urmă el însuși, elocința amplă și pe alocuri studiată la școala carducciană dînd vocii sale un timbru aparte.

Călătorul prevenitor, „ceremonios”, cum sună titlul volumului care este, de fapt, al unui poem, are deseori gesturi de bruschețe deschisă, care intrerup metaforele timidității. Aceste gesturi reproduc procesul trăirii concrete: în fapt ele sînt conceptualizări ale dorinței de a povesti la modul direct căutarea comunicării absolute. Retorismul pigmentat de invocarea bunăvoinei interlocutorului nu comunică doar o nesigurantă, ci însăși nesiguranta comunicării. Maniera de a-și lua rămas bun a călătorului din *Congedo* dovedește mai mult decât un impas privit cu luciditate („Di questo, sono certo: io / son giunto alla disperazione calma, senza sgomento”): este un *encomion* adus existenței în sine căreia cu altă sensibilitate *Laudes* lui Iacopone da Todi.

Între aceste izbucniri ale totalitarismului imaginii se intercalează apoi cenzura prudenței, „prudenza della guida”, poetul trecînd discret în ca-

mera penitenței. O „nefirească securitate” (sînt cuvintele poetului) conotează o realitate care pe noi, acum, ne înfricoșează cu aspectul încarnării politicii... Și care nu este politic în termenii știuți, ci delimitează aceeași reținere a contactului fizic cu publicul sentimentelor. Obscuritatea și fobia de tenebrele singurătății se opun programatic tentației de iluminare prin prezență. Reticența este intreruptă de invocarea ieșirii, încît pentru a putea pleca se recurge pentru ultima oară la artificialul reprezentării: „Lasciatemi perciò uscire. / Questo, io vi volevo dire. / Per quanto siano bui / gli alberi, non corre un rischio / Piu grande di chiresta, colui / cheva a rispondere a un fischio”.

Răspunsul pe care îl dă poezia realității se menține în limitele unei constatări a eșecului personal. Cu intenție sau nu, Giorgio Caproni oferă o variantă mai puțin abstractă celebrului *Merigiare pallido e assorto* montalian. Violența cu care este forțată recunoașterea inexistenței celui „oltre” produce o descărcare aproape umorală a poeziei; realitatea este astfel demascată și, de fiecare dată cînd se petrece acest lucru, Caproni își asumă cu voluptate consecințele, desființînd pînă și contactul său activ cu spațiul ligur. În aceste momente cînd pedanteria formală încețază, cînd rima și versul tradițional au fost înlăturate, poezia se află în pragul sincerității definitive. Fantezia este și ea repudiată special pentru a face loc comunicării directe care, după atîtea încercări eșuate, devine avertisment: „Per tutti, c'è una parete / in

cui dobbiamo cozzare (...) / D'altro non mi chiedo / Sono un semplice prete”. Viziunea lui Montale din poezia amintită era, evident, mai netulburată de presiuni radicale, era mai mult viziune poetică decât practică a poeziei.

Giorgio Caproni este și un poet al contradicției și al profetiei necontrolate. Antiteza la el funcționează în sensul recuperării irecuperabilului nerecuperat. Scepticismul leopardian a lăsat nu doar urme în tradiția poeziei italiene, a mai provocat și replici ce justifică parodia și sarcasmul adresate unei deveniri inutile. Retrăirea proustiană a spațiului copilăriei nu face altceva decât să degradeze o cale ipotetică de salvare existențială. Dintr-o așteptată epifanie a sensului întreg ne trezim înaintea unei recunoașteri a obiectelor la fel de neutre ca și oamenii pe care îi determină. Jocul de cuvinte (Inverno / inferno) este o sfidare a binecunoscutei teze a așteptării leopardiene; nici un mit al poeziei nu mai stă în picioare, iar șocul romantismului pe care Caproni îl imită premeditat — execută integral valoarea cunoașterii prin retorismul poetic istoric.

Vorbeam și de profetie, pe care acum nu mai sînt sigur că o pot numi necontrolată. Nu cumva Caproni și-a pregătit destinul cu aceeași pedanterie cu care a căutat un titlu cit mai sugestiv volumului? Versurile trebuie citate pentru exactitatea lor frumoasă: „l'uomo che di notte, solo, / nel gelido dicembre, / spinge il cancello e — solo — rientra nei suoi sospiri...”

Florin Berindeanu

KONSTANTINOS P. KAVAFIS:

«Așteptându-i pe barbari»

a cum 85 de ani, un poet care începea să fie cunoscut în orașul natal și abia remarcat în viața literară a Greciei căreia îi aparținea spiritual, comanda unei obscure tipografii din Alexandria Egiptului imprimarea, într-un tiraj de 50 de exemplare, pentru uzul exclusiv al prietenilor săi, a unei broșuri de 8 pagini cuprinzând o unică poezie — **Așteptându-i pe barbari**.

Poemul este fără îndoială cel mai cunoscut din cele numai 256 de creații cîte a lăsat posterității Konstantinos P. Kavafis (1863—1933) *) — cel mai important liric elen al secolului XX. Compus în luna decembrie a anului 1898 și tipărit după mai multe transformări, în 1904, își păstrează și astăzi neștirbită prospețimea. Forța lui constă tocmai în capacitatea de a genera mereu noi interpretări, în funcție de unghiul din care este abordat. Discuțiile, comentariile și soluțiile oferite de-a lungul timpului de critici și iubitori de literatură din întreaga lume acestei opere de tinerețe a bardului alexandrin pot fi strinse în cîteva tomuri iar întrebarea „Și fără barbari ce ne vom face-acum?” a intrat demult în paremiologie.

Poezia, una dintre cele mai izbutite din punct de vedere metric, cu inepuizabile virtuți metaforice și simbolice, se desfășoară sub forma unui dialog scenic, pe parcursul unei zile la capătul căreia speranțele renăscute în zori se spulberă în amurg, fiind resemnarea și acceptarea fatalității iau locul neliniștii și așteptării agonizante de peste zi. Cadrul scenic a fost plasat de diferiți exegeți la Roma aflată în pragul declinului (concluzie la care se ajunge cel mai ușor, dacă se iau în considerare elementele exterioare — senatorii, consuli, pretorii, retorii) la Constantinopol sau în oricare din capitalele efe-

mere ale Imperiului de apus sau de răsarit în pragul marilor migrații sau — de ce nu? — în Alexandria contemporană poetului (opinie spre care converg în ultima vreme tot mai numeroși cercetători ai enigmaticei „caz Kavafis”). Forumul roman, agora elenistică sau o piață oarecare a unui oraș modern — întrebarea lasă friu liber fanteziei cititorului.

Desigur, cel mai indicat să vorbească despre sensurile profunde ale poemului este autorul însuși. Din fericire, asupra „Barbarilor” existau, pînă nu demult, nu mai puțin de trei mărturii ale poetului. Recent, s-au descoperit în arhiva Kavafis, aflată încă în curs de cercetare, alte trei însemnări din categoria „autocomentariilor”. Am ales, dintre aceste texte, pe cel mai amplu și cel mai sugestiv, cuprins în vestita conferință ținută în 1909 la Alexandria de un tânăr medic, Pavlos Petridis, admirator al poetului. Pentru istoricii literari nu mai există astăzi nici o îndoială că autorul conferinței citite de Pavlos Petridis în salonul revistei „Nea Zoi” (în paginile căreia a și apărut textul) este însuși Konstantinos P. Kavafis. Să recitim așadar împreună cu alexandrinul poemul: „O mare problemă socială care-l preocupă pe poet este aceea a Civilizației. Kavafis consideră că Civilizația nu ne-a adus fericirea. Trăia probabil un moment de heagră dezamăgire și de profundă reverie cînd a scris **Așteptându-i pe barbari**... Este o viziune măreață și fermecătoare, plasată într-un oraș ideal, unde locuitorii, după ce au ajuns la un înalt grad de civilizație, sînt cuprinși de nostalgie după vremurile apuse a căror amintire se pierde în negura timpului. Își închipuie că, întorcîndu-se la Civilizația primitivă, vor dobîndi fericirea. Și dorința lor e cît pe aci să fie împlinită. Iată, vine știrea că Barbarii se apropie la hotare.

— Ce așteptăm în piață adunați ?

Barbarii trebuie azi să vină.

— De ce în Senat e o atare-ncremenire?

Fiindcă barbarii vor fi azi aici.

La ce bun să mai dea legi senatorii ? Barbarii vor împărți, cînd vin, dreptatea.

— De ce s-a trezit împăratul nostru și stă la pearta cea mare a orașului solemn, pe tronul său, purtînd coroana?

Fiindcă barbarii vor fi azi aici.

Și împăratul așteaptă să-l întîmpine pe mai-marele lor. A pregătit să-i dea și-un pergament în care-a scris demnități multe și-onoruri.

— De ce consuli și pretorii noștri oare ieșit-au azi în togile lor brodate, purpuri ? De ce și-au pus brățări cu-afete ametiste

și inele din smarald scilpitor ? De ce și-au luat cu ei toiege scumpe în aur și-argint învrîstăte ?

Fiindcă barbarii vor fi azi aici. Iar acestea toate pe barbari îi orbesc. — De ce vrednicii retori nu vin ca-ntotdeauna să rostească discursuri, să spună de-ale lor ?

Fiindcă barbarii vor fi azi aici iar elocință și discursuri ei n-au iubit.

— De ce s-o fi stirnit deodată atîta-ngrijorare și imbulzeală ? (Și cît de-nnegurate chipurile-au devenit !)

De ce-ntr-o clipă străzile și piețele s-au pustii, toți întorcîndu-se spre casă atît de-ngîndurați ?

— Fiindcă e noapte acum iar barbarii n-au mai sosit. Și solii noștri abia întorși de la hotare de veste-au dat că nu mai există barbari.

Și fără barbari ce ne vom face-acum ? Acești oameni erau oricum o soluție.

*) Aurel Rău ne-a oferit în 1971, în editura Univers, o izbutită tălmăcire a evasitotalității poemelor recunoscute ale alexandrinului.

La anunțarea ei, senatul și legiuitorii încetează orice activitate. Împăratul, cu mare pompă și înconjurat de pretori și consuli, în clacesele togi și cu podoabele lor, îi așteaptă pe Barbari la poarta cea mare a orașului. Tot așteptîndu-i, s-a înnoptat iar Barbarii n-au apărut. Solii veniți de la hotare au dat de știre că Barbarii nu mai există. Îngîndurați și dezamăgiți, toți se întorc la casele lor întrebînd :

Și fără barbari ce ne vom face-acum ?

Acești oameni erau oricum o soluție. Ideea că Barbarii nu mai există este și convingerea poetului. El crede că acest organism uriaș numit Civilizație este atît de desăvîrșit, ramificațiile lui îmbrățișează atît de strîns planeta, încît orice efort de a-l evita, ca și întoarcerea la viața primitivă, ar fi zadarnic.”

Comentariu și traducere de Elena Lazăr

Urmare din pag. a 9-a

Pentru o cunoaștere literară a unor probleme științifice actuale

bile, ale marilor fizicieni, contemporani cu iluzia existențialistă, n-ar fi propus atîtea inexistențe ca fond al filosofiei lor, mai degrabă inexistențialistă (Gabriel Marcel știa bine de ce fugea de acest concept) atît de plat și de mediocru, atît de puțin eroic, atît de limitat. Căci noi nu suntem niște eroi pentru că cunoaștem și acceptăm absurdul, din moment ce acesta, ca și neantul, nu sunt posibile în cadrul imaginii pe care ne-o facem astăzi despre macro și microcosmos, ci pentru că cunoaștem cîteva legi, cîteva

date, care ne propun o nouă tehnică umană în fața problemei polemice pe care materia ne-o impune. Cunoaștem lucrurile, spunea Rilke, și lucrurile doresc să ne cunoască. Iată un dialog pe care oamenii de știință și poeții ar putea să-l ducă împreună, pentru a ajunge la un răspuns sau la o concluzie sănătoasă, deși trecătoare, atît știința cît și literatura ne-fiind în stare să producă răspunsuri eterne. Știința e poate mai deschisă, mai provizorie decît literatura, consolatoare limitată de fiecare descoperire în parte, legată de un relativism implicat în propria ei structură. Condamnata la aplicabilitatea imediată, adică la tehnică, știința e definibilă prin existență, în sensul hiedeggerian al cuvîntului, în timp ce literatura, exprimînd anumite valori, puține variabile, e în contact cu esența, cu ceea ce, pe dinăuntru cel puțin, refuză să se schimbe. Cu tot impactul pe care literaturile de avangardă l-au produs în ultimii șaptezeci de ani, cu toată încercarea de a confunda frumosul cu uritul, raul cu binele, poezia nu s-a urnit din loc. A fost lovită în existență dar nu și-a simțit atînsă esența. În această deose-

bire, care vine să definească și să nuanțeze o asemănare, poate excesivă, dar utilă discursului nostru, am putea găsi diferența specifică între o tehnică și cealaltă, destinate să stîrnească un interes reciproc în acest timp de necesară sinteză.

NOTE

- 1) „Der Teil und das Ganze”, München 1969 ; carte importantă nu numai în măsura în care autorul pune în relief relațiile lui cu filosofia, urmind un model platonice din care s-a născut principiul incertitudinii, dar și în sensul că Heisenberg vorbește de răspunderea actuală a omului de știință, legată de alte nenumărate răspunderi complementare.
- 2) „Dante and the Early Astronomers” de M. A. Orr, Londra 1956.
- 3) A se vedea „Philosophie neoscholastique et philosophie ouverte”, Paris 1954.
- 4) Milic Capek, „El impacto filosofico de la fisica contemporanea”, Ediția a II-a, Madrid 1973.
- 5) A se vedea : C.-G. Jung „La synchronicitate comme principe d'enchaînement a-causal”, în care colaborarea între un fizician și un psiholog schimbă complet

perspectiva pe care o aveam pînă acum în legătură cu aceste două „materii” considerate ca divergente, în perfecta situație de neînțînire. Volumul „Moderne Physik und Tiefenpsychologie” de Ernest Anrich (Stuttgart) 1963, în care autorul studiază pe îndelete fizica cuantică și psihologia analitică, confirmă teza și vocația lui Jung.

- 6) Există electroni, situați într-un gaz sau într-un atom, care au proprietatea de a exclude orice particulă din starea în care aceasta se găsește. Această lege a excluderii se află la baza tuturor formațiilor atomice și moleculare, cele mai mărunte și cele mai gigantice și explică diversitatea însăși a materiei.
- 7) A se vedea „Der Naturwissenschaftler vor der religiösen Frage” de Pascual Jordan (Oldenbourg, 1968).
- 8) „Les trois matieres”, Paris 1960. „La tragedie de l'energie”, Paris 1970, dar și recenta lucrare a lui Lupascu „L'energie et la matiere psychique”, Paris 1974.
- 9) Hubert Larcher, „Le sang peut-il vaincre le mort ?”, Paris 1957.
- 10) A se vedea lucrarea noastră, „Viaje a los centros de la tierra”, Barcelona, ediția a II-a, 1972, capitol dedicat lui Ferdinand Gonseth.

Urmare din pag. a 16-a

Tot mai e bun la ceva

părul într-o basma cu buline și cu o pată neagră plasată estetic pe una din timplice. Judecînd după felul cum îi zimbea lui Foster, acesta simți că sindrofia îl accepta și pe el.

„Nu, e mai bine să plec.”
 Ted îi scutură mîna lui Foster, cum o făcea întotdeauna. Avea o piele subțire, roză și părul argintiu, ale cărui undulații mătasoase păreau obținute artificial. Foster nu-l putea privi în ochi mai multă vreme de cît putea să se uite țintă la soare. Îl uimea cum de o asemenea brută plesind de sănătate se putuse inhăma la o îndeletnicire atît de pașnică. Ted nu le venise astăzi în ajutor cu podul fiindcă trebuise să meargă în orașul lui de baștină, să-și vadă flăcăii gemeni. „Aud că ați făcut o ispravă strașnică azi”, declară el.
 „Ei au făcut”, spuse Foster. „Eu unul nu le-am fost de cine știe ce ajutor. N-am făcut decît să stau acolo, buimăcit. Nu-mi aminteam să fi cumpărat toate chestiile alea.”

„Unele erau cadouri”, îi reaminti fiul. Cutia respinsă de tatăl său i-o pasă mamei, care o luă și-i rupse clama, cu sunetul acela specific, sfidător, fssss. Nu se dăduse ea niciodată în vînt după bere, dar acum apropie cutia de buze.

„Dă-mi și mie o gură”, ceru Foster, îi luă cutia și trase o dușcă zdravănă.

Cînd deschise ochii, mîna cea lată a lui Ted cuprinsese de dedesubt bărbia doamnei Foster, în vreme ce degetul lui mare îi freca o pată de murdărie de pe falcă, pe care Foster n-o observase. Gestul acesta ocrotitor făcea ca fața ei să pară mică, bosumflată, fragilă și întrucîtva boțită. Ted observă abia acum Foster, era îmbrăcat cu o perfecțiune destul de comică în costumul clasic al bancherului simbăta: blugi tociți, teniși cu scîr, bluză de vînt cu manșetele răsfrînte. Costumul tineresc îi sublinia vîrsta și fața congestionată, de hipertensiv. Lui Foster îi apărură deodată ca nu cuplu îmbătrînit, înduoșător, și această imagine îi păru ca o in-cuviințare că poate pleca.

Înapoie cutia.
 „Mulțumesc pentru ajutor”, spuse fosta lui soție.
 „Da, îți mulțumim amîndoi”, spuse Ted.

„Vorbește cu Tommy”, adăugă ea pe neașteptate. Încă mai trimitea mesaje telegrafice ca să-i intrîzie plecările. „Îi e mai greu decît vrea să arate.”

Ted își privi ceasul, o drăcovenie mare cu capac negru, putea să și înoate sub apă cu el. „I-am spus cînd am intrat: nu-ți mai pierde vremea de pomana șcormonînd prin gunoaie.”

„A tîndălit toată ziua”, îl căină frate-său, „bîntuind printre vechituri, iar acum se tot screme să plece la groapa de gunoaie.”

„E foarte sen-sibil”, spuse musafira țigancă, amestecîndu-se în vorbă cu o ciudată însufletire, de parcă ar fi repetat un lucru auzit de la alții.

Afară, băiatul culegea gunoiul care căzuse împrejurul camionului. Foster îl

ajută. Pe iarbă zăceau duzini întregi de fise și zaruri. Pe cîteva erau gravate mușuroare caraghioase — Olivo Oyl, Snuly Smith, Dagwood — iar pe altele hieroglife — numere, diamante, spade, hexagoane — al căror cod se pierduse. Întîne un pumn plin către Tommy, arătîndu-i-le. „Îți mai amintești de la ce erau astea?”

„Comic-Strip-Loto” spuse băiatul, fără să șovăie. „Și de la un joc numit Gambling Fools”, care era un soi de automat cu fise”. Înflăcărarea vechilor succese și recompense i se reaprinsă o clipă în ochi cînd privi țintă în jos la flecustețul din mîna lui taică-său. Deși Foster era mai înalt, băiatul era mai lat în umeri, și încă în creștere. „Nu mergi cu mine la groapa de gunoaie?”, întrebă Tommy.

„Aș vrea, dar e mai bine să plec”. Și el avea de început o viață nouă. Prin însuși faptul că venise acolo, la fosta lui proprietate, Foster se afla, într-un fel, pe un careu greșit, dacă nu chiar en prise. Cîndva se apucase să-l învețe șah pe băiatul ăsta, dar întristat să-l tot vadă pierzînd — căpsorul în-crunțat aplecîndu-se peste regele captiv — lecțiile se sistaseră.

Foster aruncă fisele în camion ; ele clinchetiră oprindu-se în metal. „Te deprimă?” îl întrebă pe fiu-său.

„Nuu”. Apoi băiatul se corectă: „Oarecum.”

„O să te simți grozav”, îi promise Foster, „cînd ai să te întorci cu un camion curat. Înainte îmi plăcea și mie la groapa de gunoaie, toată fericirea aceea trecută adunată grămezi, și pescărușii.”

Toată lumea are acum reguli noi. Femeia de-acolo a sărit cu gura la mine ultima dată, pentru că am aruncat gunoiul unde nu trebuia.”

„Chiar așa?”
 „Îhî. A fost groaznic”. Văzîndu-și tatăl că șovăie, adăugă : „N-o să dureze decît douăzeci de minute”. Deși bine clădit, Tommy avea obraji imberbi și, între niște sprîncene groase, o urmă din candoaarea aceea bucălată, puțin uimită, pe care o au copiii mici, cînd se strîmbă înainte de a se pune pe plîns.
 „O.K.”, spuse Foster, pe deplin înse-ninat. „O să te apăr eu.”

1) În engleză, to foster înseamnă „a hrăni”, „a întreține”, „a susține”, „a încuraja”, „a stimula”. (N.t.)

2) În original, five-and-tens, magazine universale specific americane, unde toate produsele se vînd cu 5 sau 10 cenți. (N.t.)

3) Societate de binefacere. (N.t.)

4) „Capcana de soareci”. (N.t.)

5) „Trage-i tare la Cursă !” (N.t.)

6) Măsură americană pentru grîne, cu o capacitate de 36.3 l. (N.t.)

7) „Nebunii caro își încearcă norocul”. (N.t.)

8) În limba franceză în original, expresie din limbașul sahiștilor, desemnînd capturarea rețelui sau a reginei de către adversar. (N.t.)

JOHN UPDIKE

Tot mai e bun la ceva

Cind Foster¹⁾ și-a ajutat fosta soție să golească podul casei în care locuiseră înainte și pe care acum ea o vindea, au dat peste duzini întregi de jocuri uitate, stricate. **Parcheesi, Monopoly, Loto**, jocuri care maimuțeau strategiile bursei de valori, ale anchetelor criminalistice, ale speculării averilor imobiliare, ale diplomației și războiului internațional; jocuri cu șifrele, cu zaruri, cu pietre pe care erau gravate litere, cu cosmonauți de carton și cu nave de război din material plastic, jocuri cumpărate de prin magazinele de solduri²⁾ și magazinele universale, în atmosfera plină de febrilitate și muzică din ajunul Crăciunului; jocuri care făceau bucuria unei după-amieze de aniversare și încă a citorva după-amieze și trimise apoi de-a valma, cu una sau două piese lipsă, să zacă prin debazale, iar de acolo în pod: Totuși, redescoperite în cutiile lor lucioase și plate, printre cufere cu haine rămase mici și ustensile care și-au trăit traiul, jocurile dădeau o puternică impresie de ceva prețios: resorturile de la mecanismele lor minuscule încă mai funcționau, logica jocurilor lor ar mai fi putut încă să susțină întrebări, să le mai ofere o șansă. Ca facem cu toate jocurile astea? strigă Foster, într-un fel de agonie, către familia sa risipită, pe când se tot foliau în sus și-n jos pe treptele podului.

„La pupoi cu ele”, îl îndemnă fiul lui mai mic, un băiat robust, de nouăsprezece ani.

„Nu le-ar primi oare la **Goodwill**?”³⁾ îl întreabă fosta soție, încă destul de soție ca să considere că orice întrebare de-a lui merită răspuns. „Înainte erai gata oricând să mămăiești asemenea lucruri pe la căminata însă acum nu le mai zici căminata, nu-i așa?”

„Le zici cămină americane normale”, spuse Foster.

Fiul lui mai mare, de douăzeci de ani

impliniți, cu o barbă de culoarea scorțișoarei, își dădu și el cu părerea: „Oricum nu mai sînt bune de nimic, de la fiecare s-a pierdut câte ceva. De-aia au și ajuns în pod”.

„Păi atunci, de ce nu le-am aruncat la vremea lor?” întrebă Foster, și trebui să-și dea singur răspunsul. Din lașitate, acesta era răspunsul. Din inerție. Cramponare de trecut.

Fiii săi, cu o umbră din vechea ascultare, veniră să se uie peste umărul lui la comoara tristă de jucării abandonate, căutînd pe tăcute în memorie, împreună cu el, acea anume zi fericită legată de cutare sau cutare machetă cu pătrate codificate și cu săgeți de toate culorile. Cîndva, viețile lor veniseră în contact cu acele fise și jetoane, de-a lungul potecilor acelor peisaje stilizate lunecaseră emoții. Dar ziua cu pricina se dusese, și abia de-îi mai rămînea amintirea.

„Aruncă-le”, decretă cel mai mic, cu vacea lui virilă. Pentru zilele acelea cînd se golea casa, băiatul împrumutase de la un prieten un camion-furgoneta și-î parcase pe pajiște, dedesubtul ferestrei podului, încît vechiturile mai mărunte puteau fi aruncate direct înăuntru. Cele mai mari erau tirite în jos pe scări și de la un capăt la celălalt al holului din față, pînă afară, camionul era deja ticsit cu saltele vechi, radiouri cu ceas stricate, bocanci și schiuri ieșite din uz. Ca într-un joc de hazard, puteai să izbești remorca furgonetei cu obiecte azvirlite de sus, din vârful casei. Foster trimitea la țintă, cu bobir-nace, joc după joc, două etaje mai jos. Izbindu-se, cutiile explodau, împrôncînd cu un suvoi de zaruri, de fise, de jetoane și cărți de joc prin aer și peste pajiște. O cutie numită **Mousetrap**⁴⁾, avînd pe capac imaginea unor copii rîzători îngrămădiți în jurul unui dispozitiv Rube Goldberg, o luă piezis, în derivă, se ciocni de o latură a camionului și-și revărsă conținutul de piese din plastic peste un strat de flori. Cînd un set de ceva numit **Drag Race**⁵⁾ se legănă ușurel ca un fulg de zăpadă înaintea să poposească, mult împrînat, pe o saltea pătată, Foster desluși în hăul de dedesubt pricina melancoliei care-l cuprinsese: nu se jucase destul cu jocurile acelea. Acum nimeni nu mai avea chef de joacă.

Dacă el și soția lui ar fi evitat divorțul, firește, cutiile ar fi rămas mai departe să colecteze praf într-un pod neumblat, nedîndu-și pe față suferința. Jucăriile din vremea propriei lui copilării mai existau încă în podul mamei-și. Cînd mersese ultima oară s-o vadă, în-

EDWARD HOOPER „Fereastră”

vîrtise resortul unui Donald Rătoiu de tinichea, care-i răspunse cu un clămpănit minios din cioc și cu câteva bătăi greoaie în toba lui. O placă de tinichea cu șanțuri concentrice pentru jocul de bile mai aștepta încă într-o măsură de un bushel⁶⁾, cu căsuțele sale în ordine alfabetică și cu aeroplanete sale de plumb — aștepta să se înapoieze copilăria lui.

Fosta soție se opri lîngă el, cum stătea ghemuit la fereastră podului, și-l întreabă: „Ce-i cu tine?”

„Nimic. Jocurile astea nu prea au „Știu. Totul s-a petrecut fulgerător. Acum e mai bine să încetezi; te mîhnește prea din cale-afară”.

În spatele lui, familia golise tot podul; încăperile cu tavan înclinat rămîneau pustii, se cocirjau de singurătate. „Cum poți să suportî?” o întreabă el, referindu-se la pustietatea aceea.

„O, e nostim, dacă tot am pornit-o. Afară cu vechiturile, să intre noul. Noii locatari par oameni simpatici. Au copii mici”.

O privi nedumerit, oare bravase, sau era într-adevăr lipsită de inimă. Podul se zgîlțî ușor. „Asta-i Ted”, spuse ea.

Își gălise un prieten, un bancher solid, athletic, refugiat din pricina unor necazuri conjugale într-un oraș din vecinătate. Cînd Ted trînti ușa bucătăriei, două etaje mai jos, abajurul de sticlă

al unei lămpi cu gaz pe care, deși nefolosită de multă vreme, Foster nu se îndurase s-o azvîrle pe fereastră zăngăni între cîrligele lui de cupru, scoțînd un sunet subțire, ca bîzîitul unei viespi capturate. Era vremea s-o ștergă. Genunchii plini de praf ai lui Foster trosniră cînd se ridică. Pașii nerăbdători ai fostei lui soții i-o luau înainte, zoriți, prin casa golită. El venea din urmă, ducînd lampa, pe care o depuse în sfîrșit pe placa de sus, goală, a unei biblioteci montate pe vremuri de mîna sa pe palierul etajului întîi. Se mai vedea încă stringînd șuruburile plăcii de sus, o scîndură superbă de pin fără nici un nod, fixînd-o la locul ei pe dedesubt, încît nici măcar floarea unui cui să nu li vatăme netezimea.

După atîtea camere și holuri goale, bucătăria părea indecent de plină de căldură și viață. „Tati, nu vrei o bere?” îl întreabă fiu-său, cel cu bărbuță roșie. „Ted a adus cîteva”. Dosul minii băiatului, întinzînd spre el cutia aburită, strălucea ca o flacără cu perisoiri săi de culoarea ghimbirului. Prietena lui, purtînd cercei mari, țigănești, în urechi și un tricou „No Nukes”, se aplecă nestetă mașina de gătit scoasă din priză, cu

În românește de Anca-Domnica Ilea

Continuare în pag. a 15-a

sport

Palatul de fluturi și de otravă

duminică, se deschid palatele cu fluturi. Asta înseamnă că, duminică, se reia campionatul.

Prin urmare, duminică, sparge floare liliacul alb, simbolul vîrstel de șaisprezece ani, și se trezesc spinii care înțepă botul mieilor.

Duminică, lumina va cîntări mai greu decît în multe alte sărbători ale anului.

Duminică, vor părăsi plantațiile de cuie și vor ieși în cîmp fahirii.

Dar pîn-atunci să vorbim și despre niște ascunzișuri de otravă care plutesc în ape limpezi. Marți, 13 februarie (ziua cucuvelei, dacă stăm să ne gîndim bine) s-au ținut alegerile pentru organele de conducere ale federației de fotbal. A fost o poveste mai poveste decît povestea cu ugerul de lemn din care curge ploaie seacă. Excedații de libertatea cuvîntului recent cîștigată, delegații cu sau fără drept de vot au vociferat cît i-au ținut plămîni. Au înaintat o sută de sugestii, una mai trîsnită ca alta, cu privire la desfășurarea ședinței, au adus o mie de amendamente la un proiect de lege electorală (sau cam așa ceva) au ales, dar numai pentru cîteva luni, organele de conducere și, ceea ce e mai grav, unii dintre ei n-au uitat să-și insulte colegii. În această direcție a excelat fostul arbitru internațional Nicolae Rainea. El a declarat că se recuză de pe lista de candidați în care figurau încă doi arbitri purtători ai ecusonului FIFA, pe motiv că unul dintre ei (Manușaride)

a fost juristconsult în M.A.I., iar al doilea (Kevor Ghemigean) a slujit ca farmacist la Spitalul Elias. Acuzăm, înjurăm, dăm foc la case și ținem mitraliera în poziție de tragere asupra tuturor celor ce, plini de bun simț, se îngroapă în ei înșiși, stupefiați de atîta obrăznicie, și tac. Să vă spun eu cine este Nicolae Rainea. Este unul din cei mai „învinții” arbitri pe plan internațional. (Pe plan național pot depune mulți alții mărturie). În ziua de 21 iunie 1982, la Barcelona — Campionatul mondial din Spania — la meciul Italia—Argentina, Rainea, propulsat în lume de domnul Franchi, președintele U.E.F.A., l-a lăsat pe fundașul italian Gentile să-l măcelărească pe atacantul Maradona. Fluierat, injurat, „împușcat” cu portocale și roșii putrede, el a împins grosolănia pînă la „ultima veză”: a eliminat din teren doi argentinieni. Domnul Franchi (italian după mamă și tată) a fost mulțumit. Numai că eu, jurnalist sportiv român, am fost poftit să părăsesc a cafenea argentiniană din Spania, pe motiv că eram de același neam cu domnul Rainea. Declar, astăzi, că m-am jenat să fiu de același neam cu Nicolae Rainea.

Libertatea nu e un sentiment care dă dreptul la grosolănie. Libertatea nu înseamnă a bea sînge din vena aproapelui tău. Dumnezeu nu ne bea viața, El ne-o dăruiește. Să ne ferim de cei ce suflă sare în ochii noștri teferi. Și să ne fie rușine de cuvintele care duc spre intoleranță. Ideile viscoase zugrăvesc cu privirile lor sterpe ospicii...

Să ne întoarcem către pragul duminicii viitoare: se reia campionatul. Prin urmare, duminică, se deschid palate de fluturi. Părăsind plantațiile de cuie, fahirii ies în cîmp. Jur împrejur ia naștere minunea tinereții.

Fănuș Neagu

bridge

Evitarea impasului

criam, rîndul trecut, despre efectele obstinării în respectarea „neabătută” (ce carieră fabuloasă a făcut acest adverb în vremea dictaturii!) a unui plan de joc, oricît de bine întocmit și promiteam o ilustrare de la „casele mari” ale bridge-ului. Iată, acum, exemplul promis. „Casa mare” e celebrul „Omar Circus” și dona pe care o prezentăm are în prim plan chiar pe Omar Sharif, celebrul actor-campion de bridge. Partenerul său e un alt mare campion, italianul Garozzo. Iată dispoziția cărților:

NORD		EST	
A-9	Pică	D-8-3	
D-8-3	Cupă	R-V-4	
A-R-7-3	Caro	10-6-4	
D-7-3-2	Treflă	A-R-6-4	
VEST		SUD	
7		R-V-10-6-5-4-2	
A-9-7-6-2		10-5	
8-5-2		D-V-9	
V-10-8-3		9	

Contractul licitat este de 4 pică, declarat la Sud (Omar Sharif). Și pentru a evita orice ispită fabuloasă, reproduc mai întîi un comentariu al jocului lui Omar Sharif aparținînd unui alt bridge-ist de renume, francezul José Le Dentu: „Vest atacă 8 de caro. Cum joacă declarantul 4 pică? Ar trebui să facă impasul la pică? Experiența spune că, dacă o culoare este foarte inegal distribuită în

cele două mîini (7-2 de pildă, în loc de 5-4 sau 6-3) este preferabilă încercarea impasului ca și cum ar fi afară cinci cărți. În aceste condiții, Sud trebuia, după tragerea Asului de pică, să facă impasul? Da, dacă adversarul ar fi atacat treflă sau cupă și ar fi realizat imediat trei levate. Dar, prin atacul de caro, problema era diferită căci, chiar dacă D de pică n-ar fi căzut, Sud putea totuși să realizeze contractul dacă mina care deținea trei atuuiri avea cel puțin tot atîtea cărți de caro. După ce a luat prima levată cu D de caro, Omar Sharif a tras A și R de pică, apoi a jucat V, R și A de caro pe care a defosat una din perdanțele lui în timp ce Est tăia cu atuuul rămas”.

Carevasăzică, Omar Sharif a realizat contractul. Planul său inițial prevedea impasul la pică, dar, în urma unui atac al adversarului care-i oferea posibilitatea unei căi mai sigure de atingere a scopului, declarantul și-a modificat „din mers” planul, renunțînd la impas (care, atenție, ar fi ieșit!), evitîndu-l, sperînd mai mult în șansa majorării caro-ului pentru o defesă. Șansă? Posibil. Însă una întemeiată pe un calcul prealabil, pe un alt plan, diferit de cel inițial. Suplețea judecătii declarantului e atestată de această schimbare a planului de joc și ea nu reprezintă altceva decît o adecvare a jocului la realitatea contextului. Dacă ar fi „incrementat în proiect”, și ar fi urmat „neabătut” planul dintîi, Omar Sharif, întimplător, ar fi ajuns la același rezultat. Dar numai întimplător. Or, problema jucătorului de bridge, ca și a jucătorului de-a istoria, e de a reduce pe cît posibil procentul de întimplător, de a pune cît mai multă rigoare în acțiunile sale, pentru ca ele să fie coerente, pentru a evita impasul, fie și la atî, într-un cuvînt pentru a birui. Dar nu pe căile ocolitoare ale feluritelor „întimplări” ci pe calea regală a judecătii neturburate și mereu atente la context și la ea însăși. E, totuși, o cale care se poate învăța. Cu o condiție, firește: să existe instrumentul judecătii. Să fie mina? Să fie piciorul? Să fie urletul? Să fie șoapta? Toate depînd, zice-se, de cap. Dar, cap zice, gînd zice, altminteri degeaba zice. Birui-va, oare, gîndul?

Laurențiu Ulici